

ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΦΙΝΟΥ

Πως ξεκινάει
στον πν. χώρο
η Εξουσία Μαρτυρίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ν. ΓΕΩΡΓΑΝΤΖΗ

ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΦΙΝΟΥ

Πώς διώχτηκε από την Κύπρο η Ελληνική Μεραρχία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Απέναντι στην Ιστορία μας — όταν μάλιστα αυτή συνδέεται με τραγικές περιπέτειες από τις οποίες δεν έχουμε ακόμα ξεφύγει — οφείλουμε να είμαστε τίμιοι και ειλικρινείς. Η αλήθεια και μόνη πρέπει να αναζητείται με πάθος, χωρίς να αποκρύπτεται από κομματικές ή άλλες σκοπιμότητες.

Για τις φάσεις του Κυπριακού των τελευταίων τριάντα χρόνων πολλά εγράφησαν και ελέχθησαν κατά καιρούς, χωρίς όλα αυτά να έχουν ίχνος επαφής με την πραγματικότητα. Άλλοι διαστρέφουν εν γνώσει τους την αλήθεια, άλλοι την... εμπλουτίζουν με μύθους και εικασίες, άλλοι απλώς την αγνοούν. Το δυστύχημα δεν είναι ότι αρκετοί αγνοούν την πραγματική υφή των γεγονότων, αλλά ότι επιμένουν να μη την αποδέχονται και όταν ακόμα τους προσφέρεται με την μορφή των απρόσβλητων ντοκουμέντων. Ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου έκαμε μέχρι τώρα πάρα πολλά για να μεταδώσει τα στοιχεία εκείνα που είναι απαραίτητα για την θεμελίωση της σύγχρονης Ιστορίας μας. Σ' αυτόν τον μικρό τόμο, που προσφέρεται σα «υποφάκελος» ή «αντιφάκελος», γίνεται προσπάθεια να εξιχνιασθεί η «Επιχείρηση Κοφίνου», που τόσα στοίχισε στον Ελληνισμό. Αφορμή είναι όσα είπαν στην Βουλή των Ελλήνων (21 Φεβρουαρίου 1986) ο Πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολιτεύσεως Κ. Μητσοτάκης, οι οποίοι φαίνεται ότι ήσαν κακώς πληροφορημένοι για τα γεγονότα. Μιλούσαν σε μια καίρια συνεδρίαση του Κοινοβουλίου και αναφέρονταν σε πρώτου μεγέθους ιστορικό θέμα, κι όμως αστόχησαν τραγικά. Είχαν υποστηρίξει ότι η επιχείρηση της Κοφίνου ήταν μια προβοκάτσια της Χούντας εν αγνοία του Μακαρίου. Τα γεγονότα όμως έχουν πείσμα και δεν συμμορφώνονται προς τις θελήσεις και τις δοξασίες μας. Οι σελίδες που ακολουθούν απαντούν στο ερώτημα τι ακριβώς ήσαν τα γεγονότα εκείνα, ποιοι τα θέλησαν και γιατί. Το κύριο σώμα του κειμένου αποτελεί αναδημοσίευση ιστορικής εργασίας που ο συγγραφέας δημοσίευσε στην εφημερίδα «Σημερινή» της Λευκωσίας (από 12.5.1986 μέχρι 26.5.1986) με τον τίτλο «Τι ήταν η Κοφίνου;».

Ο πρωθυπουργός επίσης, μιλώντας στην συνεδρίαση εκείνη της Βουλής, που είχε σαν θέμα τον περιλάλητο «Φάκελο Κύπρου», και αναφερόμενος στην περίοδο 1964 και πέρα, χαρακτήρισε την Ένωση σαν διχοτομική αυταπάτη. Πρόκειται για ιστορικό, πολιτικό και εθνικό λάθος. Θα μπορούσαν πολλά να λεχθούν (ίσως έπρεπε να γραφεί ένας ολόκληρος τόμος) για να αποδειχθεί το πολλαπλό πρωθυπουργικό σφάλμα. Προτίμησα κάπως να απαντήσω δημοσιεύοντας στην «Σημερινή» (1.4.1986) το ακόλουθο άρθρο με τον τίτλο «Ένα γράμμα που διέρρευσε»:

«Από το Καστρί σπάνια ξεφεύγουν μυστικά και, προπάντων, σπάνια διαρρέουν κείμενα. Ωστόσο, έχουν και οι κανόνες τις εξαιρέσεις τους. Με κάποια λαθροχειρία ξέφυγε από τα ολύμπια δώματα του ηγέτη της «Αλλαγής» ένα πολύ ενδιαφέρον, όσο και αλλόκοτο, γράμμα. Αποστολέα έγραφε: «**Φυλακισμένα Μνήματα**, Λευκωσία». Αφού δεν επρόκειτο για «άκρως απόρρητο» και αφού με το περιεχόμενό του δεν παραβιάζεται κανένα εθνικό μυστικό και ούτε κινδυνεύουμε να έχουμε κάποια διπλωματική επιπλοκή, ας το δούμε:

"Κύριε πρωθυπουργέ,

Εμείς που σας απευθύνουμε αυτά τα λόγια είμαστε οι ένοικοι των "Φυλακισμένων Μνημάτων" της Λευκωσίας. Έγκλειστοι σ' αυτήν την πέτρινη κιβωτό της θυσίας μας, "ποτέ από το χρέος μη κινούντες", φυλάττουμε τις νοητές Θερμοπύλες του Έθνους. Οριοθετούμε και μεις κάπως με τα κόκκαλά μας τη "Γραμμή Αττίλα".

Αυτές τις μέρες, με δυο εθνικές επετείους, έχουμε και μεις το ετήσιο μυστικό και απόκοσμο ξεφάντωμά μας. Περιμένουμε δικαιωματικά τις δάφνες μας. Πικρή και στυφή είναι η γεύση αυτών των δαφνών. Είναι, λένε, η μοιραία γεύση της δόξας... Ωστόσο, αυτή η πικρή και στυφή γεύση, πήρε φέτος μια πρόσθετη πίκρα από κάποιες δηλώσεις σας που έφθασαν μέχρις εδώ.

Μην απορήσετε! Ο ρόλος μας δεν είναι μόνο να δεχόμαστε χειροκροτήματα και στεφάνια. Επισκοπούμε, έστω και "εξ εγκάτων Άδου", όσα συμβαίνουν στον επάνω κόσμο. Μελετείστε τα αρχαία κείμενά μας, εντρυφείτε στα ευαγγέλιά μας, ακούστε τις λαϊκές δοξασίες μας — μύθους πιο αληθινούς και από την ίδια την αλήθεια — να δείτε ότι υπάρχει αίσθηση στους πεθαμένους. Αίσθηση, και πέρα από τη γήινη διάσταση της ζωής...

Ακούσαμε, λοιπόν, ότι σε πρόσφατη συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων, με κάθε επισημότητα και κατηγορηματικότητα, είπατε ότι η Ένωση ήταν **«πατριωτική αφέλεια»**, ότι ήταν κάτι σαν αυταπάτη ή σαν συνωμοσία. Τ' ακούσαμε και απονεκρωθήκαμε πολλαπλάσια. Αφέλεια, λοιπόν, λάθος και πλάνη η Ένωση; Κι εμείς που ορκιστήκαμε σ' αυτήν, που αγωνιστήκαμε και που σκοτωθήκαμε πρόωρα, θητεύσαμε λοιπόν σε μια αφέλεια; Μας έφαγε κάποια συνωμοσία; Εμείς που βαδίσσαμε στην αγχόνη με τον Εθνικό Ύμνο στα χείλη, υπήρξαμε θύματα ενός απατηλού αντικατοπτρισμού;

Αλλά και τόσοι αιώνες αγώνων για εθνική αποκατάσταση, τόσα αίματα, τόσα δάκρυα και τόσοι ιδρώτες, ήσαν ένα ψέμα; Η ενωτική πολιτική, για δεκαετίες, Ελλάδας και Κύπρου, ήταν μια κίβδηλη παραφορά; Και οι ενωτικές αποφάσεις των κοινοβουλίων μας ήσαν νοσηρή φαντασίωση; Και το συντριπτικό Ενωτικό Δημοψήφισμα του κυπριακού λαού ήταν μια ομαδική παράκρουση; Και των ηγετών, εδώ και εκεί, οι διακηρύξεις και οι μυστικές υπογραφές, τέχνασμα και απάτη ήσαν;

Γράψατε σε ένα βιβλίο σας, ότι **«ο Μακάριος πάντα μιλούσε για την Ένωση, αλλά εργαζόταν για την Ανεξαρτησία»**. Φίλος του εσείς και έμπιστός του, κάτι ίσως ξέρετε. Σεις ο ίδιος σε συνέντευξή σας διατυπώσατε ένα ιδιότυπο δόγμα. "Στην πολιτική — είχατε δηλώσει — δεν πρέπει να δείχνεις τα χαρτιά σου, αλλά να μπλοφάρεις". Δηλαδή, να μην ξέρει ο αντίπαλός σου τι τελικά θέλεις, τι απορρίπτεις, τι αποδέχεται και μέχρι πού κρατά η αντοχή σου. Βέβαια, η Ένωση δεν ήταν τζόγος για να μπλοφάρει κανείς. Χυνόταν αίμα, έπεφταν κορμιά! Γραφόταν ιστορία. Δε νομίζουμε ότι και η Ένωση μπορεί να περάσει μέσα από την παραμορφωτική διήθηση της κρυπτικής πολιτικής σας.

Ας μην ανατρέξουμε, κύριε πρωθυπουργέ, στους αιώνες και ας μην απαριθμήσουμε πάθη και μαρτύρια. Ο χρόνος σας είναι πολύτιμος και τα σοσιαλιστικά σας οράματα τόσο πολλά, ώστε επιβάλλεται να είμαστε ακριβείς και σύντομοι. Εμείς, βέβαια, "μετέστημεν" στην περίοδο 1955-1959. Αλλά, πέρα από την όχθη του θανάτου, παρακολουθήσαμε όσα ακολούθησαν έκτοτε, άλλοτε τραγικά και άλλοτε ελπιδοφόρα. Επισκοπήσαμε τη χρονιά 1964 με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πλημμυρισμένη στο αίμα αλλά και με το φωτεινό σύνθημα **«Ένωση»** να καταλαμβάνει και τις 365 μέρες της.

Τι να απαριθμήσουμε; Ελληνικός στρατός στην Κύπρο, παντού! Αθήνα και Λευκωσία να μιλούν και να ορκίζονται για Ένωση. Να τη θεωρούν σαν τετελεσμένο γεγονός! Ψηλαφητή πραγματικότητα! Μέθη λαού και ηγεσίας!

Η "αφέλεια", λοιπόν, είχε ενσκήψει σαν καθολική επιδημία, ένα είδος πολιτικής πανώλους; Ο άνεμος της "απάτης" ήταν ένας σιμούν που παρέσυρε τα πάντα σε Ελλάδα και Κύπρο;

Είμαστε στο 1964. Από το έτος αυτό είχατε κι εσείς αρχίσει την ομιλία σας στη Βουλή των Ελλήνων, γιατί πράγματι ήταν έτος οριακό και καθοριστικό. Αχ, πώς είχε αρχίσει να ροδίζει τότε υποσχετικά ο εθνικός ορίζοντας! Πόθοι αιώνων — η Ένωση! — έφταναν μέχρι το κατώφλι του θείου τεμένους της πραγματοποίησης. Και τα πάντα έτοιμα για τη μεγάλη εθνική δοξολογία!

Δεν οργιάζει αυθαίρετα η φαντασία μας, κύριε πρωθυπουργέ, για τις τότε προοπτικές και

δυνατότητες. Ακούστε τι έλεγε τότε (ακριβώς στις 27.10.1964) ένας μεγάλος Έλλην ηγέτης:

«...Κλινόμεν με ευλάβειαν το γόνυ και χαιρετίζομεν και τους σημερινούς αγωνιστάς της ελευθερίας. Αμέριστος είναι η συμπαράστασις της Μητρός Πατρίδος εις τον αγώνα των. Και αισιοδοξούμεν δια το μέλλον. Θα έλθη η Ένωσις! Έρχεται! Αποτελεί πλέον σήμερον κοινήν συνείδησιν, ότι η λύσις του Κυπριακού ημπορεί να ευρεθή μόνον με την Ένωσιν".

Αυτά δεν μπορεί να ήσαν ούτε αφέλεια, ούτε απάτη... Στη Βουλή είπατε, επίσης, ότι **«αυτή η περίφημη λέξη Ένωση δε μπορούσε παρά να σημαίνει διχοτόμηση»**. Μιλούσατε ακριβώς για το 1964. Σκεφτόμαστε, λοιπόν, μήπως τα λόγια αυτά του κορυφαίου Έλληνα ηγέτη περί Ενώσεως, μαρτυρούσαν πολιτική αχρωματοψία. Έβλεπε διχοτόμηση και μονολογούσε Ένωση; Ήταν, όμως, πολύ σαφής ο ηγέτης εκείνος, αφού προχωρώντας ξεδίπλωνε το εθνικό όραμά του, έτσι:

"Είναι προωρισμένη η Κύπρος μετά την Ένωσιν να συνεχίση, με μέσα ειρήνης, την πορείαν του Μεγάλου Αλεξάνδρου προς την Ανατολήν"!

Τόση πληθωρική βεβαιότητα είχε ο ηγέτης αυτός. Και δε σας ήταν ξένος. Ήταν ο πρωθυπουργός της Ελλάδας και πατέρας σας, ο Γεώργιος Παπανδρέου!...

Κι υπήρξε, κύριε πρωθυπουργέ, και άλλος ηγέτης — Ελλαδίτης και αυτός — που σε επίσκεψή του στη Λευκωσία, έλεγεν ότι η κοινή γραμμή ήταν η Αυτοδιάθεση η οποία θα οδηγούσε (όχι στη διχοτόμηση) αλλά **«πηγαία, με τη θέληση του Κυπριακού και του Ελληνικού λαού, στην Ένωση»**. Μιλούσε ο ηγέτης αυτός για τον **«υπέροχο μαχητή Στρατηγό Γρίβα»**, τον **«θρυλικό ήρωα»**. Και ήταν απόλυτος για την Ένωση. Το έλεγε στη Λευκωσία, στη Λεμεσό, στην Αμμόχωστο. Το ψιθύρισε κι εδώ στα Φυλακισμένα Μνήματά μας, όπου ήρθε και γονάτισε το πρωί της 21ης Νοεμβρίου 1964. Καταγράψαμε τα λόγια και τους παλμούς του...

"Κοινός είναι ο πόθος της Ενώσεως", έλεγε. **«Η Ένωσις ευρίσκεται εις καλὰς χείρας»**, συμπλήρωσε. Είχε κι αυτός όραμα: **«Έχουμε τώρα δυο Ελλάδες. Θα τις κάνουμε μία»!** Και έλεγε, ακόμη, ότι **«ήγγικε η ώρα της Ενώσεως»**, **«Μαζί θα βαδίσωμεν δια την εκπλήρωση των πόθων του Ελληνισμού»**. Αχ, αχ! Επέκειτο μοναδικός εθνικός υμέναιος! Το έλεγεν ο ηγέτης εκείνος. **«Η Ένωσις έγινεν ήδη αλλά μας λείπουν τα στέφανα»**, διαβεβαίωνε τους Κυπρίους. Τα στέφανα —αλλοίμονο!— του γάμου, έγιναν τελικά ακάνθινο στεφάνι μαρτυρίου!

Δεν σας ήταν ξένος αυτός ο λάβρος ενωτικός, κύριε πρωθυπουργέ. Λεγόταν "Ανδρέας Γεωργίου Παπανδρέου"...

**Διατελούμεν,
με την ευκαιρίαν της επετείου
του Επικού Αγώνα του 55-59
οι ένοικοι των Φυλακισμένων Μνημάτων».**

Για την αντιγραφή, η «Σημερινή»

Πρέπει να σημειωθεί, ότι καμιά αντίδραση και από πουθενά δεν εκδηλώθηκε κατά την διάρκεια της δημοσιεύσεως περί των Επιχειρήσεων Κοφίνου στην «Σημερινή», παρά το ότι κάλεσα και προκάλεσα να με διαψεύσουν, να αμφισβητήσουν τις απόψεις μου, να ανατρέψουν ή να συμπληρώσουν τα ντοκουμέντα που παρουσίασα. Αλλά ούτε και στους μήνες που ακολούθησαν (δηλαδή μέχρι σήμερα) υπήρξε η παραμικρή αμφισβήτηση. Η μεγαλύτερη δικαίωση ήταν ότι βουλευτές του μεγαλύτερου κόμματος της Κύπρου, του «Δημοκρατικού Συναγερμού», που ασχολούνται με την κατάρτιση και

εξετάση του κυπριακού «Φακέλου Κύπρου», ενδιαφέρθηκαν να πάρουν στα χέρια τους τα στοιχεία που παρουσίασα πάνω στο επίμαχο θέμα. Εξ άλλου, σημαντικός παράγοντας της συνδικαλιστικής και εθνικής ζωής της Κύπρου μου έγραψε (29.11.1986) και τα εξής: **«Από τότε που τους κονιορτοποιήσες με στοιχεία και έγγραφα, κανείς δεν ξαναμίλησε για την Κοφίνου».** Η αλήθεια είναι ότι δεν «κονιορτοποίησα» κανένα συγκεκριμένο πρόσωπο και καμιά συγκεκριμένη πολιτική κατάσταση. Τα κομματικά με αφήνουν βαθύτατα αδιάφορο, θέλω απλώς να διαλύσω μύθους και ψέματα. Θέλω να καταρρίψω τις προκατασκευασμένες θέσεις, πίσω από τις οποίες βολεύονται πολλοί χωρίς να ενδιαφέρονται να ερευνήσουν για την πραγματική αλήθεια. Ο Θουκυδίδης (Ιστορίας Α' 20) λέει: **«Ούτω τοις πολλοίς αταλαίπωρος η ζήτησις της αληθείας και επί τα ετοίμα μάλλον τρέπονται».** Δηλαδή: «Τέτοια είναι η αδιαφορία των πολλών, που δεν κοπιάζουν για να εξακριβώσουν την αλήθεια αλλά προτιμούν τα έτοιμα σχήματα».

Αλλά ας δει τώρα ο αναγνώστης και ο ιστορικός μελετητής τι ακριβώς έγινε στην Κοφίνου, ποια τα ελατήρια, ποιοι οι υπεύθυνοι, ποια τα βασανιστικά ερωτήματα και, τέλος, ποιο υπήρξε το κόστος το οποίο πληρώνει ακόμα ο Ελληνισμός.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Αθήνα, Ιανουάριος 1987

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β' ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Δε χρειάζεται να υπογραμμίσουμε για άλλη μια φορά, στα λίγα αυτά προλογικά λόγια της β' εκδόσεως, τη σημασία που αποδίδουμε στη συγκεκριμένη εργασία. Την αξία της εξετίμησαν πολιτικοί, διπλωμάτες, στρατιωτικοί και δημοσιογράφοι με τις αναφορές τους. Ακόμη και η σιωπή που τήρησαν οι αντιφρονούντες, οι οποίοι απέφυγαν κάθε αντιπαράθεση και αμφισβήτηση, καταδεικνύει από μιας απόψεως τη σημασία των αποκαλύψεων που γίνονται στο ανά χείρας βιβλίο. Συνεπώς τα 15 χρόνια που πέρασαν συνετέλεσαν στο να δοκιμασθεί η αντοχή αυτής της εργασίας.

Κάποιοι διαχρονικώς καχύποπτοι, ρωτούσαν - προφορικώς πάντα: "Πού τα βρήκε ο Παπαγεωργίου; "Αυτό, όμως είναι το πρόβλημα, υπήρξε και κάποιος θορυβοποιός και νεοφανής ιστορικός της Κύπρου, ο οποίος διετύπωσε την εξοργιστική και συκοφαντική άποψη ότι "Ο Παπαγεωργίου σήκωσε" το δημόσιο αρχείο της Κύπρου, το οποίο και οφείλει να επιστρέψει." Ο υπογράφων απάντησε γραπτώς ότι πρόκειται περί πολιτικής τυφλώσεως και πνευματικής σκηνηρίας, αφού και ο πλέον αδαής, διαβάζοντας τα βιβλία του Παπαγεωργίου μπορεί ευκόλως να διαγνώσει ότι τα αδιάσειστα τεκμήρια που προσάγονται σ' αυτά τα βιβλία έχουν κυρίως εξωκυπριακή προέλευση. Πρόκειται περί εγγράφων κυβερνητικών, στρατιωτικών, διπλωματικών και άλλων, τα οποία προέρχονται από διάφορες χώρες και όλα αυτά παρατίθενται σε διασταύρωση προς τα γεγονότα τα οποία ο γράφων παρακολούθησε εκ του πλησίον, μεριμνών, εδώ και 45 χρόνια να συλλέγει υλικό και να διατηρεί αρχείο. Από αυτό το αρχείο αρδεύεται και η σύγχρονη Ιστορία μας. Ο συγγραφέας του παρόντος ευχαριστεί όσους συγγραφείς και δημοσιογράφους κάμνουν, δεοντολογικώς, τις σχετικές παραπομπές, αλλά ελεεινολογεί τους κλέπτες και λαφυραγωγούς των κλεμμένων του.

Το βιβλίο ***Επιχείρηση Κοφίνου***, δοκιμασμένο ήδη από τον χρόνο, παραδίδεται με την παρούσα έκδοση, για μια ακόμη φορά, στην ιστορική έρευνα και στη δημόσια κριτική.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Αθήνα, Σεπτέμβριος 2000

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΦΙΝΟΥ

Οι επιχειρήσεις Κοφίνου, του Νοεμβρίου 1967, υπήρξαν το Βατερλώ του Ελληνισμού. Είχαν σαν συνέπεια, εκτός από την εθνική μείωση: α) Να αποθωρακισθεί αμυντικά η Κύπρος και να δεσμευθεί δραματικά ολόκληρη η αμυντική στρατηγική του ελληνικού χώρου, β) Να εγκαταλειφθεί η Αυτοδιάθεση - Ένωση και να συρρικνωθούν τα ελληνικά αιτήματα στην «εφικτή» λύση, που είκοσι χρόνια από τότε, παραμένει ακόμα ανέφικτη.

Πρόκειται για μια πολύ σημαντική πτυχή του «Φακέλου Κύπρου». Σαν τέτοια ακριβώς τη θεώρησε και ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου, όταν η Βουλή των Ελλήνων συζητούσε (21.2.1986) το θέμα του Φακέλου. Ο Ανδρέας Παπανδρέου αγορεύοντας είπε και τα ακόλουθα:

«Ο Παπαδόπουλος λέει απροκάλυπτα στον Κυπριανού, ότι ήταν μεγάλο σφάλμα η αποστολή της ελληνικής μεραρχίας στην Κύπρο... Αναζητεί ο Παπαδόπουλος, ο ίδιος, τρόπους ανάκλησης. Και η δικαιολογία για την ανάκληση δίδεται με την μεγάλη προβοκάτσια της 15ης Νοέμβρη 1967, με την επιχείρηση κατά των χωριών Κοφίνου και Άγιοι Θεόδωροι. Η επιχείρηση εκείνη διατάχθη από το Αρχηγείο των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, από το ελληνικό επιτελείο, και καθοδηγείτο κυριολεκτικά κάθε μέρα από την Αθήνα. Ο Μακάριος και η Κυβέρνηση της Κύπρου, τελούσαν σε πλήρη άγνοια. Αποτέλεσε μια πράγματι μεγάλη πρόκληση προς την Τουρκία. Έγιναν και σφαγές και λεηλασίες.

»Ο Μακάριος διαμαρτυρήθηκε γιατί η Κυβέρνησή του είχε παραμερισθεί. Αλλά όταν η Εθνοφρουρά εξεκένωσε τα χωριά Κοφίνου και Άγιοι Θεόδωροι, έντεχνα η χουντική προπαγάνδα έριξε την ευθύνη στον Μακάριο».

Αλλά και ο αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, όταν διαδέχθηκε τον Πρωθυπουργό στο βήμα, είπε τα ακόλουθα:

«...Και επηκολούθησε το δράμα των επεισοδίων Κοφίνου, τα οποία ορθά περιέγραψε ο Πρωθυπουργός. Εγώ θα προσθέσω ότι ίσως ήταν η αντίδραση της Δικτατορίας και του Σπαντιδάκη, που ήθελαν να κινήσουν την υπόθεση δυναμικά μετά την ήττα την οποία είχαν υποστεί (στις συνομιλίες του Έβρου, τον Σεπτέμβριο 1967) και τον εξευτελισμό από τους Τούρκους και έτσι δημιούργησαν τα επεισόδια Κοφίνου, τα οποία έδωσαν την ευκαιρία στους Τούρκους να εκβιάσουν. Και εξεβίασαν επιτυχώς. Είναι μια πτυχή που πρέπει να ερευνηθεί γιατί από κει για μένα αρχίζει η τραγωδία της Κύπρου».

Αλλά αφού από την Κοφίνου αρχίζει η τραγωδία της Κύπρου, ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης μάλλον θα έπρεπε να μη συμφωνεί αβασάνιστα με τον «προλαλήσαντα», αλλά να ερευνήσει στοιχειωδώς τα πράγματα. (Και να μη είχαν αυτός ή οι σύμβουλοί του καταδεχθεί να διαβάσουν κανένα βιβλίο μου και κανένα από τα άρθρα μου σε ελληνικές και κυπριακές εφημερίδες, αρκούσε να είχαν προσέξει όσα περί Κοφίνου, τεκμηριωμένα και διαφωτιστικά, είχα γράψει στην εφημερίδα «Εστία», από 23.4.1975 μέχρι 28.4.1975).

Αυτά πάντως είπε ο κ. Παπανδρέου. Προβοκάτσια της Χούντας εν αγνοία του Μακαρίου... Δεν θα τα σχολιάσουμε. Θα δούμε τι λένε τα **γεγονότα** και τα **κείμενα**. Απροκατάληπτα και χωρίς κομματικές σκοπιμότητες. Επάνω από πρόσωπα και καταστάσεις. Χωρίς φόβο αλλά με το πάθος της αλήθειας. Θα παραθέσουμε εδώ κάποια εύγλωττα ντοκουμέντα, που βάζουν ίσως **τελεία και παύλα** στο όλο θέμα.

Υπάρχει μια εντυπωσιακή ποικιλία εκδοχών για τους υπευθύνους των επιχειρήσεων και για τα

ελατήριά τους. Για παράδειγμα:

- 1) Οι επιχειρήσεις Κοφίνου ήσαν «προβοκάτσια» της Χούντας για να αποσύρει την Μεραρχία.
- 2) Ήταν τέχνασμα του Μακαρίου κατά του Γρίβα και του Ελληνικού Στρατού.
- 3) Έγιναν σαν μέρος σχεδίου του Βασιλέως Κωνσταντίνου, ώστε να αποσταθεροποιηθεί και ανατραπεί το στρατιωτικό καθεστώς.

Και άλλα... και άλλα... Όλα σχεδόν στο ημίφως της αλήθειας και στο μισοσκόταδο του ψεύδους. Χωρίς την αναγκαία τεκμηρίωση. Αυτή, λοιπόν, η προσπάθεια ας θεωρηθεί μια ιστορική συμβολή. Γίνεται από κάποιον που παρακολούθησε στενά και τα προηγθέντα, έζησε από κοντά και τις αιματηρές συγκρούσεις, αλλά και διερεύνησε αργότερα όλα τα διατρέξαντα.

Από τον Σεπτέμβριο 1967

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1967 φεύγει από το κυπριακό Υπουργείο Εσωτερικών (υπουργός Πολύκαρπος Γιωρκάτζης) ένα ενδιαφέρον γράμμα. Υπογράφεται από τον γενικό διευθυντή Α. Κ. Αναστασίου και απευθύνεται στον διοικητή της Εθνικής Φρουράς στρατηγό Μορώνη. Να το κείμενο της επιστολής:

«ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

Στρατηγόν Διοικητήν
Εθνικής Φρουράς,

Ενετάλην ν' αναφερθώ εις τα υπό των Τούρκων προσφάτως καταβαλλόμενα εμπόδια εις την χρησιμοποίησιν της κυρίας οδού προς Αγιον Θεόδωρον (Λάρνακος) υπό της Αστυνομίας και της Εθνικής Φρουράς.

2. Τα γεγονότα είναι ήδη γνωστά εις υμάς. Όταν κατά το παρελθόν Σάββατον, κατόπιν συνεννοήσεως μετά της Ειρηνευτικής Δυνάμεως, τη συνοδεία τμημάτων αυτής, αστυνομική περίπολος διήλθε δια της εν λόγω οδού, αυτή αντιμετώπισε πλείστας δυσκολίας και κινδύνους. Η Ειρηνευτική Δύναμις έχει πληροφορήσει το Υπουργείον ότι αι προσπάθειαι της όπως πείσουν την τουρκικήν ηγεσίαν ότι η ένστασις της είναι παράλογος και ότι η στάσις αυτή θεωρείται ως τείνουσα να οδηγήση εις την διασάλευσιν της ειρήνης, η δε Ειρηνευτική Δύναμις θα θεωρήση τους τ/κ ως υπευθύνους εις μίαν τοιαύτην περίπτωσιν, παρέμειναν άκαρποι. Η Ειρηνευτική Δύναμις, ως εκ τούτου, παρέπεμψε το όλον θέμα εις τον Γενικόν Γραμματέα, παρεκάλεσε δε όπως μη χρησιμοποιηθή η οδός αύτη μέχρις ότου ληφθή η απάντησις του.

3. Η γνώμη του Υπουργείου είναι ότι παράτασις της καταστάσεως αυτής τελικώς θα οδηγήση εις τον μόνιμον αποκλεισμόν της οδού αυτής δια την Αστυνομίαν και την Εθνικήν Φρουράν με δυσμενείς επιπτώσεις επί του ηθικού των Ελλήνων κατοίκων του χωρίου και ταυτοχρόνως εις την ενθάρρυνσιν της τουρκικής ηγεσίας εις την δημιουργίαν παρομοίων προβλημάτων εις άλλας περιοχάς της νήσου όπου υπάρχουν συνθήκαι της ίδιας φύσεως.

Εν όψει των ανωτέρω, το Υπουργείον θα υποχρεωθή εάν είχε τας υμετέρας απόψεις ως προς τον τρόπον αντιμετώπισεως του προβλήματος.

Α. Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Γενικός Διευθυντής
Υπουργείου Εσωτερικών».

Ο στρατηγός Γ. Μορώνης κοινοποίησε αμέσως αυτή την επιστολή προς τον στρατηγό Γεώργιο Γρίβα, αρχηγό της Ανωτάτης Στρατιωτικής Διοικήσεως Κύπρου (ΑΣΔΑΚ).

«Όχι εμείς, η Αστυνομία»

Η πρώτη αντίδραση του στρατηγού Γρίβα ήταν αρνητική. Σε στρατιωτική σύσκεψη στο επιτελείο, ανέπτυξε τις απόψεις και ανέλυσε τους φόβους του. Είχε έντονη την υποψία ότι κάποιοι προσπαθούσαν να «μπλέξουν» και τον ίδιο, και την Εθνική Φρουρά, και την Ελληνική Κυβέρνηση. Οι αναφορές του, σε ανάλογες περιπτώσεις, προς την Αθήνα είναι χαρακτηριστικές.

Η στρατιωτική, λοιπόν, ηγεσία του ΓΕΕΦ αποφάσισε να απαντήσει ξερά, παρακάμπτοντας αυτό που θεωρούσε επικίνδυνο. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1967 έφευγε από το ΓΕΕΦ και παραδινόταν στο Υπουργείο Εσωτερικών αυτό το ενδεικτικά λακωνικό γράμμα:

«Έχομεν την τιμήν, εις απάντησιν της ανωτέρω σχετικής, να προτείνωμε υμίν τα κάτωθι:

α. Η εγκατάστασις Αστυνομικού Σταθμού εις τον ε/κ τομέα του χωρίου ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ θα επέλυε το πρόβλημα ελέγχου του χωρίου τούτου.

β. Η εγκατάστασις δέον να εκτελεσθή εν συνεννοήσει μετά της Δ)σεως της Ειρηνευτικής Δυνάμεως Κύπρου.

ΜΟΡΩΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Στρατηγός Α/ΓΕΕΦ».

Γιατί ο Γρίβας δεν ήθελε

Όταν μετά τις επιχειρήσεις και την αποδοχή του τουρκικού τελεσιγράφου, ο Γρίβας ανεκλήθη στην Αθήνα, έστειλε (24.11.1967) έκθεση των γεγονότων προς τον Βασιλέα και την Κυβέρνηση. Στα προηγμένα της συγκρούσεως, ομιλεί για τις συνεννοήσεις της 3ης Οκτωβρίου 1967 (δηλαδή ενάμισι περίπου μήνα προ των επιχειρήσεων). Γράφει σχετικά:

«3.10.67: Το Γ.Ε.Ε.Φ. αναφέρει εις Γ.Ε.ΕΘ.Α.-ΓΕΣ και αιτείται την έγκρισιν υποστηρίξεως της Κυπριακής Αστυνομίας εις περίπτωσιν εμπλοκής ταύτης μετά τ/κ **περιοχής**. Ευρισκόμενος ενταύθα και λαβών γνώσιν του εγγράφου υπό της ηγεσίας του Γ.Ε.ΕΘ.Α. εισηγούμαι εις τον Αρχηγόν και Υπαρχηγόν Γ.Ε.ΕΘ.Α. την μη εμπλοκήν της Εθνοφρουράς εις καθαρώς αστυνομικά καθήκοντα, συγχρόνως δε να καθιερωθή ως αρχή, ότι δεν πρέπει να εμπλέκεται η Εθνοφρουρά εις ζητήματα αστυνομεύσεως, διότι αφ' ενός μεν η εμπλοκή στρατού σημαίνει στρατιωτικός επιχειρήσεις, αφ' ετέρου δε διότι η κυπριακή αστυνομία πολύ καλώς εξωπλισμένη είναι και υπεραρκετή δια να αναλάβη τοιαύτας αποστολάς, τηλεφωνικώς δε παρατηρώ τον Διευθυντήν του 2ου Γραφείου ΣΔΙΚ δια την αποστολήν τοιούτου εγγράφου με τοιαύτην εισήγησιν, χωρίς να ερωτηθώ».

Ο Γρίβας ήταν απρόθυμος να αναλάβει στρατιωτικές επιχειρήσεις, της μορφής που του υποδείκνυαν. Υπάρχει μια ενδιαφέρουσα προϊστορία που βάρυνε στην σκέψη του.

Και πριν από τον Νοέμβριο 1967, είχε κατά καιρούς ζητηθεί από τον Στρατηγό Γρίβα, από την Κυπριακή Κυβέρνηση, η διεξαγωγή τοπικών στρατιωτικών επιχειρήσεων (Αμπελικού, Άρσος, Μαρί, κλπ.). Σε μερικές από τις περιπτώσεις αυτές, υποψιαζόταν ότι το υπουργείο Εσωτερικών και Αμύνης ήθελε να τον εμπλέξει σε παγίδα. Έγραφε συχνά προς την Ελληνική Κυβέρνηση και τόνιζε ότι με την εξώθηση της Εθνικής Φρουράς επιδιωκόταν να εμπλακεί η Ελλάς σε διαμάχη με την Τουρκία ώστε να τερματισθεί ο ελληνοτουρκικός διάλογος. Υποψιαζόταν ότι ήθελαν να εκτεθεί η Εθνική Φρουρά, σαν απείθαρχη, να εκκαθαρισθεί το λεγόμενο «**στρατιωτικό θέμα**». Κατάγγειλε τον Γιωρκάτζη ότι είχε πει εμπιστευτικά ότι «**κάτι πρέπει να γίνη για να κινηθούν τα νερά**»...

Βρισκόταν ο Γρίβας ανάμεσα σε σκληρές συμπληγάδες. Η Λευκωσία ήθελε επιχειρήσεις, η Αθήνα όταν άρχιζε κάποια σύγκρουση, διάτασσε άμεση κατάπαυση του πυρός, για να μη βρεθεί στην ανάγκη να συγκρουσθεί με την Τουρκία. Δυο φορές, μετά από τέτοιες επιχειρήσεις, αναγκάστηκε να υποβάλει την παραίτησή του προς την Αθήνα.

Αλλά τώρα ας γυρίσουμε σε όσα προηγήθηκαν των επιχειρήσεων Κοφίνου. Είδαμε — με έγγραφα — ότι το υπουργείο Εσωτερικών ζητούσε από το ΓΕΕΦ τις απόψεις του για το πώς θα αντιμετωπιζόταν η κατάσταση στον Άγιο Θεόδωρο-Κοφίνου. Το ΓΕΕΦ απαντούσε ότι το θέμα θα λυνόταν με την εγκατάσταση αστυνομικού σταθμού.

Γιωρκάτζης προς Ειρηνευτές

Στις 23 Οκτωβρίου 1967 ο υπουργός Εσωτερικών και Αμύνης Πολ. Γιωρκάτζης απευθύνεται προς την Ειρηνευτική Δύναμη. Γράφει προς τον Διοικητή της ΟΥΝΦΙΚΥΠ την ακόλουθη επιστολή:

«Θα ενθυμήσθε τας επανειλημμένους συνομιλίας επί του θέματος των περιπολιών της Αστυνομίας εις το χωρίον Άγιος Θεόδωρος και την τελευταίαν, ήτις έλαβε χώραν την 18ην Οκτωβρίου 1967, μετά του ημετέρου γενικού διευθυντού.

Εν όψει της τακτικής των αναβολών εκ μέρους των Τ/κ και της μεγάλης χρονικής περιόδου ήτις είχε δοθή ίνα δυννηθήτε υμείς να διευθετήσετε το πρόβλημα τούτο, απεφασίσθη όπως η Αστυνομία επαναλάβη τας περιπολίας της από της 2.11.1967. Θα ενθυμήσθε ότι αυτή, πράγματι, είναι η ημερομηνία την οποίαν είχεν εισηγηθή η Ειρηνευτική Δύναμις δια την επανάληψιν των περιπολιών της Αστυνομίας. Εν όψει των σοβαρών προσπαθειών της Ειρηνευτικής Δυνάμεως να πείσουν τους Τ/κ να συνεργασθούν, η αδιαλλαξία δε των Τ/κ ουδεμίαν άλλην εκλογήν αφήνει από την ληφθείσαν απόφασιν δια την επανάληψιν των περιπολιών, αι οποίαι είχαν καθυστερήσει σημαντικώς. Το ημέτερον υπουργείον ελπίζει ότι θα δυννηθή η Ειρηνευτική Δύναμις να βοηθήση την Αστυνομίαν κατά την διάρκειαν των περιπολιών, προς αποφυγήν επεισοδίων. Πρέπει όμως να διευκρινήσω ότι, εάν οι Τ/κ προβάλουν δυναμικήν αντίστασιν εις το νόμιμον δικαίωμα της Αστυνομίας να περιπολή εις το χωρίον, η Εθνική Φρουρά έχει λάβει οδηγίας να βοηθήση την Αστυνομίαν, χρησιμοποιούσα τιαύτην δύναμιν η οποία λογικώς θα ήτο απαραίτητος ίνα δυννηθή η Αστυνομία να εκτελέση τα καθήκοντα τα οποία της έχουν ανατεθή βάσει των νόμων του Κράτους.

Παρακαλώ, δεχθήτε, Στρατηγέ μου, τας διαβεβαιώσεις του υψίστου μου σεβασμού».

Η επιστολή είχε σταλεί στα αγγλικά. Το πιο πάνω κείμενο είναι το ελληνικό πρωτότυπο του Γιωρκάτζη, προτού μεταφρασθεί στα αγγλικά. (Κατόρθωσα να έχω και αυτό και μη ρωτά κανείς με ποιο τρόπο. Πάντως το έχω στην διάθεση καθενός).

Προκύπτει από την επιστολή Γιωρκάτζη ότι η κυπριακή κυβέρνηση επέμενε να επαναλάβει τις περιπολίες. Και ήθελε να αρχίσουν σε συγκεκριμένη ημερομηνία, την 2α Νοεμβρίου 1967. Είναι εντυπωσιακό, όμως, ότι ο υπουργός περίπου προεξοφλεί ότι η Εθνική Φρουρά (την οποία διοικούσε ο Γρίβας και η οποία υπάκουε στην Αθήνα) θα επενέβαινε και θα βοηθούσε την Αστυνομία...

Στις 23 Οκτωβρίου 1967 ο γενικός διευθυντής του υπ. Εσωτερικών Α. Κ. Αναστασίου στέλλει στον αρχηγό της Αστυνομίας αυτό το γράμμα:

«Ενετάλην όπως αναφερθώ εις το θέμα των αστυνομικών περιπόλων εις Άγιον Θεόδωρον Λάρνακος και να επισυνάψω ενημερωτικόν σημείωμα επί των εξελίξεων και περαιτέρω χειρισμού του θέματος τούτου.

Η Κυβέρνησις ενέκρινε την εισήγησιν όπως, εν όψει της παρελκυστικής τακτικής τόσο των Ηνωμένων Εθνών όσον και των Τ/κ και του κινδύνου να δημιουργηθή τετελεσμένον γεγονός υπό των Τ/κ, η Αστυνομία επαναλάβη τας περιπόλους της εις Άγιον Θεόδωρον από της 2.11.67.

Αντίγραφον της παρούσης, ως και του αναφερομένου εν αυτή σημειώματος, αποστέλλεται εις τον Στρατηγόν-Διοικητήν Εθνικής Φρουράς, ο οποίος παρακαλείται όπως βοηθήση υμάς δι' όλων των αναγκαίων μέσων, προς αποκατάστασιν της εννόμου τάξεως εις Άγιον Θεόδωρον. Τα Ηνωμένα Έθνη έχουσι ειδοποιηθεί περί της ως άνω αποφάσεως. Επισυνάπτεται αντίγραφον της σχετικής προς αυτά προειδοποιήσεως».

Το έγγραφο αυτό κοινοποιήθηκε και προς την Εθνική Φρουρά. Πάνω στο σχετικό έγγραφο ο Στρατηγός Μορώνης έγραψε ιδιοχείρως τα εξής: **«Να ειδοποιηθή το Υπουργείον μέσω ΑΣΔΑΚ ότι εφ' όσον εξαντληθούν αι δυνατότητες Χωροφυλακής και εγκρίνει Ελλ. Κυβέρνησις, θα διατεθή δύναμις».**

Είχαν προηγηθεί συνεννοήσεις από τις αρχές Οκτωβρίου, όταν ο Στρατηγός Γρίβας έλειπε στην Αθήνα. Στις 3 Οκτωβρίου το ΓΕΕΦ (Στρατηγός Μορώνης) απευθύνεται προς το ΓΕΕΘΑ-ΓΕΣ Αθηνών και ζητά έγκριση να βοηθήσει την Κυπριακή Αστυνομία. Να το σχετικό σήμα:

«Κατόπιν απαγορεύσεως περιπολιών Κυπριακής Αστυνομίας υπό Τ/κ επί της οδού Σκαρίνου - Αγ. Θεόδωροι και σχετικών παραστάσεων κυβερνητικών αρχών προς Ειρηνευτικήν Δύναμιν, αυτή παρεδέχθη ανωτέρω δικαίωμα Κυπριακής Αστυνομίας και εισηγήθη υπέρ ημετέρων απόψεων εις Γενικόν Γραμματέα ΟΗΕ. Γενικός Γραμματεύς ΟΗΕ απηυθύνθη προς Αγκυραν, συνηγορών ως ανωτέρω. Κυπριακή Κυβέρνησις παρεχώρησε προθεσμίαν μέχρις 8ης Οκτωβρίου 1967 εις Ειρηνευτικήν Δύναμιν προς διευθέτησιν θέματος. Εις περίπτωσιν καθ' ην υπάρξη αρνητική απάντησις, Κυπριακή Αστυνομία, τη εγκρίσει Κυπριακής Κυβερνήσεως, προτίθεται ενεργήση βιαίως περιπολίας από 9ης Οκτωβρίου. Περιπολίας θεωρούνται αναγκαίοι δι' έλεγχον περιοχής προς αποφυγήν δημιουργίας καντονίου.

Παράκλησις εγκριθή υποστήριξις υφ' ημών εις περίπτωσιν εμπλοκής ταύτης μετά Τ/κ περιοχής».

Σύσκεψη απόντος του Γρίβα

Στις 3.10.1967 είχε πραγματοποιηθεί στο γραφείο του γεν. διευθυντού του Υπ. Εσωτερικών πολιτικοστρατιωτική σύσκεψη για το θέμα των περιπολιών. Ο Γρίβας —είπαμε— απουσίαζε στην Ελλάδα. Παρένθεση, άσχετη ίσως: Το αεροπλάνο των «Κυπρ. Αερογραμμών», με το οποίο είχε κλείσει θέση, είχε πέσει στην θάλασσα κοντά στη Ρόδο, στις 10.10.1967. Ο Στρατηγός είχε ακυρώσει την αναχώρησή του την τελευταία στιγμή! Άγγλοι εμπειρογνώμονες αποφάνθηκαν — με σχεδιαγράμματα και τεκμήρια — ότι η πτώση του αεροπλάνου προήλθε από έκρηξη. Και κάποιος ψίθυρος διαδόθηκε ότι η βόμβα είχε σαν στόχο τον Γρίβα! (Ποιος ξέρει; Αυτά κανένας «Φάκελος» και καμιά Ιστορία δεν θα τα βρουν. Τα ξέρει ο Θεός).

Στην έκθεσή του προς τον Βασιλέα και την Κυβέρνηση (24.11.1967) ο Γρίβας γράφει:

«Ο υποφαινόμενος — λόγω απουσίας του εκ Κύπρου, ευρισκόμενος ενταύθα (στην Αθήνα) — δεν έλαβε τότε γνώσιν της αναφερομένης συσκέψεως, εις ην μετέσχε ο Δ/ντής 2ου Ε.Γ. ΣΔΙΚ, ούτε της αναφερομένης εγκρίσεως εξ Αθηνών, όπως η Ε. Φρουρά βοηθήση την αστυνομίαν. Κατόπιν της τοιαύτης αιτήσεως του Υπ. Εσωτερικών εκάλεσα εν τω Γραφείω μου τον Υπαρχηγό της Αστυνομίας και εξέθεσα και πάλιν την άποψίν μου ότι αι αιτούμενοι περιπολίοι είναι της αρμοδιότητος της Αστυνομίας, και ότι το θέμα αναμίξεως της Εθνοφρουράς θεωρώ λίαν σοβαρόν και θα έπρεπε να συγκληθή σύσκεψις επί ανωτάτου επιπέδου υπό την προεδρίαν του Αρχιεπισκόπου ίνα εκθέσω τας απόψεις μου και τας εκ τοιαύτης αναμίξεως δυναμένας να προκύψουν σοβαράς επιπτώσεις».

Υπάρχουν, όμως, στην συνέχεια, πολύ πιο αποκαλυπτικά στοιχεία για το τι ήθελε ο ένας και τι δεχόταν ο άλλος.

Όσα προηγήθηκαν των επιχειρήσεων Κοφίνου επιβάλλεται να εκτεθούν όχι απλώς σαν εισαγωγή, αλλά σαν οργανικό μέρος αυτού του «υποφακέλου». Για να ψηλαφήσουμε κάπως την αλήθεια, πρέπει να βρούμε ποιοί, γιατί και πώς προώθησαν το «θέμα Κοφίνου». Και ύστερα, πώς έγινε η επιχείρηση. Και ύστερα, τι στοίχισε. Και ύστερα, ποιοί κατοπινοί ισχυρισμοί προβλήθηκαν... Όλα με αδιατάρακτη ψυχραιμία και απαθή ουδετερότητα.

Λοιπόν, στις 21 Οκτωβρίου 1967, εικοσιπέντε μέρες πριν από την σύγκρουση, ο γενικός διευθυντής του υπουργείου Εσωτερικών Α. Κ. Αναστασίου απευθύνει ένα διαφωτιστικό έγγραφο προς την Κυβέρνηση, το ΓΕΕΦ και την ηγεσία της Αστυνομίας. Τίτλος του εγγράφου: **«Αστυνομικοί περίπολοι εις Άγιον Θεόδωρον Λάρνακος»**. Αναφέρει τα ακόλουθα:

«Εν συνεχεία του ενημερωτικού σημειώματος του κ. Βενιαμίν, της 26ης Σεπτεμβρίου 1967, επί του άνω θέματος, παρατίθενται κατωτέρω αι σημειωθείσαι έκτοτε εξελίξεις.

»Την 30.9.1967, κατά την διάρκειαν συνεδριάσεως Επάρχων -Δημάρχων εις Κυρήνειαν, εκλήθη ο κ. Βενιαμίν τηλεφωνικώς εκ Λευκωσίας και παρεκλήθη υπό του κ. Γκορζέ των Ηνωμένων Εθνών όπως διευθετήση την αναβολήν της ενάρξεως των αστυνομικών περιπόλων εις Άγιον Θεόδωρον εν όψει σοβαρών επιπλοκών.

»Την 3.10.1967 εις σύσκεψιν εν τω γραφείω μου, εις την οποίαν παρέστησαν ο Αρχηγός και Υπαρχηγός της Αστυνομίας και ο Διευθυντής του 2ου Ε.Γ./ΓΕΕΦ, συνεζητήθη το ζήτημα περαιτέρω, εν όψει της πιθανότητος παρελκυστικών ελιγμών εκ μέρους των Τ/κ και Ειρηνευτικής Δυνάμεως. Κατ' αυτήν παρεκλήθη το ΓΕΕΦ όπως υποστηρίξη την Αστυνομίαν δια την επιβολήν απόψεων της Κυβερνήσεως είτε δια του δανεισμού εις αυτήν 1-2 τεθωρακισμένων οχημάτων είτε δια της ενεργού αυτού δράσεως».

«Δεν εδόθη υπόσχεσις»

Από το πρώτο μέρος του εγγράφου του υπουργείου Εσωτερικών προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- 1) Πολύ καιρό πριν από τις επιχειρήσεις Κοφίνου, η Κυπριακή Κυβέρνηση (υπουργεία Εσωτερικών και Εξωτερικών) κινητοποιούσε την Αστυνομία και την Εθνική Φρουρά για το θέμα των περιπόλων.
- 2) Υπήρχε πρόθεση επείγουσας «επιβολής» των απόψεων και θελήσεων της Κυβερνήσεως.
- 3) Αυτή η επιβολή θα γινόταν, σύμφωνα με ρεαλιστική πρόβλεψη, βίαια και αιματηρά, αφού εξητείτο ο δανεισμός τεθωρακισμένων ή πολεμική δράση της Εθνικής Φρουράς.

Είναι όμως ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι στο πιο πάνω έγγραφο Αναστασίου και ακριβώς στο τελευταίο μέρος, όπου γίνεται λόγος για την παράκληση προς το ΓΕΕΦ, υπάρχει μονογραμμένη η ακόλουθη χειρόγραφη σημείωση επιτελικού αξιωματικού στο περιθώριο:

«Δεν εδόθη υπόσχεσις, τουναντίον ελέχθη ότι δεν συμφέρει η εμπλοκή του Στρατού».

Παραπλήσια, επίσης στο περιθώριο, άλλος επιτελικός αξιωματικός, σημειώνει προφανώς σαν συμπλήρωση του συναδέλφου του:

«Να διευκρινισθή δι' εγγράφου προς το Υπουργείον Εσωτερικών - 26.10».

Περιττό να σημειωθεί ότι όλα τα έγγραφα και ντοκουμέντα βρίσκονται στην διάθεση κάθε άπιστου Θωμά... Όλα πεντακάθαρα και αρκετά διαφωτιστικά για την καίρια αυτή πτυχή της σύγχρονης ιστορίας μας.

Η θέση Άγκυρας και ΟΗΕ

Το έγγραφο του Α. Κ. Αναστασίου είναι πολύ χρήσιμο τόσο γιατί δίνει έγκυρες και κατατοπιστικές πληροφορίες για όσα προηγήθηκαν, όσο και γιατί φανερώνει την αβίαστη βούληση και τις προθέσεις της Κυπριακής Κυβερνήσεως. Προχωρούμε λοιπόν στην παράθεσή του:

«Την ιδίαν ημέραν συνεζήτησα το θέμα μετά του κ. Γκορζέ των Ηνωμένων Εθνών· ούτος εδήλωσε ότι ο Ου Θαντ ευρίσκετο εις συνεχή επαφήν μετά της Αγκύρας επί του θέματος, ότι η Άγκυρα παρεδέχθη ότι το Status Quo δεν έπρεπε να διασαλευθή, ότι πρόθεσις της Αγκύρας δεν ήτο να δημιουργήση θύλακα εις την περιοχίν και ότι το δικαίωμα της Αστυνομίας να περιπολή το χωρίον δεν ημφεσβητείτο. Ο κ. Γκορζέ περαιτέρω εδήλωσε ότι τα Ηνωμένα Έθνη υπεστήριζον πλήρως την θέσιν της Κυβερνήσεως και ότι δεν επρόκειτο να εγκαταλειφθή η θέσις αύτη ή να τεθή η Κυβέρνησις εις το περιθώριον, εν τούτοις η συμβουλή ήτο όπως η Κυβέρνησις μη αναλάβη εσπευσμένην ενέργειαν ίνα, αποφευγομένης αιματοχυσίας, ο Ου Θαντ δυνηθή να διευθετήση το πρόβλημα ειρηνικώς επί της άνω γραμμής.

»Την 7.10.67 υπενθύμισα εις τον κ. Γκορζέ. Ούτος απήντησεν ότι θα ήτο καλόν να αναμείνωμεν επί 2-3 ημέρας.

»Την 11.10.67 υπενθύμισα και πάλιν τον κ. Γκορζέ. Ούτος παρεκάλεσε όπως συζητήσωμεν το θέμα την 13.10.67. Την 13.10.67 υπενθύμισα και πάλιν τον κ. Γκορζέ. Ούτος ανέλαβε να επικοινωνήση μετ' εμού την 17.10.67. Την 16.10.67 με επεσκέφθη ο ταξίαρχος Harbottle, ο οποίος παρεκάλεσε όπως το ζήτημα συζητηθή μετά των κ.κ. Οζόριο Ταφάλ, Στρατηγού Μάρτολα, κ. Γκορζέ και του ιδίου και εμού την 18.10.67. Την 18.10.67 εγένετο σύσκεψις εις το γραφείον μου μεταξύ των ανωτέρω και εμού».

«Υπό οιασδήποτε συνθήκας»

Υπήρχε σαφής και βεβαιωμένη η προοπτική της αιματοχυσίας. Την έβλεπε η Κυπριακή Κυβέρνηση, την μαρτυρούσαν έγκαιρα τα Ηνωμένα Έθνη. Προχωρούμε στο έγγραφο Αναστασίου για την σύσκεψη:

«Ο κ. Οζόριο Ταφάλ επανέλαβε την θέση των Ηνωμένων Εθνών και Αγκύρας ως αυτή εξετέθη υπό του κ. Γκορζέ την 3.10.67 και προσέθεσε: "Δυστυχώς μεταξύ των Τ/κ υφίσταται μία μερίς εξτρεμιστών, οίτινες αφού εδηλητηριάσθησαν από την προπαγάνδα και μη έχοντες άλλην απασχόλησαν, θα ήσαν πρόθυμοι να δημιουργήσουν αιματοχυσίαν αγνοούντες τας εντολές της ηγεσίας των. Αι πληροφορίες μας είναι ότι θα προσπαθήσουν δια γυναικοπαίδων να παρεμποδίσουν την Αστυνομίαν, τοποθετούντες τα γυναικόπαιδα επί του δρόμου. Εν τοιαύτη περιπτώσει η Αστυνομία και τα Ηνωμένα Έθνη (άτινα θα συνοδεύουν την Αστυνομίαν τη εγκρίσει της Κυβερνήσεως) θα είναι υποχρεωμένοι να χρησιμοποιήσουν βίαν, με τα σχετικά επακόλουθα. Η συμβουλή μας είναι όπως ενισχύσωμεν την τ/κ ηγεσίαν, ήτις ευρίσκεται εις πολύ δύσκολον θέσιν και να προχωρήσωμεν προσεκτικώς, αναβάλλοντες την έναρξιν των περιπολιών μέχρι της πρώτης εβδομάδος του Νοεμβρίου".

»Εις το σημείον τούτο απήτησα όπως ορισθή ακριβής ημερομηνία έναρξεως των περιπολιών ίνα γνωρίζουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι ότι την ωρισμένην αυτήν ημέραν θα αρχίσουν αι περίπολοι υπό οιασδήποτε συνθήκας».

Διαμάχη με τον Γκορζέ

Μετά την προειδοποίηση Αναστασίου, ότι «**υπό οιασδήποτε συνθήκας**» θα άρχιζαν οι περίπολοι, σημειώθηκε έντονη διαμάχη κατά την σύσκεψη. Το έγγραφο συνεχίζει με τα ακόλουθα:

«Ο Στρατηγός Μάρτολα εδήλωσε τότε ότι τα Ηνωμένα Έθνη θα ήσαν εις θέσιν να βοηθήσουν την Αστυνομία από της 1ης Νοεμβρίου. Επεμβάς ο κ. Γκορζέ παρατήρησε ότι δεν θα ήτο φρόνιμον να ορισθή η ημερομηνία διότι πιθανόν να υπήρχον εξελίξεις τας οποίας δεν ηδυνάμεθα να προβλέψωμεν από τούδε. Εις τον κ. Γκορζέ εξέφρασα τότε την έκπληξίν μου δια την στάσιν του, ήτις ήτο μιά διαρκούς αναβολής και σκοπιμοτήτων, και παρατήρησα ότι εφ' όσον ο κ. Οζόριο Ταφάλ και ο Στρατηγός Μάρτολα συνεφώνουν ως προς την ημερομηνίαν, ήτο δι' εμέ λίαν οδυνηρά η στάσις του κ. Γκορζέ. Επηκολούθησε συζήτησις εις αυστηρόν ύφος μεταξύ του κ. Γκορζέ και εμού και ηναγκάσθην να παρατηρήσω εις τούτον ότι παρομοία υπήρξε η στάσις του και εις την περίπτωσιν Τρυπημένης, ήτις δεν πρόκειται να γίνη ανεκτή εις το μέλλον.

»Κατόπιν επεμβάσεως των άλλων παρόντων συνεφωνήθη όπως ο Στρατηγός Μάρτολα με πληροφορήση την 20 ή 21 του μηνός τούτου περί της ακριβούς ημερομηνίας, καθ' ην η Αστυνομία θα ήρχιζε τας περιπόλους της».

Η απόρρητη έκθεση του Γενικού Διευθυντού του Υπουργείου Εσωτερικών Α. Αναστασίου (21 Οκτωβρίου 1967) έχει μια πολύ ενδιαφέρουσα συνέχεια για τα προηγηθέντα των επιχειρήσεων Κοφίνου. Δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι ο Αναστασίου ενεργούσε σύμφωνα με τις εντολές του πανίσχυρου υπουργού Εσωτερικών και Αμύνης Π. Γιωρκάτζη. Συνεχίζει, λοιπόν, ο Αναστασίου:

«Μετά την αποχώρησιν των κυρίων Ταφάλ, Μάρτολα και Harbottle, ο κ. Γκορζέ παρέμεινε δια να εξηγήση την στάσιν του και να παρακαλέση όπως μη παρεξηγηθή δια ταύτην εφ' όσον είναι γνωστή εις ημάς η πρόθεσίς του να μας βοηθήση εις τας προσπάθειάς μας κλπ. Ούτος προσέθεσε ότι τα μέτρα Ειρηνεύσεως της Κυβερνήσεως επέφερον πανικόν μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και, πιθανώτατα, της Αγκύρας, ότι όλοι οι ξένοι διπλωμάται αντελήφθησαν ότι οι Τούρκοι δεν ευνοούσαν ταύτα ως αφαιρούντα απ' αυτούς όπλα προπαγάνδας και συνέστησαν όπως ταύτα επεκταθώσι.

»Κατά ή περί την 23.10.1967 ο Υπαρχηγός της Αστυνομίας με επληροφόρησεν ότι ο Διευθυντής του 2ου Επιτελικού Γραφείου ΓΕΕΦ τον επληροφόρησεν ότι ελήφθη έγκρισις όπως η Εθνική Φρουρά βοηθήση την Αστυνομία εις περίπτωσιν επεισοδίων κατόπιν της επαναλήψεως υπό της Αστυνομίας των περιπολιών εις Άγιον Θεόδωρον, υπό την προϋπόθεσιν ότι θα εξηντλούντο τα περιθώρια ενεργειών μας μετά της Ειρηνευτικής Δυνάμεως».

Εις αυτό ακριβώς το σημείο του εγγράφου και εις το περιθώριο, αξιωματικός του ΓΕΕΦ παραλήπτης του εγγράφου, έγραψε ιδιοχείρως αυτά: **«Και μόνον κατόπιν εγκρίσεως του ΓΕΕΘΑ (Ελληνικής Κυβερνήσεως)»**. Το έγγραφο Αναστασίου συνεχίζει και τελειώνει με τα ακόλουθα:

«Την 21.10.1967 ο κ. Γκορζέ με επληροφόρησεν ότι υπό των Αρχών της εν Κύπρω Ειρηνευτικής Δυνάμεως εγένετο εισήγησις εις την Νέαν Υόρκην όπως αι περίπολοι της Αστυνομίας επαναρχίσουν εις Άγιον Θεόδωρον την 2.11.1967. Απάντησις αναμένεται από τον Ου Θαντ, κατά τον κ. Γκορζέ, περί την 23.10.1967.

»Εν όψει της παρελκυστικής ταύτης τακτικής, εισηγούμαι όπως τα Ηνωμένα Έθνη ειδοποιηθώσι υφ' ημών ότι αι περίπολοι της Αστυνομίας θα επαναρχίσουν την 2.11.1967, ότι

αναμένεται από τα Ηνωμένα Έθνη η βοήθειά των, εάν όμως δεν είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν, η Αστυνομία θα διενεργήσει τις περιπόλους δια των ιδίων αυτής μέσων».

Οι αντιδράσεις του Γρίβα

Αυτά γράφονταν και προγραμματίζονταν δυο-τρεις εβδομάδες πριν από τις μοιραίες επιχειρήσεις Κοφίνου (15 Νοεμβρίου 1967). Αρχικά, όπως μαρτυρούν τα έγγραφα, οι περιπολίες στον Άγιο Θεόδωρο-Κοφίνου ήταν προγραμματισμένες για τις 2 Νοεμβρίου. Ο Γρίβας αντιδρά και εκθέτει τις αντιρρήσεις του. Στην έκθεσή του προς τον Βασιλέα και την Κυβέρνηση, αμέσως μετά την ανάκλησή του στην Ελλάδα, γράφει:

«31.10.67: Αποτέλεσμα της εισηγήσεως του υποφαινομένου συγκαλείται σύσκεψις υπό την Προεδρίαν Αρχιεπισκόπου προς λήψιν αποφάσεων. Κατά ταύτην εξέθεσα τας ακόλουθους απόψεις: Η επανάληψις των περιπολιών τη υποστηρίζει της Εθνοφρουράς δεν θα έπρεπε να εξετασθή και να αντιμετωπισθή ως απλή εκτέλεσις αστυνομικής περιπολίας, διότι κατά την αντίληψίν μου, γνωρίζων κάλλιστα την κατάστασιν από τ/κ πλευράς εις την ανωτέρω περιοχήν, θα έπρεπε να ληφθή υπ' όψιν ότι οι Τ/κ της **περιοχής Κοφίνου-Αγ. Θεοδώρων-Μαρί** πιθανώτατα να αντιδράσουν ενόπλως οπότε θα επήρχετο σύρραξις με απροβλέπτους συνεπείας τόσον επί του στρατιωτικού, όσον και του πολιτικού επιπέδου. Απηυθύνθην τότε προς τον Αρχιεπίσκοπον εάν θα ανελάμβανε την πολιτικήν ευθύνην εξ ενός τοιούτου ενδεχομένου. Ο Αρχιεπίσκοπος τεθείς προ των ευθυνών του απήντησε ότι εν τη περιπτώσει αυτή, θα έπρεπε να ενημερωθή η Ελληνική Κυβέρνησις και να αιτηθή η έγκρισίς της. Τότε απήντησα ότι αυτή είναι η ορθή διαδικασία και ουχί η επανειλημμένη όχλησις ημών και επιμονή υποστηρίξεως της αστυνομικής περιπόλου.

»Αμέσως μετά την ανωτέρω σύσκεψιν απεστάλη το υπ' αριθμ. 6-31.10.67 σήμα. Συγχρόνως δε απεφάσισα την αποστολήν εις Αθήνας του Συντ/ρχου Τσατσανίφου Δ/ντού 2ου Ε.Γ. ΣΔΙΚ, δια να εκθέση και προφορικώς εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τας επί του θέματος των περιπολιών απόψεις μου και αι οποίαι συνίσταντο εις τα ακόλουθα: Η εμπλοκή της Εθνοφρουράς εις την προκειμένην περίπτωσιν είναι κάτι το οποίον πρέπει να μελετηθή και από απόψεως αναλήψεως πολιτικών ευθυνών, διότι φοβούμαι ότι η σύρραξις θα επεκταθή εις ολόκληρον την περιοχήν **Κοφίνου - Αγ. Θεοδώρων -Μαρί**, λόγω ενόπλου αντιδράσεως των Τ/κ, την οποίαν εθεώρουν σχεδόν βεβαίαν. Ο Δ/ντής του 2ου Ε.Γ. ανεχώρησε την επομένην δι' Αθήνας όπου έλαβε χώραν μακρά σύσκεψις, ως μοί ανέφερεν τότε τηλ/κώς, υπό την Προεδρίαν του Αντιπροέδρου της Ελλ. Κυβερνήσεως Στρατηγού Γρ. Σπαντιδάκη. Περί την 15ην περίπου ώραν της αυτής, μου ανέφερε τηλ/κώς ότι η σύσκεψις μόλις επερατώθη και απεφασίσθη η υποστήριξις υπό Ε.Φ. των αστυνομικών περιπολιών και ότι θα απεστέλλετο προς τούτο και σχετικόν σήμα».

Μετά την σύσκεψη υπό την προεδρία του Μακαρίου, ο Στρατηγός Γρίβας κοινοποίησε προς την Ελληνική Κυβέρνηση και το Ελληνικό Επιτελείο (σήμα 31.10.1967) τα ακόλουθα:

«Κυπριακή Κυβέρνησις ειδοποίησεν Ηνωμένα Έθνη ότι προτίθεται επαναρχίση περιπολίας εις οδόν Λάρνακος - Αγίων Θεοδώρων Κοφίνου, από 2αν Νοεμβρίου. Δια την ενέργειαν ταύτην εξητήθη η υποστήριξις της Αστυνομίας υπό τμημάτων και μέσων της Εθνικής Φρουράς. Κατόπιν τούτου εξητήθη υφ' ημών η σύγκλησις συσκέψεως υπό προεδρίαν Μακαριωτάτου προς λήψιν αποφάσεων. Αύτη επραγματοποιήθη σήμερον, από 10.30 ώραν μέχρι 12.15 ώραν. Παρέστησαν Μακαριώτατος, Κληρίδης, Γιωρκάτζης, Διευθυντής Υπουργείου Εσωτερικών - Αμύνης, Γρίβας, Μορώνης, Μπονάνος, Τσατσανίφος. Από στρατιωτικής πλευράς ετέθη θέμα αναλήψεως πολιτικής ευθύνης Κυπριακής Κυβερνήσεως εξ ενδεχομένης δυναμικής επεμβάσεως Εθνικής Φρουράς, ήτις πιθανώτατα επεκταθή εις ευπαθή περιοχήν Αγίων Θεοδώρων - Κοφίνου - Μαρί. Κατά σύσκεψιν ανεγνωρίσθη υφ' απάντων η αναγκαιότης διανοίξεως του δρομολογίου Λάρναξ - Άγιοι Θεόδωροι - Κοφίνου, διότι τούτο διέρχεται από μικτόν χωρίον, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι Τουρκοκύπριοι

σταδιακά και προοδευτικά δια παρομοίων ενεργειών τείνουν ανακήρυξιν καντονίων. Τελικώς απεφασίσθη, πρώτον αναμονή λήψεως απαντήσεως από Ου Θαντ, χειριζόμενον προσωπικώς θέμα, εντός 1ης Νοεμβρίου και, δεύτερον, ενημέρωσις Ελληνικής Κυβερνήσεως δια απόφασίν της αναλόγως πολιτικών τεκμαιρομένων συνεπειών. Συνταγματάρχης Τσατσανίφος αφικνείται εντός μεσημβρίας αύριον 1.11.1967 αυτόθι, προς πλήρη προφορικήν ενημέρωσιν και λήψιν υμετέρων αποφάσεων και οδηγιών».

Άσχετα από το τι θα ισχυριστούν αργότερα οι δυο ηγέτες (Μακάριος και Γρίβας) και οι υποστηρικτές τους, από το πιο πάνω έγγραφο (μεγάλης ιστορικής αξίας, αφού είχε σταλεί την ίδια μέρα της συσκέψεως, δηλαδή πριν τις επιχειρήσεις), προκύπτουν δυο αδρά στοιχεία:

Πρώτον: Ο Γρίβας δεν ήθελε εμπλοκή της Εθνικής Φρουράς, πρόβλεπε σοβαρές συνέπειες και ζητούσε ανάληψη πολιτικών ευθυνών.

Δεύτερον: Ο Γρίβας, ωστόσο, συμεριζόταν την άποψη της Κυπριακής Κυβερνήσεως ότι υπήρχε κίνδυνος να σχηματισθεί στην περιοχή καντόνιο Κοφίνου - Αγίων Θεοδώρων - Μαρί, ένας ακόμα πονοκέφαλος για την Κυπριακή Δημοκρατία.

Όταν το 1973 οι σχέσεις Μακαρίου και Γρίβα θα βρίσκονταν σε θανάσιμη (κυριολεκτικά) ένταση, ο Στρατηγός διαβίβαζε προς την «Εθνική» την πληροφορία ότι: Για τις επιχειρήσεις Κοφίνου ευθύνεται ο Μακάριος που ετοίμασε παγίδα στην Ελλάδα και που ερχόταν σε επαφή «**δix της ημέρας**» με τον Στρατηγό Σπαντιδάκη, αντιπρόεδρο της Ελληνικής Κυβερνήσεως και υπουργό Εθνικής Αμύνης, πιέζοντας για επιχειρήσεις στην Κοφίνου. Ας σημειωθεί ότι ο Γρ. Σπαντιδάκης είχε επισκεφθεί την Κύπρο 25 μέρες πριν από τις επιχειρήσεις.

Αλλά και ο Μακάριος, το 1973, είχε κι αυτός κατηγορίες κατά του Γρίβα. Σε δήλωσή του (19.6.1973) ο Μακάριος ανέφερε:

«Δια τα γεγονότα της Κοφίνου φέρει ακεραίαν την ευθύνην ο Στρατηγός Γρίβας, ο οποίος ενήργησε πολύ πέραν των ορίων της δοθείσης εις αυτόν εξουσιοδοτήσεως. Ουδεμίαν εντολήν είχαν ο Στρατηγός Γρίβας να διατάξη εισβολήν εις το τουρκικόν χωρίον Κοφίνου. Αντιθέτως, όταν ο Στρατηγός με επληροφόρησεν από τηλεφώνου περί της εισόδου μονάδων της Εθνικής Φρουράς εις την Κοφίνου, εξέφρασα σοβαρούς φόβους και αντιρρήσεις δια την ενέργειαν αυτήν, η οποία απετέλει ήδη τετελεσμένον γεγονός».

Ύστερα, όμως, από τόσες συσκέψεις πώς δεν ξεκαθάρισαν ποια έκταση θα λάμβαναν οι επιχειρήσεις; Η Εθνική Φρουρά θα συνόδευε απλώς τις αστυνομικές περιπόλους ή θα προχωρούσε να καταστρέψει τις θέσεις από όπου θα προέρχονταν τα εχθρικά πυρά; Το υπουργείο Αμύνης της Κύπρου δεν έβλεπε πόσα άρματα και πόσοι καταδρομείς έζωναν την Κοφίνου; Δεν έβλεπε την διασπορά των αντιαεροπορικών για πιθανή μείζονα αντίδραση της Τουρκίας;

Σταθερή απόφαση της Κυβερνήσεως

Όλα οδηγούσαν σε σύγκρουση στην περιοχή της Κοφίνου, με όλες τις σοβαρές πολιτικοστρατιωτικές συνέπειες. Οι μικρές αντίρρησης και αναβολές δεν μπορούσαν να κάμψουν την αμετάτρεπτη απόφαση (που αποδεικνύεται από τα αδιάψευστα έγγραφα) της Κυπριακής Κυβερνήσεως να αρχίσει αστυνομικές περιπολίες στην περιοχή, με στρατιωτική κάλυψη της Εθνικής Φρουράς. Αυτή η κάλυψη εξητείτο επίμονα και υπήρχε εκνευρισμός και αντιδικία γιατί το ΓΕΕΦ δεν φαινόταν διατεθειμένο να την παράσχει. Το γεγονός, όμως, ότι εξητείτο η στρατιωτική κάλυψη, αποδείχνει ότι η Κυπριακή Κυβέρνηση είχε απόλυτη επίγνωση, ότι θα υπήρχε αντίδραση εκ μέρους των οχυρωμένων Τουρκοκυπρίων. Αντίδραση που επεβάλλετο να καμφθεί με ένοπλη βία, υπέρτερη από εκείνη που μπορούσαν να αντιτάξουν οι άνδρες των αστυνομικών περιπολιών. Δηλαδή, πλάνες και αυταπάτες δεν υπήρχαν.

Ο Στρατηγός Γρίβας έστειλε —όπως έχει αναφερθεί— τον διευθυντή του Β' Επιτελικού Γραφείου ΓΕΕΦ, συνταγματάρχη Π. Τσατσανίφο, στην Αθήνα για να αναπτύξει προς την στρατιωτική ηγεσία τις αντιρρήσεις του. Στις 8.11.1967 ο Τσατσανίφος στέλνει από την Αθήνα προς το ΓΕΕΦ το ακόλουθο «Ακρώς Απόρρητο» σήμα:

«Κατόπιν των δοθεισών προφορικών οδηγιών Φαέθωνος εις Διευθυντήν Δευτέρου Επιτελικού Γραφείου περί ενάρξεως κλοιών από 10.11.1967, παρακαλούμεν αναφέρετε, άμα λήψει, υμετέρας ενεργείας προς υλοποίησιν τούτων».

«Φαέθων» ήτο ο υπουργός Εθνικής Αμύνης της Ελλάδος, στρατηγός Γρ. Σπαντιδάκης. **«Κλοιοί»** ήταν το κωδικό όνομα των στρατιωτικών περιπολιών.

Με άλλα λόγια, ο Σπαντιδάκης ζητούσε από τον Γρίβα να του αναφέρει αμέσως πώς θα πραγματοποιούσε την στρατιωτική κάλυψη των περιπολιών της Κυπριακής Αστυνομίας. Αυτά γράφονταν στις 8 Νοεμβρίου και η έναρξη των περιπολιών, δηλαδή η διείσδυση στον χώρο που ήθελαν απαράβιαστο οι Τούρκοι, ήταν καθορισμένη για τις 10 Νοεμβρίου. Τελικά η σύγκρουση επήλθε στις 15 Νοεμβρίου, αφού την προηγούμενη είχε πραγματοποιηθεί χωρίς αντιδράσεις η πρώτη περιπολία.

Για τα γεγονότα της 8ης Δεκεμβρίου, ο Στρατηγός Γρίβας γράφει στην έκθεσή του προς τον Βασιλέα και την Κυβέρνηση τα εξής:

«8.11.67: Ο Υ.Ε.ΕΘ.Α. Ελλάδας δίδει προφορικές οδηγίας εις Δ/ντήν 2ου Ε.Γ. (Συντ/ρχην Τσατσανίφον) και καθορίζει ημερομηνίαν ενάρξεως περιπολιών την 10.11.67. Ο Συντ/ρχης Τσατσανίφος επιστρέφων ανέφερεν ότι ενημέρωσεν απολύτως την ηγεσίαν και ότι επέμενεν επί του θέματος αναλήψεως πολιτικών ευθυνών λόγω των πιθανών εξελίξεων.

»Κατόπιν της αφίξεώς μου εις Αθήνας και την εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως (Προέδρου και Αντιπροέδρου αυτής) εκδήλωσιν δυσφορίας δια τα γεγονότα, οι οποίοι εδήλωσαν εις εμέ ότι δεν ενημερώθησαν προηγουμένως επί τούτων και των συνεπειών, ανέθεσα εις τον υπασπιστήν μου Λοχαγόν Σκλαβενίτην Αθ. να ίδη τον Συντ/ρχην κ. Τσατσανίφον δια να επαναλάβη και πάλιν τι ακριβώς ανέφερεν εις την στρατιωτικήν ηγεσίαν των Αθηνών. Ο Συντ/ρχης κ. Τσατσανίφος την 22αν τ.μ. εν τω Γραφείω του Υπασπιστού ΑΣΔΑΚ και παρουσία του Αντ/ρχου κ. ΒΑΣΙΛΑ Κ. και Λοχαγού ΝΤΟΝΤΑ ΠΑΝ., είπε τα εξής: "Αποτεινόμενος εις τον κ. Αντιπρόεδρον της Ελληνικής Κυβερνήσεως ανέφερα την σοβαρότητα του θέματος και την ανάληψιν πολιτικών ευθυνών". Ο κ. Αντιπρόεδρος μοι απήντησε: "Δηλαδή, κ. Τσατσανίφο, είσθε της γνώμης να μη εκτελεσθούν αι περιπολίες;". "Δεν εισηγούμαι τοιούτον τι, επισημαίνω όμως την σοβαρότητα δια την ανάληψιν τυχόν

Αποδεικνύεται λοιπόν ότι η Ελληνική Κυβέρνηση ήταν ενήμερη των σοβαρών ενδεχομένων που πιθανόν να ανέκυπταν. Γραπτώς και προφορικώς της είχαν αναπτυχθεί όλοι οι κίνδυνοι. Παρ' όλα αυτά, συμφωνούσε με το αίτημα της Κυπριακής Κυβερνήσεως για στρατιωτική κάλυψη των αστυνομικών περιπολιών. Ο Στρατηγός Γρίβας θα υποστήριζε, το 1973, ότι τότε ο Μακάριος για να πείσει την Ελληνική Κυβέρνηση επικοινωνούσε **«δix της ημέρας»** τηλεφωνικώς πιέζοντας τον στρατηγό Σπαντιδάκη. Αυτά όμως δεν μαρτυρούνται, βέβαια, από κανένα έγγραφο. Ο ίδιος ο Μακάριος θα υποστήριζε (Ιούνιος 1973) ότι για όλα έφταιε ο Γρίβας, που υπερέβη τις εντολές που πήρε. (Θα φανεί στην συνέχεια, από τα έγγραφα, αν υπήρχε και πόση δυνατότητα περιορισμού των επιχειρήσεων στα κράσπεδα των δυο χωριών).

»Υπό το φως αυτό, αι ενδείξεις εις την ακτινογραφίαν του στήθους του συγκεκριμένου πτώματος προσέλαβον νέαν σημασίαν. Όταν εξητάσθησαν τα θραύσματα εις το πτώμα και τα θραύσματα εις το κάθισμα, η ομοιότης των διεφάνη.

»Διεφάνη, ως εκ τούτου, ότι υπήρχε ιατρική μαρτυρία επιβεβαιούσα την μηχανολογική μαρτυρία ότι η βασική αιτία του δυστυχήματος ήτο η έκρηξις "πλαστικής βόμβας" εντός της καμπίνας των επιβατών».

Μετά την χρονική, τώρα και μια τοπική παρέκβαση: Υπενθυμίζουμε ότι βρισκόμαστε στις 8.11.1967. Ενώ στην Κύπρο τεχνουργείται στο παρασκήνιο ο καμβάς του ολέθρου, στην Ελλάδα σημειώνονται γεγονότα, που έπρεπε τουλάχιστο να επενεργήσουν σαν κώδωνας κινδύνου. Επειδή ο Ντενκτάς, που είχε έλθει λαθραία, εκρατείτο ακόμη, η Τουρκία είχε αρχίσει πιέσεις και προκλήσεις. Ο υποπτέρarchος Ι. Αναγνωστόπουλος, σε άρθρο του στρατιωτικής φύσεως («Εστία», 7.7.1978) δίνει και την εξής ενδιαφέρουσα πληροφορία:

«Την πρωίαν της 8ης Νοεμβρίου 1967, η οποία ήτο και η απαρχή της σοβαρωτάτης κρίσεως του Κυπριακού, η Τουρκική Αεροπορία, όλως αιφνιδιαστικώς και αγνοούσα τας υποχρεώσεις της έναντι του ΝΑΤΟ, ήρχισε παραβιάζουσα δια μεγάλου αριθμού αεροσκαφών, ιπταμένων εις διαφορετικά ύψη, και εις μεγάλο βάθος, τον εθνικόν εναέριον χώρον ύπερθεν των νήσων του Αιγαίου. Η αντίδρασίς μας (ήμην αρχηγός του 28 ΑΤΑ), προς αντιμετώπισιν της καταστάσεως, ήτο ακαριαία. Ευθύς ως ενεφανίζοντο τα ημέτερα αεροσκάφη αναχαιτίσεως, τα τουρκικά αεροσκάφη απεμακρύνοντο αμέσως».

Τι σχέση έχουν τα πιο πάνω με τις επιχειρήσεις της Κοφίνου; Αποδεικνύουν ότι η Ελληνική Κυβέρνηση, την ώρα ακριβώς που ζούσε μια εκρηκτική ένταση με την Τουρκία, έδινε πρόθυμα την συγκατάθεσή της για στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Κύπρο, που αναπόφευκτα θα αύξαιναν την ένταση και θα οδηγούσαν σε κρίση.

Πρέπει, όμως, να ξαναγυρίσουμε στα γεγονότα της 8ης Νοεμβρίου 1967 και στο τι αντάλλασσαν —μυστικά και απόρρητα— τα Επιτελεία Αθηνών και Λευκωσίας.

Γρίβας προς Βασιλέα

Τίποτε πια δεν μπορούσε να αποτρέψει την μοιραία σύγκρουση και τις συνακόλουθες συνέπειες, που θα σφράγιζαν —καθοριστικά και ανεξάλειπτα— την ιστορική μοίρα της Κύπρου. Οι ασύρματοι μεταξύ ΓΕΕΦ και ΓΕΕΘΑ «άναβαν» καθώς κοινοποιούνταν σχέδια, και ημερομηνίες, και προοπτικές. Γενική σχεδόν και ασυγκράτητη σπουδή για την «εκκαθάριση» της καταστάσεως. Μόνος επιφυλακτικός και απρόθυμος ο Στρατηγός Γρίβας και το Επιτελείο του. Είναι χρέος προς την ιστορική αλήθεια να το ομολογήσουμε αυτό, που άλλωστε το μαρτυρούν τα αδιάψευστα γεγονότα και τα κείμενα που προηγήθηκαν των επιχειρήσεων. (Παρακαλώ, αν υπερβάλλω, αν διαστρέφω καταστάσεις, αν μου λείπουν στοιχεία, να με διορθώσει κάποιος, ή να με συμπληρώσει, ή να με διαψεύσει).

Στην «ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ - ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΝ» Έκθεσίν του προς τον Βασιλέα και την Κυβέρνηση (24.11.1967) ο Στρατηγός Γρίβας συνοψίζει τα γεγονότα και τις επαφές από 8.11.1967 μέχρι 14.11.1967, δηλαδή μέχρι την μέρα που άρχισαν οι περιπολίες. Γράφει:

«8.11.67: Απάντησις ΑΣΔΑΚ εις έγγραφον υπ' αριθμ. 7. Αναφέρεται εις Γ.Ε.ΕΘ.Α. - ΓΕΣ: Εις τούτο καθορίζετο σαφώς ότι **εσχεδιάσθη** ενέργεια με πρόβλεψιν επεκτάσεως αυτής εις περιοχάς ΚΟΦΙΝΟΥ και ΜΑΡΙ, λόγω πιθανής αντιδράσεως των Τ/κ.

1.11.67 (17.10.Ω.): Το Γ.Ε.ΕΘ.Α. καθορίζει νέαν ημερομηνίαν ενάρξεως περιπολιών την 12 τρέχ. και επισημαίνει ευθύνην Ειρην. Δυνάμεως εκ τυχόν συνεπειών ενεργείας Εθνοφρουράς. Επί του σήματος τούτου ενημερώθη προφορικώς υφ' ημών τόσον ο Αρχιεπίσκοπος όσον και ο Έλλην Πρέσβυς εν Λευκωσία.

10.11.67 (19.30.Ω.): Προτείνεται υπό της ΑΣΔΑΚ η αναβολή της ενάρξεως δια την 14.11.67 δι' ους λόγους αναφέρεται εις το σήμα.

11.11.67 (11.15.Ω.): Εγκρίνεται υπό του Γ.Ε.ΕΘ.Α. η προτεινομένη ημερομηνία 14.11.67.

11.11.67 (14.20.Ω.): Δια ύπερθεν σήματός μας γνωρίζομεν ότι ελήφθησαν μέτρα Α/Α προστασίας και δισποράς μονάδων λόγω της ετοιμασθείσης υφ' ημών ενεργείας. Τούτο είναι ένδειξις επί πλέον ότι την εμπλοκήν της Εθνοφρουράς εις ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΝ εθεωρούσαμεν σοβαράν ενέργειαν και ελαμβάναμεν μέτρα Α/Α προστασίας, ενεργού και παθητικής των μονάδων.

13.11.67 (18.35.Ω.): Αναφέρεται υπό ΑΣΔΑΚ εις πολιτικήν και στρατιωτικήν ηγεσίαν Ελλάδος η ακριβής ημερομηνία και ώρα ενάρξεως περιπολιών.

13.11.67 (12.00.Ω.): Αναφέρεται υπό ΑΣΔΑΚ η ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΙΣ των μονάδων δια την υλοποίησιν του σχεδίου «ΓΡΟΝΘΟΣ» (198 ΠΟΠ 185 ΜΠΠΙ-ΟΜΑΣ15 Λ. ΠΑΟ-ΟΜΑΣ 91 Λ. ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ).

14.11.67 (10.00.Ω.): (Ημέρα ενάρξεως περιπολιών). Αναφέρεται υπό ΑΣΔΑΚ ότι ΑΠΑΣΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ Κύπρου ευρίσκονται εις χώρους διασποράς ως και άπασαι αι Μονάδες του σχεδίου «ΓΡΟΝΘΟΣ» εις τας προβλεπομένας θέσεις.

14.11.67 (18.15.Ω.): Αναφέρεται υπό ΑΣΔΑΚ ότι επιχείρησις ΓΡΟΝΘΟΣ επερατώθη άνευ τ/κ αντιδράσεως. Ο υποφαινόμενος επισκέπτεται το χωρίον ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ και συνιστά εις Ε/κ και Τ/κ αγάπην και κατανόησιν διότι δεν τους χωρίζει τίποτε, εις το δικό τους δε επίπεδον δεν υπάρχουν διαφοραί.

15.11.67 (10.05.Ω.): Τηλετυπική επαφή Γ.Ε.ΕΘ.Α. - ΑΣΔΑΚ. Γνωρίζεται κατάσταση της 15ης τ.μ. Τονίζεται ότι τα τμήματα δια την επιχείρησιν ΓΡΟΝΘΟΣ ευρίσκονται εις τας θέσεις των εν ετοιμότητι δια κάλυψιν περιπόλων».

Τι αποδεικνύεται; Υπήρχε ειδικό σχέδιο με την κωδική ονομασία «ΓΡΟΝΘΟΣ» (αλλοίμονο! γρόνθος αυτοκτονίας!). Η Αθήνα γνώριζε τα πάντα. Σχέδια, ημερομηνίες, διασπορά δυνάμεων, ετοιμασία αντιαεροπορικής άμυνας κλπ. Οι ετοιμασίες δεν ήταν για τους δυο φράχτες της Κοφίνου και του Αγίου Θεοδώρου. Γίνονταν σ' ολόκληρη σχεδόν την Κύπρο και αφορούσαν το ενδεχόμενο μεγάλης πολεμικής εμπλοκής και ειδικά την αντιμετώπιση τουρκικής αεροπορικής επιθέσεως. Ακόμα και στα τείχη της Λευκωσίας τοποθετήθηκαν τετράκαννα αντιαεροπορικά, με μόνιμη επάνδρωση εθνοφρουρών. Όλα αυτά προτού πέσει σφαίρα! Ποιος δεν τα έβλεπε; Η πολιτική ηγεσία Κύπρου και Ελλάδος, με τις πολυπλόκαμες (μήπως και σατανικές;) μυστικές και φανερές υπηρεσίες πληροφοριών που είχαν, δεν έβλεπαν και δεν καταλάβαιναν; Όλα κραύγαζαν πόσο σοβαρή ήταν η κατάσταση που θα εδημιουργείτο.

Περικύκλωση των χωριών

Στις 14 και 15 Νοεμβρίου 1967 τα δυο τουρκοκυπριακά χωριά ήταν περικυκλωμένα από παντού. Αστυνομία και Εθνική Φρουρά είχαν αποστείλει επίλεκτες δυνάμεις. Υπήρχαν καταδρομείς, τεθωρακισμένα, βαριά πολυβόλα.

Όταν τα «λαντ ρόβερ» της αστυνομίας πέρασαν προς τον Άγιο Θεόδωρο, είχαν την κάλυψη τεθωρακισμένων του Στρατού. Το πιθανότερο ήταν ότι οι Τούρκοι θα πυροβολούσαν και θα ανέκοπταν τις δυνάμεις Αστυνομίας και Εθνικής Φρουράς. Μια πληροφορία που είχε δοθεί στο πρόχειρο Στρατηγείο του Στρατηγού Γρίβα (καφενείο Παρασκευούς Ρόπα - Σκαρίνου) ήταν ότι οι Τούρκοι είχαν ναρκοθετήσει κατά την νύχτα τον δρόμο.

Όλα λήφθηκαν υπ' όψη και δόθηκε διαταγή, μόλις αρχίσουν οι Τούρκοι να βάλλουν, να ανταποδοθούν τα πυρά και να αρχίσει, σύμφωνα με το σχέδιο, η εκκαθαριστική επιχείρηση. Δηλαδή να εξουδετερωθούν τα εχθρικά πολυβολεία και να καταληφθούν οι τουρκικές θέσεις, με φυσική συνέπεια τον φόνο ή τον τραυματισμό των Τούρκων που τις επάνδρωναν.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα ξεκίνησαν οι πρώτες δυνάμεις. (Αυτός που γράφει —με βαθιά πίκρα— αυτές τις σελίδες ήταν από τους πρώτους που μπήκαν στον Άγιο Θεόδωρο και είδε από κοντά τα πράγματα). Οι Τούρκοι λούφαξαν. Ούτε που εμφανίστηκαν στις γνωστές θέσεις που συνήθως επάνδρωναν. Ο Στρατηγός Γρίβας μίλησε προς τους Τουρκοκυπρίους και η ομιλία του ήταν ένα κράμα στοργικού ενδιαφέροντος και σαφών απειλών.

Αλλά τα πράγματα θα άλλαζαν την άλλη μέρα δραματικά. Πυρά, φωτιές, θάνατοι! Οι Τούρκοι είχαν σημαντική αμυντική δύναμη και έβαλλαν από καλά προετοιμασμένες θέσεις. Ο Στρατηγός Γρίβας ήταν εκεί και κατεύθυνε τις επιχειρήσεις. Με την λαδί στολή εκστρατείας. Ποιος θα απαντήσει στο ερώτημα, αν χρειαζόταν η παρουσία του αρχιστράτηγου (με τόση μάλιστα ένδοξη προϊστορία) απέναντι σε μερικές διμοιρίες Τουρκοκυπρίων που τις διοικούσε ένας υπολοχαγός; Ο Γρίβας περίεργα παραμέρισε όλες τις γνωστές επιφυλάξεις του για την επιχείρηση. Και η «Πατρίδα», το εκφραστικό του όργανο, θα χαιρέτιζε τη νίκη...

«ΑΣΤΡΑΠΙΑΙΟ» σήμα του Γρίβα

Η αιματηρή σύγκρουση άρχισε στις 2.30 το απόγευμα της 15ης Νοεμβρίου. Στις 4 μ.μ. της 15ης, από το ΓΕΕΦ φεύγει το ακόλουθο «ΑΣΤΡΑΠΙΑΙΟ» σήμα του Στρατηγού Γρίβα προς την Αθήνα:

«15 Νοεμβρίου - 14.35 εβλήθη ημετέρα περίπολος υπό Αμανέδων εκ θέσεων υψωμάτων Αγίων Θεοδώρων. Ημετέρα περίπολος ανταπέδωσε πυρά. Αστυνομικόν τμήμα εντός χωρίου Αγίων Θεοδώρων (86-27) βληθέν ανταπέδωσε. Πυρ εγενικεύθη. 15.00 ώραν Αμανέδες έβαλον δια πολυβόλων εξ υψωμάτων βορείως και νοτίως Κοφίνου. Διετάχθη εφαρμογή σχεδίου εκκαθαρίσεως Κοφίνου - Αγίων Θεοδώρων. Ήρξατο επιχείρησις. Ημέτερα τμήματα κατέλαβον ύψωμα βορείως Κοφίνου και Αστέρισμα (060 - 295). Επιχειρήσις συνεχίζεται. Απώλειαι ημών εις (1) ελαφρώς τραυματίας οπλίτης».

Δηλαδή: η Αθήνα γνώριζε επακριβώς τα πάντα, ενώ η επιχείρηση βρισκόταν σε εξέλιξη. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις του αστραπιαίου σήματος Γρίβα παρέπεμπαν στον αντίστοιχο χάρτη του Ελληνικού Επιτελείου, ώστε η παρακολούθηση της μάχης να είναι εύκολη. Τα πάντα γνωστά. Και καμιά αντίρρηση. Αντίθετα, η ελληνική στρατιωτική ηγεσία ρωτούσε τον Γρίβα αν χρειαζόταν κάτι για την συνέχιση της επιχειρήσεως. Στην έκθεσή του προς τον Βασιλέα, ο Στρατηγός Γρίβας γράφει:

«15.11.67 (16.10.Ω): Δια ΑΣΤΡΑΠΙΑΙΟΥ σήματος αναφέρεται η εφαρμογή του σχεδίου εκκαθαρίσεως ΚΟΦΙΝΟΥ - ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΩΝ. Ούτω από την 16.10 ώραν η στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδος γνωρίζει την έναρξιν των επιχειρήσεων και κατάληψιν εχθρικών θέσεων. Εις ποίαν ενέργειαν προέβη; Ποίας εντολάς έδωσεν; Ουδέν έλαβον πλην του κατωτέρω σήματος.

15.11.67 (18.00.Ω.): Γ.Ε.ΕΘ.Α. διατάσσει ν' αναφερθή, μεταξύ άλλων, το σημείον εις ο ευρίσκεται η εξέλιξις της επιχειρήσεως εκκαθαρίσεως ΚΟΦΙΝΟΥ ως και την ΑΜΕΣΟΝ υποβολήν προτάσεων επί τυχόν αναγκαιούντων συμπληρωματικών μέτρων. Εις τούτο απήντησα, ως ενθυμούμαι πολύ καλώς (δεν υπάρχει το σχετικόν σήμα εις τον φάκελλον), ότι τα διατιθέμενα εις την ενέργειαν μέσα είναι επαρκή».

Η Κυπριακή Κυβέρνηση

Αυτά για το τι έκαναν ο Στρατηγός Γρίβας και το Ελληνικό Επιτελείο. Υπήρχε όμως και η Κυπριακή Κυβέρνηση. Πώς έβλεπε την επιχείρηση, που η ίδια είχε επίμονα ζητήσει, και πώς αντιδρούσε; Είναι διαφωτιστικό το ανακοινωθέν του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών (15 Νοεμβρίου, αριθμός 6, ώρα 10 μ.μ. περίπου). Οι επιχειρήσεις είχαν αρχίσει στις 2.30 μ.μ. Γύρω στις 5 μ.μ. ουσιαστικά είχαν τελειώσει τα πάντα. Οι φωτιές και οι καπνοί, τα σπαρακτικά κλάματα των γυναικοπαίδων και η πνιγνή ατμόσφαιρα, δεν ήταν παρά ο τραγικός επίλογος. Η Κυπριακή Κυβέρνηση είχε εκεί την Αστυνομία της και τους αξιωματικούς της. Γνώριζε κάθε στιγμή τι γινόταν και τι όχι. Είχε μάτια και αυτιά στο επίκεντρο του αιματηρού κυκλώνα. Γνωρίζοντας, λοιπόν, κάθε λεπτομέρεια, πέντε ώρες μετά τον τερματισμό της συγκρούσεως ανακοίνωνε:

«Περίπολος της Αστυνομίας, ήτις ήρχισεν από της χθες περιπολίαν επί του δρομολογίου Σκαρίνου - Αγίου Θεοδώρου προσεβλήθη την 2.30 μ.μ. ώραν της σήμερον δια πυρών βαρέων όπλων, ήτοι όλμων, μπαζούκας και πολυβόλων υπό Τουρκοκυπρίων κατεχόντων τα υψώματα Αγίου Θεοδώρου και Κοφίνου. Συγχρόνως εκ των υψωμάτων Κοφίνου προσεβλήθησαν υπό Τουρκοκυπρίων, δια βαρέων όπλων, ο Αστυνομικός Σταθμός Σκαρίνου και τα επί του υψώματος του Σταθμού ημέτερα τμήματα της Εθνικής Φρουράς, παραλλήλως δε οι Τουρκοκύπριοι του χωρίου Αγίου Θεοδώρου ήνοιξαν σφοδρόν πυρ κατά των εντός του χωρίου ευρισκομένων αστυνομικών. Εκ των ενεργειών τούτων των Τουρκοκυπρίων ετραυματίσθησαν Εθνοφρουροί και Αστυνομικοί, υπέστησαν δε ζημίας οχήματα της Αστυνομίας.

»Κατόπιν των ανωτέρω ενεργειών των Τουρκοκυπρίων και γενικεύσεως των πυρών των Τουρκοκυπρίων εκ των χωρίων Κοφίνου - Αγίου Θεοδώρου και των πέριξ αυτών υψωμάτων, η Εθνική Φρουρά ηναγκάσθη να επέμβη ίνα προστατεύση την Αστυνομίαν και τα βαλλόμενα τμήματά της.

»Κατά την ενέργειάν της ταύτην αντεμετώπισε σφοδρότατα πυρά βαρέων όπλων εκ των χωρίων Κοφίνου και Αγίου Θεοδώρου και των υπερκειμένων τούτων υψωμάτων.

»Η Εθνική Φρουρά τελικώς κατώρθωσε να εξουδετερώση απάσας τας αντιστάσεις, να εισέλθη εις τα χωρία Κοφίνου - Αγίου Θεοδώρου και να διανοίξη τελικώς τα αποκεκομμένα υπό των Τουρκοκυπρίων δρομολόγια Αγίου Θεοδώρου - Σκαρίνου και Λευκωσίας - Λεμεσού.

»Το πυρ κατέπαυσε περί την 9ην νυκτερινήν».

Αν υπήρχε διαφωνία για την έκταση των συγκρούσεων, αν υπήρχε μομφή προς τον Γρίβα, θα υπήρχε ένας τόνος επιφυλακτικός. Ανοικτή καταδίκη δεν θα υπήρχε, βέβαια, σε ώρα πολέμου, αλλά θα επιλέγονταν επιγραμματικές και λιτές διατυπώσεις.

Δυναμική αντίδραση της Τουρκίας

Στις 15 Νοεμβρίου 1967, δηλαδή την πρώτη μέρα της επιχειρήσεως, αφού εκκαθαρίστηκε ο θύλακος των χωριών Κοφίνου και Αγίου Θεοδώρου, όλοι —στην Κύπρο και στην Ελλάδα— φαίνονταν ικανοποιημένοι. Χαιρέτιζαν την πετυχημένη στρατιωτική ενέργεια. Διάφορες καταστάσεις αμιλλώνταν, θα έλεγε κανείς, ποια να αρπάξει τις περισσότερες δάφνες!

Η έκταση που έλαβε η επιχείρηση ήταν πασίγνωστη. Ψηλαφητό ήταν το κόστος σε αίμα και ερείπια. Προσιτό κάθε στοιχείο και λεπτομέρεια, από την πρώτη μέρα. Και, παρά ταύτα, κανένας δεν κατηγόρησε την στρατιωτική ηγεσία για υπέρβαση εντολών.

Το σκηνικό άρχισε να αλλάζει την άλλη μέρα, δηλαδή στις 16 Νοεμβρίου. Η Τουρκία άρχισε να αντιδρά δυναμικά, ανανεώνοντας την οργή που μόλις είχε εκδηλώσει για την σύλληψη και κράτηση, για λίγες μέρες, του Ραούφ Ντενκτάς. Τα Ηνωμένα Έθνη έδειχναν δυσφορία. Και η στρατιωτική κυβέρνηση των Αθηνών, ύστερα από τόση προθυμία για τις επιχειρήσεις και ύστερα από τόση μαρτυρημένη συμμετοχή, έσπευδε να πλύνει τα χέρια της, σαν άλλος Πόντιος Πιλάτος!

Στον Γρίβα άρχισαν να διαβιβάζονται εντολές να εγκαταλείψει «αυθωρεί» την Κοφίνου, αποσύροντας όλες τις δυνάμεις της Εθνικής Φρουράς. Οι εντολές έρχονταν επείγοντως από την Αθήνα, μέσω της οποίας προφανώς διοχετεύονταν τα τουρκικά τελεσίγραφα...

Ο Γρίβας θα υπάκουε, η Κυπριακή Κυβέρνηση και τα όργανά της θα τον κατηγορούσαν γι' αυτό και θα τον χλεύαζαν. Και θα ερχόταν η χαριστική βολή του οριστικού τελεσιγράφου της Άγκυρας, του οποίου διεκπεραιωτές θα γίνονταν οι Αμερικανοί (προθυμότετοι πάντα!).

Αλλά, είμαστε ακόμη στα ματωμένα χώματα της Κοφίνου. Εκεί, όπου θεοί και δαίμονες (αλλά, ίσως, και άνθρωποι και υπάνθρωποι!) συνώμοσαν να ανοίξουν την μεγάλη και ανεπούλωτη πληγή στο σώμα της Κύπρου και του Έθνους. Μόλις είχαμε καλύψει τις εξελίξεις μέχρι το βράδυ της 15ης Νοεμβρίου 1967. Αυτά που έγιναν δεν είχαν βέβαια ομοιότητες και αναλογίες προς άλλα γεγονότα του παρελθόντος. Για το δραματικό τριήμερο που ακολούθησε, ο Στρατηγός Γρίβας στην Έκθεσή του προς τον Βασιλέα (24.11.1967), συνοψίζει τις παρασκηνακές εξελίξεις ως ακολούθως:

«16.11.67 (01.45.Ω.): Διαταγή Υ.Ε.Θ.Α. δι' αποχώρησιν τμημάτων Εθνοφρουράς εκ καταληφθέντων χωριών.

16.11.67 (06.00.Ω.): Αναφορά εκτελέσεως υπό ΑΣΔΑΚ της ύπερθεν εντολής.

17.11.67 (15.10.Ω.): Μόνον το απόγευμα της επομένης των γεγονότων αναλογίζεται το Γ.Ε.ΕΘ.Α. την ευθύνην του δια την έκτασιν της συρράξεως, θέτει δε και θέμα αρμοδιοτήτων του Α/ΑΣΔΑΚ.

17.11.67 (17.00.Ω.): Α/ΑΣΔΑΚ ζητεί να του γνωσθούν συγκεκριμέναι περιπτώσεις υπερβάσεως των αρμοδιοτήτων του. Ουδεμία όμως απάντησις του εδόθη.

18.11.67 (18.30.Ω.): Διαταγή ΑΣΔΑΚ προς απάσας τας μονάδας εν ΚΥΠΡΩ δια την αποφυγήν παντός επεισοδίου μετά των Τ/κ».

Πρόκληση χωρίς απάντηση

Προτού, όμως, ξεφύγουμε από το πεδίο της μάχης και προτού αφήσουμε την πλευρά του Στρατηγού Γρίβα (γιατί θα ακολουθήσουν αρκετά και σοβαρά ακόμη), πρέπει τουλάχιστον να δούμε: ΠΡΩΤΟ: Δυο σημαντικά σήματα του Στρατηγού. ΔΕΥΤΕΡΟ: Τα προσωπικά συμπεράσματα στα οποία είχε καταλήξει ο Στρατηγός, έγκλειστος πια στην Αθήνα, πριν συμπληρωθεί δεκαήμερο από τις επιχειρήσεις.

Στις 5 το απόγευμα της 17ης Νοεμβρίου 1967 ο Γρίβας στέλλει προς την στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδος το ακόλουθο επιγραμματικό σήμα:

«Παρακαλώ γνωσθή περίπτωσις αναμείξεώς μου εις ζητήματα εκτός αρμοδιότητός μου. Ό,τι ενήργησα κατά παρούσαν περίοδον ήτο εντός πνεύματος δοθεισών διαταγών ή εν συνεννοήσει με Αθάνατον».

Η σαφής πρόκληση του Γρίβα θα έμενε αναπάντητη. Οι στρατιωτικώς προϊστάμενοί του στην Αθήνα έψαχναν, μαζί και με άλλους, για εξιλαστήρια θύματα. Πώς και τι να απαντήσουν στο σαφές ερώτημά του αφού κιόλας τον είχαν ξεγράψει και ήδη «εβάπτετο κάλαμος» για να γραφεί η διαταγή της ανακλήσεώς του; (Ας σημειωθεί ότι με το «**Αθάνατος**», που αναφέρεται στο πιο πάνω σήμα, εννοείται ο Μακάριος).

Στις 6.30 μ.μ. της 18ης Νοεμβρίου 1967, ημέρα Σάββατο, ο Στρατηγός Γρίβας έγραφε και έστελλε την τελευταία του διαταγή προς τις μονάδες της Εθνικής Φρουράς. Να αυτό το «ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ» και «ΚΑΤΕΠΕΙΓΟΝ» σήμα:

«Λόγοι σκοπιμότητος επιβάλλουν όπως αποφευχθή παν επεισόδιον μετά Τουρκοκυπρίων εκ μέρους Ενόπλων Δυνάμεων εν Κύπρω. Ευνόητον, ότι εις πάσαν επιθετικήν εχθρικήν ενέργειαν προς κατάληψιν ημετέρων θέσεων ή αποβατικήν ενέργειαν θα εφαρμόζονται αι ισχύουσαι διαταγαί. Ουδεμία ενέργεια εις μεμονωμένα πυρά ή προκλήσεις εκ μέρους Τουρκοκυπρίων. Επαναλαμβάνεται όπως ουδεμία αφορμή δημιουργηθή εκ μέρους Ενόπλων Δυνάμεων εν Κύπρω. Αναφερθή λήψις».

Ήταν φανερό πια, ότι ο Στρατηγός μιλούσε με την γλώσσα των Αθηνών. Και ζητούσε αναφορά λήψεως για να καλυφθεί σε τυχόν αναζωπύρωση της εντάσεως. Ήταν όμως αργά...

Συμπεράσματα Γρίβα

Στην Έκθεση του (24.11.1967) ο Γρίβας καταγράφει τα «Συμπεράσματά» του:

α. Την έναρξιν των περιπολιών εισηγείται η Κυπριακή Κυβέρνησις ευρισκομένη εις συνεχή επαφήν μετά του ΟΗΕ.

β. Ο υποφαινόμενος από της ενάρξεως συζητήσεων του θέματος περιπολιών επισημαίνει ότι τοιαύτη ενέργεια εμπίπτει εις τας αρμοδιότητας της αστυνομίας.

γ. Προς πρόληψιν αναλήψεως πρωτοβουλιών εκ μέρους της Κυπριακής Κυβερνήσεως και παρουσιάσεως υπ' αυτής τετελεσμένων γεγονότων, συγχρόνως δε και δια να επισημανθή η σοβαρότης της αιτήσεως της Κυπριακής Κυβερνήσεως δια την προστασίαν των αστυνομικών περιπολιών υπό δυνάμεων Εθνοφρουράς, ο Αρχηγός ΑΣΔΑΚ προτείνει και πραγματοποιείται σύσκεψις, εις την υπό τούτου προβλέπεται ΣΑΦΩΣ η πιθανή επέκτασις συρράξεως εις την ΕΥΠΙΑΘΗ αυτήν περιοχήν, τονίζει δε και τας «ΠΟΛΙΤΙΚΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ μιας τοιαύτης συρράξεως. Μετά την επισήμανσιν των συνεπειών αυτών αποστέλλει εις Αθήνας τον Συντ/ρχην κ. Τσατσανίφον ίνα ενημερώση την ηγεσίαν εν Ελλάδι προς λήψιν της τελικής υπ' αυτής αποφάσεως. Καθορίζεται δε ημερομηνία ενάρξεως 10.11.67.

δ. Δια του υπ' αριθμ. 8 εγγράφου ΑΣΔΑΚ αναφέρεται ΣΑΦΩΣ η σχεδιασθείσα υπό της ΑΣΔΑΚ ενέργεια προς υλοποίησιν της δοθείσης ΔΙΑΤΑΓΗΣ. (Εις το εσωτερικόν των μονάδων ΑΣΔΑΚ η ανωτέρω σχεδιάσις ωνομάσθη σχέδιον «ΓΡΟΝΘΟΣ»).

Εφόσον ενεκρίθη μία τοιαύτη ενέργεια υπό της Ελλ. Κυβερνήσεως δι' ημάς δεν ετίθετο πλέον ζήτημα να την σχολιάσωμεν αλλά να την εκτελέσωμεν με τας μεγαλυτέρας δυνατότητας επιτυχίας. Δι' ο και συνεκεντρώσαμεν ικανά μέσα εις την περίπτωσιν αντέδρων ενόπλως οι Τ/κ δια να επιτύχη η επιχείρησις εις το μικρότερον δυνατόν χρονικόν διάστημα. Σημειωτέον ότι οι Τ/κ θα ήτο δυνατόν να παρουσιάσουν εις τα δύο χωρία ΚΟΦΙΝΟΥ - ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ, εις α θα προσέτρεχον δυνάμεις και εκ των γειτονικών χωρίων, περί τους 400 μαχητάς.

ε. Εκ των προσηρημένων τη παρούση εγγράφων εμφανίζεται σαφέστατα ότι η Ελλην. Κυβέρνησις ενημερούτο συνεχώς, επί των προ και κατά την επιχείρησιν εξελίξεων και όμως ουδεμίαν αντίδρασιν εξεδήλωσε επί των ενεργειών μας και των ληφθεισών διατάξεων.

στ. Αλλά και όταν ήρχισαν αι επιχειρήσεις το Γ.Ε.ΕΘ.Α. ετηρήθη ενήμερον όχι μόνον δια των σημάτων αλλά και το 2ον Ε.Γ. ευρίσκετο, ως γνωρίζω, τηλ/κώς εν επαφή με τον Αντ/ρχην Κυριακόπουλον.

Εάν συνεπώς το Γ.Ε.ΕΘ.Α. δεν συνεφώνει με τας επιχειρήσεις διατί δεν μας εσταμάτησε αμέσως αλλά τουναντίον μας ενεθάρρυνε κατά τινα τρόπον, να προχωρήσωμεν και ηρώτα απλώς εις ποίον σημείον ευρίσκονται αι επιχειρήσεις;

ζ. Εις τον παρόντα φάκελλον κατέθεσα όσα έγγραφα κατώρθωσα να συγκεντρώσω εν τάχει δια να υποβάλω την παρούσαν και δώσω μίαν περιληπτικήν αλλά ακριβή εικόνα των γεγονότων που εξελίχθησαν.

Ασφαλώς υπάρχουν και άλλα έγγραφα ενισχυτικά των αποφάσεών μου, όπως υπάρχουν και επαφάι δια τηλεφώνου και τηλετύπου των αρμοδίων Γραφείων του Γ.Ε.ΕΘ.Α. - ΓΕΣ μετά του 2ου Ε.Γ. ημών, το οποίον ενημέρωνε ταύτα επί των γεγονότων και επιχειρήσεων. Ουδέν όμως έγγραφον μου επαρουσιάσθη και ουδείς, ουδέποτε, μου ανέφερε ότι αι λαμβανόμενοι υφ'

ημών διατάξεις και τα λαμβανόμενα μέτρα δια την ενέργειαν δεν ετύγχανον της εγκρίσεως της Ελληνικής Κυβερνήσεως και της Ηγεσίας του Στρατού.

η. Δι' εμέ ουδεμία δικαιολογία της Στρατιωτικής Ηγεσίας Ελλάδος και της Ελληνικής Κυβερνήσεως ευσταθεί ότι ηγνόει τα γεγονότα, διότι μαρτυρούν αφ' εαυτών τα παραιτιθέμενα σήματα. Πλην τούτου, η τηλεφωνική και τηλετυπική επικοινωνία των δύο Επιτελείων Γ.Ε.ΕΘ.Α. - ΓΕΣ και ΑΣΔΑΚ ήτο καθημερινή, ο δε Διευθυντής του 2ου Ε.Γ. καθημερινώς με ενημέρωνε περί διαφόρων θεμάτων εφ' ων διεξήγετο συζήτησις, ουδέποτε όμως μου εξητήθη διευκρίνισις τι επί του θέματος γενικώς των αστυνομικών περιπολιών και η οποία να μη εδόθη.

θ. Μετά την άφιξίν μου ενταύθα κατόπιν προσκλήσεως του κ. Προέδρου της Ελλην. Κυβερνήσεως ευρέθην προ μιας καταστάσεως η οποία με εξέπληξε, διότι:

— Τόσον ο κ. Πρόεδρος όσον και ο Αντιπρόεδρος της Ελλην. Κυβερνήσεως μου εδήλωσαν ότι δεν είχαν ειδοποιηθή προηγουμένως επί των ενδεχομένων συνεπειών της αστυνομικής περιπόλου, ούτε επί των υφ' ημών προετοιμαζομένων αντιδράσεων εις ένοπλον τουρκοκυπριακήν επέμβασιν.

—Ψίθυροι, διαδόσεις διοχετεύοντο και διοχετεύονται ακόμη εις ξένας Πρεσβείας και εις τον Ελληνικόν Λαόν ότι ενήργησα πρωτοβούλως εν αγνοία της Ελλην. Κυβερνήσεως.

—Καθ' ην έφθانون ενταύθα, ανεχώρει, ως πληροφορούμαι, και ο Υπαρχηγός Γ.Ε.ΕΘ.Α. δια Κύπρον δια να ενεργήση εξέτασιν εν απουσία μου επί των γεγονότων, ενώ θα έπρεπε τούτο να εγένετο όταν ευρισκόμην εν Κύπρω.

—Εγώ μεν ανέλαβα τας ευθύνas μου δια των εισηγήσεων και προβλέψεών μου επί του υπ' όψιν θέματος, λυπούμαι όμως βαθύτατα διότι δεν διεπίστωσα το αυτό, δηλαδή την ανάληψιν ευθυνών υπό εκείνων οι οποίοι διέταξαν και ήσαν εν γνώσει των γεγονότων.

Όπως εδήλωσα εις τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως ήμουν έτοιμος να αναλάβω ακεραίαν την ευθύνην δια τα γεγονότα δια να διευκολύνω την Ελλην. Κυβέρνησιν επί του διπλωματικού πεδίου, αλλά δεν δέχομαι να δηλούν άγνοιαν των γεγονότων οι κυρίως υπεύθυνοι δι' αυτά».

Ας σημειωθεί ότι η «ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ - ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ» Έκθεση Γρίβα είχε σαν αποδέκτες: τον Βασιλέα, τον Πρωθυπουργό Κ. Κόλλια, τον Αντιπρόεδρο Γρ. Σπαντιδάκη και τον Υπουργό Εξωτερικών Π. Πιτινέλη. Όσα έγραφε ήταν ορθά και τα θεμελίωσαν τα ίδια τα γεγονότα και τα έγγραφα. Αλλά είχαν θεωρητική μόνο αξία. Στην πράξη, η Αθήνα, για εξευμενισμό της Άγκυρας, είχε αποφασίσει να ριφθεί ο Γρίβας στο στόμα του τουρκικού δράκοντα!...

Το κλάμα των αξιωματικών

Ο Α. Δημητρόπουλος συνεχίζει την γραπτή μαρτυρία του:

«Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι πρέπει να παραδεχθούμε, έστω και τόσο καθυστερημένα, ότι οι Τούρκοι που τους θεωρούμε μπουνταλάδες, μας δούλεψαν και μάλλον συνεχίζουν να μας εργάζονται, με σχετικήν επιτυχίαν.

»Με το να θεωρούμε τους συμπατριώτες μας ευφύτεστερους των αντιπάλων μας, ενώ σ' όλα τα μεταξύ μας παιχνίδια είμαστε πάντα οι χαμένοι, δεν βγαίνει τίποτα. Απλούστατα εξαπατούμε εαυτούς και αλλήλους. Πάντως το εθνικό μας ελάττωμα —ένα εκ των πολλών— η υποτίμησις του αντιπάλου, για άλλη μια φορά, οδήγησε τη χώρα μας σε δυο πρώτου μεγέθους ταπεινώσεις.

»Τις ζήσαμε και οι δύο. Η πρώτη μάλιστα είχε και στοιχεία εθνικής καταισχύνης. Ένας λαμπρά οργανωμένος στρατός, με άριστο εξοπλισμό και υψηλό ηθικό, να εγκαταλείπη κατησχυμένος την Κύπρο, υπό την χλεύην των ευρισκομένων εις τας επάλξεις του φρουρίου της Αμμοχώστου Τουρκοκυπρίων. Κατ' επανάληψιν οδήγησα φάλαγγας αυτοκινήτων από περιοχάς του Τροόδους και της Κακοπετριάς μέχρι το λιμάνι και έζησα από πολύ κοντά το βουβό κλάμα αξιωματικών και οπλιτών για την ταπεινωτική τους αποχώρηση από έναν χώρο για τον οποίο, ως πριν λίγες ημέρες, έκαναν εντατικές ασκήσεις, με υψηλόν φρόνημα, για την αντιμετώπιση του πιθανού εισβολέως.

»Εκείνα τα ισχυρά πυροβολεία που είχαμε κατασκευάσει στην ακτή από το Βαβυλά ως την Κερύνεια; Ανατιναγμένα από τα ίδια μας τα χέρια κοίτονταν για πολύ καιρό μισοερειπωμένα και άχρηστα πλέον για να μην σταθούν εμπόδια αζεπέραστα στα αποβατικά σχέδια των εντολέων για την ανατίναξή τους.

»Τέλος, σαν συμπληρώθηκε η αποχώρηση ανέβηκε σ' ένα από τα καράβια ο μ. Π. Γεωργιάδης, υπουργός Εθνικής Αμύνης τότε, και είπε δυο λόγια. Ένα επικήδειο για την ευγνωμοσύνη της Κύπρου στους στρατιώτες της Ελλάδος και ότι κάποια μέρα θα ξαναέλθουν. Αυτή η τελετή στάθηκε η ληξιαρχική πράξη θανάτου της αμύνης της Κύπρου. Και όπως απεδείχθη μετά λίγα χρόνια, το απογύμνωμα από το στρατό του 1967 στάθηκε η πρώτη πράξη του έργου που συνεχίστηκε τον Ιούλη του 1974 —η δεύτερη εθνική ταπείνωσις— και που ακόμα η αυλαία του δεν έπεσε».

Βασανιστικά ερωτήματα

Τα ίδια τα γεγονότα, όπως δραματικά εκτυλίχθηκαν μπροστά στα μάτια μας, άφηναν ανεξήγητες πτυχές και αναπάντητα ερωτήματα. Κατ' αρχήν, τόσο σπουδαία ήταν η ενόχληση από τα δυο χωριά, που, έτσι ή αλλιώς, ήταν αποκομμένα από τους κυρίους θυλάκους των Τούρκων, ώστε να ξεσηκωθεί τόσοσ σάλος; Πότε και πώς παρενόχλησαν τις συγκοινωνίες οι εκεί Τούρκοι; Τόσο αφόρητη ήταν η πρόκληση, ώστε επί ένα και περισσότερο μήνα να προετοιμάζεται πολεμική θύελλα και πολεμικός σάλος;

Ο Α. Δημητρόπουλος γράφει χαρακτηριστικά:

«Για τα επεισόδια, αυτά καθ' εαυτά, της Κοφίνου τι να σου πω; Όπως προανέφερα, τα έζησες και λίγα πράγματα μπορώ να προσθέσω.

»Διατυπώνω μερικές απορίες μου, όπως η τεράστια συγκέντρωση Στρατού, Πυροβολικών, Αρματα, Μοίρα Καταδρομών κλπ. στα πέριξ της Κοφίνου, προκειμένου να εκκαθαρισθή μια μικρή δύναμη Τουρκοκυπρίων με καταιγισμό πυρών Πυροβολικού μέχρι σπατάλης. Και σαν ήλθε, γύρω στα μεσάνυχτα, ο στρατηγός Γρίβας στην περιοχή, εκεί σ' ένα πρωτοφανές κομπούζιο αξιωματικών, Στρατού και Αστυνομίας, που του ανέφεραν ανευθυνούπευθύνως για την κατάληψη της Κοφίνου, ο Στρατηγός απηύθυνε το ερώτημα: «Πού είναι οι αιχμάλωτοι;». Όλοι αλληλοκυττάχθηκαν και κανείς δεν απάντησε. Για μια στιγμή ανησύχησε ο Στρατηγός και διέταξε να εγκατασταθούν φυλάκια στα πέριξ υψώματα, μήπως οι αντίπαλοι είχαν εξέλθει κρυφίως του χωριού και θελήσουν να επιτεθούν στους αναπαυομένους στο καταληφθέν χωρίον ημετέρους. Εκείνη τη στιγμή ακούστηκαν αραιοί πυροβολισμοί από την αντίθετη προς την δημοσίαν οδόν άκρη του χωριού και ταυτοχρόνως ένας Ελληνοκύπριος οπλίτης έφθασε λαχανιασμένος και μας ανήγγειλε ότι από το κτίριο του κινηματογράφου του χωριού ερρίπτοντο πυροβολισμοί. Με εντολή του ίδιου του Στρατηγού κινήθηκε ένα μικρό τμήμα καταδρομέων με συνοδεία ενός τεθωρακισμένου οχήματος. Το τμήμα χωρίστηκε, και από δυο κατευθύνσεις συνέκλινε προς τον κινηματογράφο. Τα δρομάκια που οδηγούσαν ως τον αντικειμενικό σκοπό ήσαν δαιδαλώδη, παντελώς άγνωστα σε μας και υπό πλήρες σκότος.

»Καθ' οδόν βρήκαμε μερικές ασθενείς εστίες αντιστάσεως, μάλλον επικίνδυνες διότι μπορούσαν να πυροβολούν ανέτως τους διερχομένους από τα μισόκλειστα παράθυρα ή τις πόρτες. Αφού τις εξουδετερώσαμε, φτάσαμε σε απόσταση περίπου 50 μ. από τον χειμερινό κινηματογράφο και το "Μάρμον" έρριξε δυο βολές με το μικρό του κανονάκι προς τον πρόχειρο οχυρωμένο κινηματογράφο. Καταιγισμός πυροβολισμών ήταν η απάντηση. Εκείνη τη στιγμή σκέφτηκα κάτι που θα αποσοβούσε την άσκοπη κι από τις δυο μεριές αιματοχυσία. Αναζήτησα ανάμεσα στους στρατιώτες μας γνώστη της τουρκικής και τον διέταξα να φωνάξω μ' ένα πρόχειρο τηλεβόα, ότι αν σε πέντε λεπτά δεν εξήρχοντο του κινηματογράφου χωρίς τον οπλισμό τους, θα βάζαμε φωτιά στο κτίριο. Αυτό, φυσικά, σαν απειλή. Η απειλή είχε άμεσον αποτέλεσμα. Άνοιξε η πόρτα του κινηματογράφου και αρχίζουν να βγαίνουν οι Τουρκοκύπριοι. Τους βάλαμε κατά τετράδες και συντεταγμένους τους οδηγήσαμε δια της δημοσίας οδού Κοφίνου - Λεμεσού προς Σκαρίνου. Εκεί τους κλείσαμε σ' ένα μικρό καφενείο, δεξιά του δρόμου, το πρώτον μαγαζί που συναντούσαμε μπαίνοντας στον συνοικισμό Σκαρίνου.

»Ήσαν 117 άνδρες όλων των ηλικιών. Μου είχε ανατεθεί η φύλαξή τους, με δύναμη 12 οπλιτών. Κάποια στιγμή ο Δ/τής Καταδρομών, Συντ/ρχης, τότε, κ. Κ. Κρητικός, απέσυρε τους έξι οπλίτες για κάποιο υπηρεσιακό λόγο, και έμεινα να φυλάω τους υπερεκατόν αιχμαλώτους με 6 οπλίτες! Φώναζα, λοιπόν, μέσα στη νύχτα, έξω από την πόρτα του

θαλάμου των αιχμαλώτων: "Δέκα καθίστε σε κείνη τη γωνιά και σεις οι 15 στην άλλη άκρη", για να μην αντιληφθούν οι έγκλειστοι ότι τους φύλαγαν έξη άτομα!».

Με την αστραπιαία δράση των καταδρομέων, μέσα στην κατασκότεινη νύχτα της 15ης Νοεμβρίου 1967, που την καταύγαζαν με ανατριχιαστική μεγαλοπρέπεια κάποιες πυρκαγιές, εξουδετερώθηκαν και οι τελευταίες αντιστάσεις των Τούρκων της Κοφίνου. Πού ήταν όμως ο διαβόητος «Πασάς» τους; Ο αξιωματικός των Καταδρομών Α. Δημητρόπουλος αφηγείται σχετικά:

«Σε λίγο με ειδοποίησαν να ανεύρω τον επί κεφαλής, γιατί, όπως αντελήφθησαν οι δικοί μας, δεν ήτο δυνατόν να οργανωθούν στον κινηματογράφο μόνοι τους. Άλλωστε υπήρχε από παλαιότερα η πληροφορία ότι στην Κοφίνου υπήρχον αξιωματικοί εκ Τουρκίας. Μπήκα στο θάλαμο με τους 117 άνδρες και ρωτώ τον πρώτο: "Ποιος είναι ο Πασάς;". Καμιά απάντηση. Τον παίρνω έξω και διατάζω φωναχτά τον λοχία μου: "Σκότωσέ τον!". Όπως είχαμε προσυνεννοηθή, ο λοχίας τον πήγε πιο πέρα, τράβηξε μια ριπή στον αέρα και τον κράτησε έξω. Μπαίνω πάλι μέσα και ρωτώ ένα μεσόκοπο άνδρα, την ίδια ερώτηση. Τρέμων εκείνος μου δείχνει ένα αμούστακο παιδί μέχρι 25 χρόνων με πουλόβερ και παντελόνι πολιτικά, ήταν υπολοχαγός του τουρκικού στρατού. Τον παίρνω έξω και ειδοποιώ τον αξιωματικό Πληροφοριών του Γ.Ε.Ε.Φ. Τον πήγε σ' ένα γειτονικό καφενείο και τον ανέκρινε με διερμηνέα γαλλομαθή οπλίτη. Δεν γνωρίζω τι του απέσπασε ο λοχαγός, αλλά σε λίγο τον παρέδωσε σ' έναν αξιωματικό της Αστυνομίας. (Ο Α. Δημητρόπουλος τον κατονομάζει). Εγώ γύρισα στους αιχμαλώτους μου».

Η εκτέλεση που δεν έγινε

Στην Κοφίνου έγιναν ή μόλις αποτράπηκαν και γεγονότα απαράδεκτα και σχεδόν απίστευτα. Οι Τούρκοι βέβαια το ξέρουν, ο φωτογραφικός φακός τα αποτύπωσε, ο ΟΗΕ τα καταγράψε, έγιναν —είτε το θέλουμε είτε όχι— Ιστορία. Συνεχίζουμε την αφήγηση του Α. Δημητρόπουλου:

«Κυττάζοντας προς το απέναντι καφενείο, είδα μια σκηνή που με αναστάτωσε: Ο αξιωματικός είχε καθισμένο σε μια καρέκλα τον «Πασά» (Τούρκο υπολοχαγό) και του έδινε γονατιές στο στήθος ενώ κρατούσε το κεφάλι του από τα μαλλιά και το κτυπούσε στον όπισθεν του καθίσματος τοίχο.

»Μια εικόνα που για μας τους Λοκατζήδες με τις σκληρές, μα ιπποτικές απέναντι σ' αντίπαλο, παραδόσεις, είναι απαράδεκτη.

»Επαναστάτησα, αλλά τίποτα δεν μπορούσα να κάνω, εκείνη την ώρα, για να βγάλω τον Τούρκο από τα χέρια του αξιωματικού. Σαν τελείωσε, μου έφερε τον παραπαίοντα "Πασά". Δεν τον έβαλα μέσα στους ομοεθνείς του αλλά τον επεβίβασα σ' ένα "Λαντ Ρόβερ" για να έχει την μοίρα που επιφύλασσαν οι Τούρκοι σ' Έλληνα αξιωματικό σ' ανάλογη περίπτωση, δηλαδή την εκτέλεσή του. Σε μια στροφή του χωματόδρομου με βλέπει ο Συντ/ρχης κ. Κρητικός. Κατέβηκα, του εξήγησα πού πήγαινα και έγινε εκτός εαυτού. «**Όχι, Αντρέα, ποτέ! Θα έχουμε διπλωματικό επεισόδιο**», και άλλα πολλά.

»Επέστρεψα και άφησα τον Τούρκο υπολοχαγό κοντά στους άλλους αιχμαλώτους απ' όπου σε λίγο τους παρέλαβαν οι στρατιώτες του ΟΗΕ, όπως είχε συμφωνηθή στα ανώτερα κλιμάκια.

»Κι εμείς μείναμε με πολλές απορίες. Γιατί έγινε όλη εκείνη η εκστρατεία και όλη η τεράστια κινητοποίηση».

Πρέπει να επαναληφθεί ότι ο Α. Δημητρόπουλος, στην έγγραφη μαρτυρία του (ανέκδοτη και εντελώς άγνωστη στα δραματικά σημεία της), δίνει το όνομα του αξιωματικού της Αστυνομίας που κακομεταχειριζόταν τον «Πασά» της Κοφίνου. Αλλά ποιο συγκεκριμένο βάρος μπορεί να έχει η μομφή αυτή όταν οι ίδιοι οι καταδρομείς, μέσα στον πυρετό της μάχης και ζώντας σε εύλογο πάθος και έξαψη, ετοίμαζαν την εκτέλεση του αιχμαλώτου Τούρκου αξιωματικού; «Πάντως, ενώ δημοσιευόταν το ανάγνωσμα αυτό, ο Α. Δημητρόπουλος έστειλε στην «Σημερινή» την ακόλουθη επιστολή, η οποία και δημοσιεύτηκε:

«Παρακαλώ να περιλάβετε στο τόσο ενδιαφέρον δημοσίευμα περί Κοφίνου, την πιο κάτω διευκρίνισή μου:

»Τον Τούρκο "Πασά" πήγαινα να παραδώσω στην Στρ. Αστυνομία. Φοβόμουν ότι τέλος θα είχε την τύχη των Ελλήνων αξιωματικών που συνελάμβαναν αιχμαλώτους οι Τούρκοι (Πούλιος - Καποτάς). Δεν πήγαινα να τον σκοτώσω έτσι εν ψυχρώ. Θα προσθέσω με την ευκαιρία, μια άγνωστη λεπτομέρεια που δείχνει τον τρόπο που πολεμούν οι Λοκατζήδες:

»Προχωρώντας στα δαιδαλώδη σοκάκια του χωριού Κοφίνου, βάζοντας και βαλλόμενοι από παράθυρα και πόρτες, σε κάποια στιγμή πετάχτηκε ένα παλικάρι με τα χέρια ψηλά και κόλλησε στον τοίχο, για να σωθεί από τα βόλια. Τον αγνόησα και προχώρησα. Λίγα βήματα πίσω μου ακούω πυροβολισμούς. Γυρίζω ξαφνιασμένος, τι να δω. Ένας στρατιώτης, ΜΕ ΚΡΑΝΟΣ, απ' αυτούς που λάβαιναν μέρος στην εκκαθάριση του χωριού, τον είχε πυροβολήσει και σφάδαζε ξεψυχώντας. Του φωνάζω αμέσως: Γιατί μορέ κερατά τόκανες

αυτό, θέλοντας συγχρόνως να του κοπανίσω μια με τον υποκόπανο στο κεφάλι.

»— "Τούρκος είναι", μ' απάντησε.

»Από τον τρόπο που το είπε κατάλαβα πόσο μίσος χώριζε τις δυο πλευρές ή τους δυο άνδρες προσωπικά, για κάποια παθήματα συγγενών τους. Πάντως αυτή είναι μια στιγμή της ζωής μου για την οποία αισθάνομαι ντροπή.

»Από κάποια φωτογραφία που δημοσιεύσατε γίνονται φανερές κάποιες λεπτομέρειες. Οι Λοκατζήδες, οι πραγματικοί, σπανιότατα φοράνε κράνη. Με το μπερέ πολέμαγαν ή πέφταν».

Το προανάκρουσμα

Για τα προηγηθέντα της συγκρούσεως και για την πρώτη φάση της, ο μονόχειρας αξιωματικός των Καταδρομών Α. Δημητρόπουλος παρέχει αυτή την έγγραφη μαρτυρία:

«Τις πρώτες ημέρες του Νοεμβρίου 1967 μας ανεφέρθησαν κάποια μικροεπεισόδια στο δρόμο από το χωριό Κοφίνου προς τους γειτονικούς Αγ. Θεόδωρους. Όπως είναι γνωστό, η Κοφίνου εκείνη την εποχή είχε αμιγή τουρκοκυπριακό πληθυσμό, και οι Αγ. Θεόδωροι αρκετούς Τουρκοκυπρίους. Τα μικροεπεισόδια δημιουργήθηκαν όταν Τουρκοκύπριοι αστυνομικοί των δυο χωριών επιχείρησαν να αποκλείσουν την οδό από μη Τουρκοκυπρίους, ώστε τα δυο αυτά χωριά, ενωμένα δια της οδού, να αποτελέσουν ένα μεγαλύτερο θύλακα Τουρκοκυπρίων, ή καντόνι όπως θα το βάφτιζαν αργότερα στα πολιτικά τους παζάρια. Βρισκόμουνα προς τον τέταρτο χρόνο της παραμονής μου στην Κύπρο και μετά από 30 μηνών υπηρεσία είχα τοποθετηθεί στη Διοίκηση Καταδρομών ως Γενικός Αξιωματικός Επιστρατεύσεως, με Διοικητή Καταδρομών τον Αντ/ρχη τότε κ. Κ. Κρητικό.

»Τα επεισόδια άρχισαν με πυροβολισμούς των Τουρκοκυπρίων κατά αυτοκινήτου της Αστυνομίας, με σκοπό να το εμποδίσουν να χρησιμοποιήσει το δρόμο. Οι αστυνομικοί φεύγοντες ανταπέδωσαν το πυρ, χωρίς εκατέρωθεν απώλειες.

»Τότε απεφασίσθη να πάει μια περίπολος της Αστυνομίας ενισχυμένη και με τεθωρακισμένο όχημα. Και αυτή εβλήθη με τις απαραίτητες αψιμαχίες. Έτσι περνάμε στην επόμενη φάση, της μετατροπής ενός επεισοδίου αστυνομεύσεως του δρόμου, εις στρατιωτικήν επιχείρησιν εκκαθαρίσεως περιοχής.

»Νοεμβρίου 11: Πυρετώδης κίνηση εις το Γενικόν Επιτελείον Εθνικής Φρουράς. Οι πάντες επί ποδός. Την επομένη, μονάδα Πυροβολικού και Ελαφρών Τεθωρακισμένων μεταστάθμευσαν στην περιοχή Σκαρίνου και γύρω από το χωριό Κοφίνου. Ταυτοχρόνως η 32 Μ.Κ. με Διοικητή τον Ταγ/ρχη Ευσταθίου Ανδρ., που είχε έδρα τα Πολεμίδια της Λεμεσού, στρατοπέδευσε στα πέριξ της Κοφίνου.

»Τέλος, στις 13 Νοεμβρίου, η Διοίκησης Καταδρομών μετακινήθηκε από το Γ.Ε.Ε.Φ. και εγκατεστάθη εις ένα δωμάτιον του Αστυνομικού Σταθμού Σκαρίνου και ο ασύρματος δούλεψε ασταμάτητα.

»Νοεμβρίου 15: Σαν άρχισε να νυχτώνει, ακούστηκαν πυκνοί πυροβολισμοί και εκρήξεις όλμων. Ήταν οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στο χωριό Αγ. Θεόδωροι. Όταν τελείωσαν από εκείνη την πλευρά, άρχισε μια συνεχής βολή πυροβολικού και όλμων προς το χωριό Κοφίνου. Ήταν μια πραγματική κόλαση, γιατί είχε γίνει μεγάλη συγκέντρωση πυρών, την οποίαν αφήνω ασχολίαστη. Κείνη την στιγμή παρεκάλεσα τον Διοικητήν Καταδρομών να μου επιτρέψει να εγκαταλείψω τα εκεί καθήκοντά μου και να μεταβώ εις το πεδίο της μάχης. Με πολύ κόπο έκαμψα τις αντιρρήσεις του, που ήσαν άλλωστε δικαιολογημένες (για τους γνωστούς λόγους). Άρπαξα το αυτόματο και πηδώντας σε ένα Λαντ Ρόβερ έφτασα μέχρι το χώρο των συγκρούσεων. Μετά από αυτή τη στρατιωτική περιπέτεια μου είπε κάποτε ο στρατηγός Γρίβας: "Δυο μονόχειρες πολέμησαν τους Τούρκους, ο Υψηλάντης και ο Δημητρόπουλος". Όχι φυσικά για τη σύγκριση προσφοράς, αλλά για το συμπτωματικό της αναπηρίας».

Απορίες αναπάντητες

Το χειρόγραφο του Α. Δημητρόπουλου αφήνει την στρατιωτική πλευρά και πάει στην πολιτική και την εθνική. Γράφει:

«Πέρα από αυτά που είπαμε, παραμένουν μερικά πελώρια ερωτηματικά γύρω από τα επεισόδια της Κοφίνου.

»Κατ' αρχήν θα πρέπει να ερευνηθή το θέμα από όλες τις πλευρές. Τα γεγονότα της Κοφίνου ήσαν μέρος σχεδίου κάποιων ή τυχαίο περιστατικό που έλαβε αργότερα διαστάσεις λόγω των συνεπειών του, όπως το αμυντικό απογύμνωμα της Κύπρου.

»Αν, μετά τα επεισόδια, οι κρατούντες τας τύχας της Ελλάδος ηρνούντο να ικανοποιήσουν τας τελεσιγραφικά αξιώσεις των Τούρκων, τότε και το επεισόδιο αυτό θα είχε πάρει έναν αύξοντα αριθμό στα τόσα που συνέβησαν στη δεκαετία 1960-70.

»Αν πάλι μπήκαν σ' ένα χορό που είχαν καλά προετοιμάσει οι Τούρκοι χωρίς να σκεφθούν τις πιθανές εξελίξεις από μια επέκταση των επεισοδίων, τότε θα πρέπει να απαλλαγούν λόγω βλακειάς. Μια ιδιότης που δεν έλειψε ποτέ από τον χώρο των υπευθύνων κυβερνητών μας, πολιτικών και στρατιωτικών, μια και οι ευφυνέστεροι των Ελλήνων τρέπονται πλέον προς όλες τις άλλες επαγγελματικές ασχολίες που και υψηλό γόητρο εξασφαλίζουν αλλά και η εξέλιξή τους δεν εξαρτάται από την ικανότητα της οσφύος εις την κάμψιν.

»Μένει να εξετάσουμε αν τα επεισόδια αυτά ήσαν προσχεδιασμένα και είχαν σαν σκοπό να επιτύχουν αυτό που επέτυχαν. Αν αναζητήσουμε ποιοι είχαν συμφέρον να φύγει ο Γρίβας και ο Ελληνικός Στρατός από την Κύπρο, τότε δεν θα δυσκολευτούμε να βρούμε τους οργανωτάς των επεισοδίων. Οι Τούρκοι, οπωσδήποτε, επιθυμούσαν περισσότερο παντός άλλου να βρεθή η Κύπρος χωρίς την αμυντική θωράκιση που της είχαν εξασφαλίσει ο Γ. Παπανδρέου και ο Π. Γαρουφαλιάς με τις εισηγήσεις της τότε στρατιωτικής ηγεσίας. Ειδικότερα, η παρουσία του Γρίβα στην Κύπρο που με το τεράστιο στρατιωτικό του κύρος —που μπορούσε και τους γέρους να στείλη στην φωτιά της μάχης— ήταν κάτι που θα απασχολούσε πολύ την τουρκική ηγεσία. Πιστεύω, ότι οι τελευταίοι, περισσότερο θα ενδιέφέροντο δια την απομάκρυνσιν του Στρατηγού από την Κύπρον, παρά του Ελληνικού Στρατού. Δεχόμεθα, λοιπόν, ύπαρξιν ειδικού ενδιαφέροντος των Τούρκων δια την οργάνωσιν των γεγονότων. Η τότε Ελληνική Κυβέρνησις είχε πολλά προβλήματα εκείνη την εποχήν. Ήταν μία Κυβέρνησις έξι περίπου μηνών με πολλά σημεία της πολιτικής και των προθέσεών της αδιευκρίνιστα. Π.χ. η σχέσις της με τον τότε Βασιλέα Κωνσταντίνο και οι μετά ένα μήνα περίπου εξελίξεις, 13 Δεκεμ. 1967, μπορεί να μην είναι άσχετες με τα προηγηθέντα της Κοφίνου».

Στο σημείο αυτό η αφήγηση του Α. Δημητρόπουλου μπήγει οδυνηρά το μαχαίρι μέχρι το κόκκαλο. Ποια σχέση μπορεί να είχε ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος με τις επιχειρήσεις Κοφίνου;

Ποιου το παιχνίδι παίχτηκε στην Κοφίνου; Αυτό είναι ένα ερώτημα, που πελώριο σηκώνεται μπροστά στην Ιστορία. Σημειώθηκε στην αρχή του ιστορήματος αυτού, ότι υπάρχει μια ποικιλία εκδοχών για τα ελατήρια των επιχειρήσεων εκείνων, που φυσιολογικά ήσαν αδικαιολόγητες. Μια από αυτές τις εκδοχές είναι η ακόλουθη:

Αυτοί που καθοδηγούσαν τον Βασιλέα Κωνσταντίνο στην αντεπανάστασή του κατά των Συνταγματαρχών, συνέλαβαν ένα πολύ απλό όσο και επικίνδυνο σχέδιο: Με μια τεχνητή κρίση στην Κύπρο, θα εντεινόνταν οι σχέσεις Ελλάδος - Τουρκίας. Το στρατιωτικό καθεστώς θα υποχρεωνόταν

να αποσύρει δυνάμεις, επίλεκτες και έμπιστές του, από το λεκανοπέδιο της Αττικής για να σταλούν στα σύνορα. Ο Βασιλεύς, έτσι, θα εύρισκε την ευκαιρία από την Βόρεια Ελλάδα όπου θα πήγαινε αιφνιδιαστικά (όπως και πήγε στις 13.12.1967) να απειλήσει τους «γυμνούς» πια Συνταγματάρχες. Επιπρόσθετα θα τους εύρισκε ηθικά και εθνικά αποδυναμωμένους, αφού —κατά τον σχεδιασμό— θα είχαν οδηγήσει την Κύπρο και το Έθνος στο χείλος της καταστροφής.

Αυτή την εκδοχή την απέρριψε πρώτος ο αντιπρόεδρος και υπουργός Εθνικής Αμύνης Γρ. Σπαντιδάκης, για τον οποίο διατυπώθηκε η μομφή, ότι ήλθε στην Κύπρο (21.10.1967) για να συντονίσει, με την βοήθεια του Μακαρίου, το κυπριακό μέρος του σχεδίου. Ο στρατηγός Σπαντιδάκης υπεστήριξε έντονα και κατηγορηματικά ότι ήταν εντελώς αμέτοχος και προχώρησε γράφοντας ότι για τις επιχειρήσεις της Κοφίνου, και ειδικά για την έκταση που πήραν, ευθύνεται ο Στρατηγός Γρίβας.

Έκρυβαν την Έκθεση Γρίβα

Στην γραπτή μαρτυρία του προς τον γράφοντα, ο αξιωματικός των Καταδρομών Ανδρέας Δημητρώπουλος σημειώνει τα ακόλουθα:

«Σε μια συζήτηση που είχα πρόσφατα, με τον Βασιλέα, πάνω στα επεισόδια της Κοφίνου, μου απεκάλυψε λεπτομέρειες που αν δεν προήρχοντο από μια τόσο σοβαρή και αξιόπιστη πηγή, θα ήσαν απίστευτες. Με λίγα λόγια, οι τότε διοικούντες τον Στρατό έπαιζαν ένα παράξενο κρυφτούλι πίσω από την πλάτη του, ώστε αναγκάστηκε να φτάσει απροειδοποίητα στο Χολαργό, στο Γ.Ε.ΕΘ.Α. και να τους αιφνιδιάσει μ' ένα χαρτί που κρατούσε στην τσέπη του πλήρως ενημερωτικό για την εν Κύπρω κατάσταση και τας διαγραφόμενες δυσμενείς εξελίξεις. Αποστολέας του ήταν ο Αρχηγός της Α.Σ.Δ.Α.Κ., Στρατηγός Γ. Γρίβας. Ο Βασιλεύς εγνώριζε, από τον Γ. Γρίβα ότι παραλήπτες ήταν και οι Γ. Σπαντιδάκης και Γ. Παπαδόπουλος, οι οποίοι ηρνήθησαν γνώσιν της εκθέσεως Γρίβα. Και τότε ακούστηκαν φράσεις καθόλου κολακευτικές δια τους αποκρύψαντας την παραλαβήν της εκθέσεως Γρίβα. Χαρακτηριστικόν είναι και το περιστατικόν τούτο. Σε μια στιγμή ο Κωνσταντίνος έβγαλε από τον χαρτοφύλακά του την έκθεσιν Γρίβα και απευθυνόμενος στον Συντ/ρχη τότε Γ. Παπαδόπουλον του είπε: "Κύριε Συνταγματάρχα, πηγαίνετε να ανεύρετε το αντίγραφον της εκθέσεως και μη γυρίσετε χωρίς αυτό"!

»Γεγονός ακόμα είναι ότι όταν άρχισαν τα επεισόδια, πλησίον του Βασιλέως ευρίσκετο ο στρατηγός Γ. Σπαντιδάκης. Αμέσως ο Βασιλεύς εξήτησε από τον Στρατηγό να τον συνοδεύσει στο "Πεντάγωνο". Εκεί ο Βασιλεύς, όπως απεκάλυψε εις τον γράφοντα, αντελήφθη "μια πλήρη σύγχυση προς όλες τις κατευθύνσεις και πλήρη έλλειψη ετοιμότητας για πολεμική περιπέτεια".

»Επιστρέφων, πήρε κάποιες πρωτοβουλίες, προς Η.Π.Α. και προς τον Πρωθυπουργόν της Τουρκίας δια να αποσοβηθή η απειλουμένη από την τελευταίαν απόβασιν στην Κύπρο. Και όπως μου είπε, το επέτυχε, λόγω του μεγάλου κύρους και εκτιμήσεως που απελάμβανε και από τις δυο χώρες.

»Ο ρόλος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ποιος να ήταν σ' αυτό το παράξενο παιχνίδι; Είπαν οι αρμόδιοι ότι την νύκτα των επεισοδίων ανεζητείτο, δια να ενημερωθή και πουθενά δεν ανευρίσκετο. Άραγε, με τι μάτι να είδε την αναχώρηση τόσων χιλιάδων ενόπλων που θα μπορούσαν κάποτε να καταστούν άμεσος κίνδυνος, αν δεν είχαν καταστεί; Είναι πάντως γεγονός ότι η τότε Ελληνική Κυβέρνησις συμπεριεφέρετο διαφορετικά προς τον Αρχιεπίσκοπον, με την παρουσία 10 περίπου χιλιάδων στρατιωτών της στο νησί του.

»Εκείνη την εποχή ακούστηκε και μια άλλη εκδοχή: Λέγουν ότι η "21η Απριλίου" εσχεδίαζε επέκταση του δικτατορικού καθεστώτος και στην Κύπρο, με μικροπαραχωρήσεις εις τους Τούρκους. Κάποιος ανώτερος Έλλην αξιωματικός απεκάλυψε αυτά τα σχέδια εις τον Αρχιεπίσκοπον και ακολούθησαν αι δια της Κοφίνου εξελίξεις. Δεν τα υιοθετώ, απλώς τα αναφέρω μαζί με μια αλήθεια: Πολλοί κύκλοι στην Κύπρο δοκίμασαν μεγάλη ανακούφιση από την αποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων από το νησί. Τέλος, αυτοί οι άνθρωποι που έχασαν για μια ακόμη φορά "τα αυγά και τα καλάθια", κατά τη γνωστή φράση του λαού, ήσαν οι Ενωτικοί και οι έχοντες τον Παρθενώνα σαν το τέρμα του από αιώνων χαραγμένου δρόμου των. Δεν ήξεραν πια τι να υποθέσουν, τι να σκεφθούν, πού να στηριχθούν. Και παρέμεναν εις το... έλεος και την χλεύην των καλά οργανωμένων ανθελληνικών κύκλων. Πράγμα που επανελήφθη, εκατονταπλασίως, με τα γεγονότα και την εισβολήν του 1974, όταν η Ελλάς των αιωνίων ονείρων, η Ελλάς η προστάτης και σκέπη, εδήλωνε δια του στόματος του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εθνικής Αμύνης ότι η Κύπρος είναι λίγο

μακριά δια να την προστατεύσουμε.

»Αλλά το θέμα δεν ήταν εκεί. Ήταν και είναι αλλού. Αν επιχειρούσαμε να την προστατεύσουμε, ίσως χαλούσαν οι συμφωνίες...».

Η απειλή του Βασιλέως

Κορυφαίος, εξ άλλου, Αθηναίος δημοσιογράφος συνάντησε, τον Νοέμβριο 1979, τον τέως Βασιλέα Κωνσταντίνο, ο οποίος —δώδεκα χρόνια μετά τις επιχειρήσεις της Κοφίνου— έδωσε κάποιες ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τα διαδραματισθέντα. Από όσα είπε μπορούν να συνοψισθούν τα εξής:

Για την στρατιωτική και πολιτική κατάσταση στην Κύπρο, ο Στρατηγός Γρίβας ενημέρωνε τον Βασιλέα με συνεχείς και αναλυτικές εκθέσεις. Για την Κοφίνου, ο Α. Δημητρόπουλος του ανέφερε —όπως είπε ο έκπτωτος Βασιλεύς— ότι εκεί έγιναν και ωμότητες εις βάρος των Τουρκοκυπρίων, τις οποίες ο ίδιος ο αξιωματικός των Καταδρομών δεν μπορούσε να σταματήσει.

Ειδοποιημένος από ξένους παράγοντες, ότι επέκειτο απόβαση στην Κύπρο, ο Βασιλεύς πήρε το αυτοκίνητό του και οδηγώντας μόνος του ανέβηκε στο Στρατιωτικό Επιτελείο, όπου γινόταν σύσκεψη. **«Τι γίνεται εδώ;»** ρώτησε την ηγεσία. **«Πόλεμος!»**, του απαντούν. **«Πόλεμος, στα καλά καθούμενα;»** παρατηρεί εκείνος. **«Ναι, γιατί οι Τούρκοι θα κάμουν απόβαση στην Κύπρο»...**

Ο Βασιλεύς —σύμφωνα με την αφήγηση του συνομιλητή του— αντέδρασε στην κήρυξη πολέμου. Προειδοποίησε τον παριστάμενο Γ. Παπαδόπουλον ότι, σε περίπτωση πολέμου και διαγγέλματός του προς τον Ελληνικόν Λαόν, θα ανάγγελλε ότι **«η Επανάστασις έπαυσεν υφισταμένη»**, διότι ο ίδιος θα απευθυνόταν προς **«σύμπαν το Έθνος»**.

Ο Παπαδόπουλος και οι συνεργάτες του φάνηκαν, μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση να προβληματίζονται σοβαρά και τελικά συγκατένευσαν στην αποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων από την Κύπρο.

Στην κηδεία του Αϊζενχάουερ, ο Βασιλεύς —όπως είπε— συναντήθηκε με τον Ντεμιρέλ, που ήταν πρωθυπουργός κατά την κρίση της Κοφίνου. Ο Ντεμιρέλ είπε προς τον Κωνσταντίνο απροκάλυπτα, ότι εκείνη τη νύχτα είχε δώσει προσωπικά την εντολή για απόβαση στην Κύπρο. **«Συγκράτησα τα στρατεύματά μας, όταν έμαθα ότι σεις δώσατε εντολή να φύγουν οι ελληνικές δυνάμεις από τα δυο τουρκικά χωριά»**, είπε ο Ντεμιρέλ προς τον τέως Βασιλέα.

Σπαντιδάκης κατά Γρίβα

Ο Στρατηγός Σπαντιδάκης εκφράζει έντονα την βεβαιότητα ότι ο Στρατηγός Γρίβας ευθύνεται για την ένταση που πήραν οι επιχειρήσεις Κοφίνου. Σε χειρόγραφό του (σταλμένο προς τον γράφοντα) τονίζει τα ακόλουθα:

«Ποίος ο υπεύθυνος δια την **έκτασιν** των γεγονότων της Κοφίνου, του Νοεμβρίου 1967, η οποία παρέσχε την αφορμήν εις τους Τούρκους να απαιτήσουν την αποχώρησιν των Ελληνικών Δυνάμεων εκ Κύπρου, είναι σήμερον γνωστόν και αποδεδειγμένον.

»Ανεξαρτήτως των δηλώσεων του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου εις την εν Λευκωσία διάσκεψιν Τύπου, της 29.6.1973, ευρίσκονται σήμερον εν ζωή πρόσωπα ζήσαντα τα γεγονότα και μετασχόντα των ενεργειών, αλλά κυρίως η εις τα Αρχεία του ΓΕΕΘΑ έκθεσις του τότε Αντιστράτηγου Υπαρχηγού του ΓΕΕΘΑ, ειδικώς αποσταλέντος εις Κύπρον την 21.11.1967 προς επί τόπου διερεύνησιν προσώπων και πραγμάτων και η οποία δεν καταλείπει αμφιβολίας».

Όμως, ο Στρατηγός Σπαντιδάκης έχει και άλλες απόψεις. Και —πέρα από αυτόν— στο ημίφως της ιστορικής αλήθειας προβάλλουν και άλλα πρόσωπα...

Στην χειρόγραφη μαρτυρία του για τις επιχειρήσεις Κοφίνου, ο Γρ. Σπαντιδάκης είναι κατηγορηματικός, αλλά ελάχιστα πειστικός, όταν γράφει ότι κανένας άλλος δεν ευθύνεται παρά μόνο ο Στρατηγός Γρίβας, που —κατά την επίμονη άποψή του— έδωσε μεγαλύτερη από όση έπρεπε έκταση στις συγκρούσεις.

Είχε εκφρασθεί η άποψη ότι η επίσκεψη Σπαντιδάκη στην Κύπρο (21.10.1967), δηλαδή 25 μέρες πριν από την κρίση, σχετιζόταν με κάποιο σχέδιο τεχνητής εντάσεως, που θα βοηθούσε τα σχέδια του Βασιλέως να εκθέσει και απογυμνώσει τους Συνταγματάρχες, ώστε να μπορέσει να τους δώσει την χαριστική βολή με την ετοιμαζόμενη τότε μυστικά αντεπανάστασή του. Ο ίδιος ο Σπαντιδάκης απορρίπτει με οργή αυτή την εκδοχή.

Είναι γνωστή η αφοσίωση του Σπαντιδάκη προς τον Βασιλέα. Στην απολογία του (16.8.1975) ανάφερε και τα εξής: **«Κατά μήνα Σεπτέμβριο (1967), ίσως και ενωρίτερον, επήγα αυτοβούλως εις τα Ανάκτορα δια να συζητήσω με τον Βασιλέα επί του Κυπριακού θέματος, με τον οποίο είχα λίαν στενή επαφή»**. Περίεργη συζήτηση στα Ανάκτορα, με άγνοια προφανώς του προϊσταμένου του στην Κυβέρνηση. Αλλά ο Γρ. Σπαντιδάκης προχώρησε στην απολογία του, λέγοντας: **«Κατά τον μήνα Σεπτέμβριον, βλέποντας με τον ναύαρχον Αυγέρην ότι η κατάστασις συνεχώς έβαινε προς τα χείρω, ότι το Κυπριακόν ωξύνετο, ότι ο Παπαδόπουλος κατέβαλλε προσπάθειάς να διατηρήση την εξουσίαν, συνεζητήσαμε ένα σχέδιον αντιδράσεως...»**.

Περίεργοι οι ισχυρισμοί του Γρ. Σπαντιδάκη, ότι τάχα το Κυπριακό **«ωξύνετο»** (σιγά! τους έφαγε ο πόνος!). Ο Σεπτέμβριος 1967, στον οποίον αναφέρεται και... ανιχνεύει όξυνση (που ίσως να ήταν πράγματι βολική σε κάποιους, αν υπήρχε) ήταν, αποδεδειγμένα, **ο πιο ειρηνικός μήνας** της περιόδου 1964-1974! Στις 10 Σεπτεμβρίου είχαν γίνει, σε κλίμα διαχύσεων, οι συνομιλίες του Έβρου. Τον ίδιο μήνα, μέσα σε ατμόσφαιρα πρωτοφανούς ηρεμίας, είχε έλθει στην Κύπρο ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος. Και —το σημαντικότερο— τον μήνα της δήθεν οξύνσεως, η Κυπριακή Κυβέρνησις είχε εξαγγείλει τα **«μέτρα ειρηνεύσεως»** προς τους Τουρκοκυπρίους. Στον στρατιωτικό και διπλωματικό ορίζοντα υπήρχε στασιμότητα και άπνοια. Πού την είδε την οξύτητα;

Σε άλλο σημείο της απολογίας του εκείνης, ο Σπαντιδάκης είπε για την ανάκληση της Ελληνικής Μεραρχίας: **«Περί την 10ην (Δεκεμβρίου) έγινε η αποχώρησις των στρατευμάτων, χωρίς**

καλά-καλά να το αντιληφθώ». Πρωτοφανές! Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και υπουργός Εθνικής Αμύνης, δεν κατάλαβε πώς έφευγε —ύστερα από τελεσίγραφο και πολεμική απειλή— η Μεραρχία! Με τόσο έλεγχο των πραγμάτων και τόση εγκυρότητα, πώς να τον πιστέψει κανείς στις κρίσεις του για τους υπευθύνους της Κοφίνου;

Είπε στην απολογία του και αυτά για τα συναισθήματα και τις ψυχολογικές αντιδράσεις του από την μειωτική απομάκρυνση του Ελληνικού Στρατού: **«Εν παρενθέσει, να μου επιτρέψετε να σας πω, ότι ένα απόγευμα επέρασα δύο ώρες με τον Βασιλέα εις τα Ανάκτορα, κοντά στο τζάκι, πίνοντας ούίσκυ και οι δυο, κλαίοντες»...**

Παραίτηση παυθέντος!

Το μεσημέρι του Σαββάτου, 18 Νοεμβρίου 1967, ο Στρατηγός Γρίβας ξεκουραζόταν στο διώροφο σπίτι του, πίσω από το κτίριο του ΓΕΕΦ. Ήταν καταπονημένος και αηδιασμένος από όσα έγιναν από τις 16 Νοεμβρίου, με την άρνηση των Αθηνών να αναλάβουν τις αυτονόητες και αποδειγμένες άλλωστε ευθύνες τους. Την ξεκούρασή του διάκοψε έμπιστός του δημοσιογράφος (ο Σπ. Παπαγεωργίου), που κρατώντας κάποια τηλεγραφήματα ξένων πρακτορείων, πήγε εκεί για να του κοινοποιήσει ότι η Τουρκία ζητούσε την ανάκλησή του και ότι η Ελληνική Κυβέρνηση μάλλον υποχωρούσε. **«Και τι; Δεν με βλέπεις; Εδώ είμαι και δεν φεύγω»**, είπε στον δημοσιογράφο.

Την άλλη μέρα, Κυριακή 19.11.1967, έπαιρνε το αεροπλάνο για την Αθήνα... Πάντως, από την Αθήνα στενός συνεργάτης του τον είχε ειδοποιήσει σαφώς (από την προηγούμενη): **«Στρατηγέ, μην έλθετε. Δεν θα σας αφήσουν να επιστρέψετε στην Κύπρο. Έχω σαφείς πληροφορίες»**. Σ' αυτή την έγκαιρη προειδοποίηση, ο Στρατηγός δεν έδωσε σημασία κι απάντησε μ' αυτά τα λόγια: **«Θα έλθω. Έχω εις χείρας μου συντριπτικά στοιχεία και θα τους αποστομώσω»**. Μπορούσε να μείνει στην Κύπρο. Διοικούσε μια Μεραρχία Ελληνικού Στρατού και 15.000 περίπου Κυπρίους εθνοφρουρούς. Ο Παπαδόπουλος θα παρέλυε...

Μια βδομάδα αργότερα ο υπασπιστής του, Αθ. Σκλαβενίτης, γύριζε στην Κύπρο και παράδινε, στον ίδιο δημοσιογράφο, χειρόγραφο σημείωμά του, που το είχε υπαγορεύσει ο ίδιος ο Στρατηγός και στο οποίο αναφέρονταν και τα ακόλουθα:

«Ο Στρατηγός υπέβαλε νέαν αίτησιν παραιτήσεως, εις ην δεν απήντησεν η Κυβέρνησις. Δεν επιθυμεί να επανέλθω εις την Διοίκησιν της ΑΣΔΑΚ, δια τους κάτωθι λόγους:

— Δεν δύναται να συμμετάσχω ούτε να ανεχθώ μίαν νέαν προδοσίαν κατά της Κύπρου.

— Δεν είναι δυνατόν να βλέπω τας ελληνικὰς δυνάμεις αποχωρούσας εκ Κύπρου, κατησχυμένας, ενώ τας είχε προπαρασκευάσει δια να επιστρέψουν εις Ελλάδα, δαφνοστεφείς και να φέρουν εις αυτήν την Κύπρον. Μεγαλυτέρα ταπείνωσις δι' αυτὰς δεν ήτο δυνατόν να υπάρξῃ.

— Ουδεμία συνεργασία, ἔστω και τυπική υπηρεσιακή, είναι δυνατή μέ την σημερινήν Ελληνικήν Κυβέρνησιν και την στρατιωτικὴν ηγεσίαν της».

Αλλοίμονο! Ο Στρατηγός ζούσε ακόμη στον χώρο του εθνικού καθήκοντος και του πατριωτικού ρομαντισμού. Ενώ τον είχαν πάψει (και επείγονταν μάλιστα να το δείξουν στην Τουρκία και στους διεκπεραιωτές των τελεσιγράφων της), νόμιζε ότι είχε τα περιθώρια να παραιτηθεί. Παραιτήσεις είχε υποβάλει και προηγουμένως, κατά την τετραετία 1964-1967, πότε προς τον Γ. Παπανδρέου, πότε προς τον Π. Γαρουφαλιά και πότε προς τον Στ. Στεφανόπουλο, αλλά συνήθως η Αθήνα ικανοποιούσε τα αιτήματά του. Και οι παραιτήσεις αποσύρονταν. Τώρα, ούτε στην πρώτη, ούτε στην δεύτερη παραίτησή του απαντούσε η Στρατιωτική Κυβέρνηση. Όπως και δεν είχε απαντήσει στο σήμα του της 17.11.1967, με το οποίο καλούσε το Ελληνικό Επιτελείο να του αναφέρει πότε και πώς ενήργησε έξω από τις αρμοδιότητές του.

Τον είχαν ξεγραμμένο! Και τον εγκλώβισαν έντεχνα στο σπίτι του στο Χαλάνδρι (Αριστείδου 3), όπου του τοποθέτησαν ορατή και αόρατη φρουρά, δόθηκαν για την ασφάλειά του!

Την 1.12.1967 ο Στρατηγός Γρίβας παρέδιδε (σ' αυτόν που γράφει αυτές τις γραμμές), εκεί μέσα στον κλοιό της επιτήρησης, αυτό το σημείωμα, σαν γραμμή για δημοσιογραφική αξιοποίηση:

«Χαρά και αγαλλίασις διότι θα απέλθῃ εντεύθεν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός.

»Οἱ Συνταγματάρχαι, διότι θὰ τοὺς φύγῃ ἓνας μεγάλος πονοκέφαλος, τὸ Κυπριακόν. Τα χρήματα ποὺ θὰ εξοικονομηθοῦν θὰ τὰ διαθέτουν γιὰ τὴν κοιλιά τοὺς. Διότι δὲν υπάρχουν γι' αὐτοὺς πλέον ἐθνικά ἰδεώδη. Διότι θὰ ἔχουν στρατόν νὰ κρατοῦν εἰς Αθήνας, γιὰ νὰ τοὺς στηρίξῃ, διότι φοβοῦνται ἀνατροπὴν τῶν. Καὶ εἰς στιγμὰς ἀκόμῃ ὅπου ἐπέκειτο εἰσβολὴ εἰς Κύπρον καὶ Ελλάδα, δὲν ἔστερξαν νὰ μετακινήσουν ἐμπιστὰ εἰς αὐτοὺς στρατεύματα ἐξ Αθηνῶν, διότι ἐφοβοῦντο ἀνατροπὴν τῶν.

»Ἡ Κυπριακὴ Κυβέρνησις, διότι ἐξασφαλίζει πλέον τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὸ ὄνειρον τοῦ Μακαρίου νὰ κυβερνᾷ ἓνα λαόν, τὸν ὁποῖον κατέστησε τοιούτον μουζίκων.

»Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, διότι πλέον δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτε ἀπὸ τὸν Στρατόν, τὸν ὁποῖον ὠργάνωσε ὁ Διγενὴς με τοὺς αξιωματικούς τοῦ καὶ τὴ συνδρομὴ τῶν Κυβερνήσεων Παπανδρέου καὶ Στεφανοπούλου».

Υποψίες του Γρίβα

Έγκλειστος εκεί στο Χαλάνδρι, ο Στρατηγός Γρίβας είχε την ευκαιρία να απλώσει όλο το φάσμα των υποψιών του και να ανιχνεύσει ποιοί και πώς —κατά την άποψή του— έστησαν την φοβερή παγίδα της Κοφίνου. Υποπτευόταν την Κυπριακή Κυβέρνηση, και ειδικά τον υπουργό Εσωτερικών και Αμύνης Π. Γιωρκάτζη, ότι βάσει σχεδίου ζητούσαν να τον εμπλέξουν. Του ζητούσαν πιεστικά ανάληψη στρατιωτικών επιχειρήσεων σε περιπτώσεις μεμονωμένων επεισοδίων με Τουρκοκυπρίους, όπου η Αστυνομία μπορούσε να επιβληθεί άνετα με τις δικές της δυνάμεις. Αν δεν δεχόταν, τον κατηγορούσαν και τον διέσυραν —μέσα σε ένα κλίμα ανθενωτισμού και ανθελληνισμού— και υποστήριζαν ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, ήταν άχρηστη η Εθνική Φρουρά. Αν δεχόταν, η ανάμιξη της Εθνικής Φρουράς θα δημιουργούσε ευρύτερη κρίση, με αντικτύπους στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και —σε ορισμένες περιόδους— ίσως να σήμαινε τερματισμό του ελληνοτουρκικού διαλόγου.

Έβλεπε σαν διάβολο τον άλλοτε εκλεκτό αγωνιστή και τομεάρχη του. Είχε σοβαρές αναφορές εναντίον του. Σε παλαιότερη έκθεσή του προς την Ελληνική Κυβέρνηση (4.4.1965) τόνιζε, απόρρητα πάντα, και τα ακόλουθα:

«Κυβερνητικοί παράγοντες εν Κύπρω επιζητούν να θέσουν έναυσμα ας την ενταύθα φαινομενικώς ήρεμον ατμόσφαιραν. Πλην της πρό τινων ημερών συνομιλίας του Υπουργού Εσωτερικών Πολυκάρπου Γιωρκάτζη με επιτελή αξιωματικών της ΣΔΙΚ, κατά την οποίαν ο Γιωρκάτζης εξεφράσθη, ότι είναι "υπέρ της αναταράξεως των υδάτων", δηλών ούτω ότι δεν τον ευχαριστεί η επικρατούσα σήμερον ηρεμία, έλαβον χώραν τα κάτωθι...».

Μήπως —σκεφτόταν ο Γρίβας— ήταν και η Κοφίνου μια προσπάθεια να ταραχθούν τα νερά;

Σε άλλη έκθεσή του προς τον Π. Γαρουφαλιά (21.2.1965) ο Γρίβας του ανακοίνωνε ότι ο Γιωρκάτζης είχε πει προς τον Γ. Ζωτιάδη, ότι **«σε λίγο θα σκάση μεγάλη βόμβα»!** Βέβαια αυτά ήσαν πολύ μακρινά, αλλά ο Γρίβας μετά την Κοφίνου σκεφτόταν σε ποιους αιφνιδιασμούς και παγιδεύσεις ήσαν έτοιμοι να τον οδηγήσουν οι αντίπαλοί του, για να παρεμποδίσουν την Ένωση.

Αλλά υπήρχαν ανθενωτικοί; Ο Π. Γιωρκάτζης παραδεχόταν ότι υπήρχαν και ότι δεν ανήκαν μόνο στην κομμουνιστική παράταξη. Στις 12.8.1964, σε μια «Άκρως απόρρητον» επιστολή του προς τον Υπουργό Εθνικής Αμύνης της Ελλάδος, Π. Γαρουφαλιά, του τόνιζε: **«Διήλθομεν εδώ κρίσιμους ημέρας, τόσον από πλευράς επιβιώσεως, όσον και από απόψεως αντιμετωπίσεως σφοδράς ανθελληνικής εκστρατείας υπό κομμουνιστικών στοιχείων, συνηνωμένων μετά των ανθενωτικών. Κατεβάλαμεν υπερανθρώπους προσπάθειάς δια να προλάβωμεν απρόοπτα και έκτροπα».**

Δηλαδή —κατά την άποψη της Κυπριακής Κυβερνήσεως— υπήρχε ανθενωτισμός και ανθελληνισμός, σε ένα ευρύτερο φάσμα από εκείνο που συνέθεταν οι κομμουνιστικές οργανώσεις.

Άλλωστε, στις 20.7.1964 ο πρέσβης Μιλτ. Δελιβάνης σε απόρρητη αναφορά του από την Λευκωσία προς το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας, έγραφε και τα εξής: «Έπαρχος Λεμεσού κ. Χρ. Βενιαμίν, πρόσωπον σοβαρόν και χαίρον εκτιμήσεως, ενεπιστεύθη εις συνεργάτην μου, κατά πρόσφατον φιλικήν συνομιλίαν των: 1) Ανησυχίας του δια διαπιστουμένην αύξησιν ανθενωτικής κινήσεως εις πόλιν Λεμεσού. Κίνησις αύτη, ως είπε, κατευθύνεται από "πρόσωπα, παρά των οποίων δεν θα ανέμενέ τις τοιαύτην στάσιν". Κύριος Βενιαμίν απέφυγε κατονομάση εν λόγω πρόσωπα».

Αντίθετα, το 1966, ο Π. Κανελλόπουλος, κατά την επίσκεψή του στην Κύπρο διακήρυττε, ότι είναι **«μικρόνοες και μικρόψυχοι»** όσοι υποστηρίζουν ότι υπάρχουν ανθενωτικοί στην Κύπρο. Το 1967 ο Γ. Παπαδόπουλος, που γινόταν δεκτός με εξαιρετικές τιμές στην Λευκωσία, διακήρυττε και αυτός ότι

δεν συνάντησε πουθενά ανθενωτικούς...

Παλιές υποψίες του Στρατηγού

Οι υποψίες του Στρατηγού Γρίβα, ότι η Κυπριακή Κυβέρνηση ζητούσε να τον εμπλέξει σε άχρηστες και άκαιρες στρατιωτικές επιχειρήσεις, ήταν παλιές. Σε **«Άκρως απόρρητον»** αναφορά του προς την Ελληνική Κυβέρνηση και την στρατιωτική ηγεσία (19.6.1966) είχε τονίσει τα ακόλουθα:

«Η Κυπριακή Κυβέρνησις εις πολλές περιπτώσεις, ως και άλλοτε ετονίσαμεν, αναλαμβάνει πρωτοβουλίας χωρίς να ερωτηθώμεν ή τουλάχιστον να προειδοποιηθώμεν και όταν αύτη φθάση εις δυσχερή θέσιν ν' αντιμετωπίση δια μόνης της Αστυνομίας την κατάστασιν, ζητεί την επέμβασιν του Στρατού, με κίνδυνον να ρυμουλκηθώμεν εις ενεργείας, αίτινες ενδεχομένως να οδηγήσουν εις μη επιθυμητάς εξελίξεις.

»Εις τας περιπτώσεις αυτάς, εάν δεν επέμβωμεν, κινδυνεύομεν να εκτεθώμεν εις την κοινήν γνώμην, ήτις είναι λίαν ευαίσθητος και δη υπό τας παρούσας συνθήκας της καλλιεργείας του ανθελληνικού κλίματος, ως τούτο έχει αναφερθή δι' ετέρας αναφοράς ημών. Εάν πάλιν επέμβωμεν, τότε κινδυνεύομεν να εμπλακώμεν εις απροβλέπτους εξελίξεις ή αι μετά συνέσεως ενέργειαι ημών να μη ικανοποιήσουν τους κυπριακούς κυβερνητικούς παράγοντας και την κοινήν γνώμην, οπότε και πάλιν δημιουργείται το κατάλληλον κλίμα δια την δράσιν των υπονομευτών του Στρατεύματος».

Παρά τις προειδοποιήσεις αυτές και τις έντονες υποψίες, τελικά ο Στρατηγός Γρίβας δεν απέφυγε την Κοφίνου. Αυτοί που με ικανοποίηση σώπαιναν το πρώτο βράδυ των επιχειρήσεων ή και τον συνέχαιραν, γρήγορα έγιναν κατήγοροί του. Πάντως, ο Μακάριος ποτέ κατά την περίοδο 1967-1973 δεν κατηγόρησε τον Γρίβα για τις επιχειρήσεις αυτές. Παρά το γεγονός ότι πολλές φορές μίλησε για τα γεγονότα αυτά, απέφυγε με επιμέλεια να διατυπώσει μομφή κατά του Στρατηγού. Τον κατηγόρησε μόνο τον Ιούνιο του 1973, όταν βέβαια —λόγω ΕΟΚΑ Β'— οι σχέσεις τους είχαν φθάσει σε εκρηκτική ένταση.

Ο ιστοριογράφος Α. Κάτσης σε μια διάλεξή του που μεταδόθηκε μάλιστα από το ΡΙΚ, τον Μάρτιο 1984, ισχυρίστηκε ότι οι επιχειρήσεις στην Κοφίνου έγιναν ύστερα από επιμονή του Στρατηγού Γρίβα και παρά την αντίθεση του Μακαρίου σ' αυτές. Τώρα, ασφαλώς, ύστερα από την παράθεση τόσων άγνωστων, ή θεληματικά λησμονημένων ντοκουμέντων, που προηγήθηκαν της κρίσεως εκείνης, δεν πρέπει να υπάρχουν πλάνες και αυταπάτες.

Δεν χρειάζεται, άλλωστε, να ήταν κανείς φίλος ή οπαδός του Στρατηγού Γρίβα για να δει καθαρά και αντικειμενικά πόσο υπεύθυνος ήταν ή δεν ήταν για την τραγωδία της Κοφίνου. Ο ταξίαρχος της Ειρηνευτικής Δυνάμεως Μάικλ Χάρμποτλ, που έζησε και τα προηγηθέντα των επιχειρήσεων (αφού —όπως αποδεικνύουν τα έγγραφα— μετείχε των συσκέψεων στο υπουργείο Εσωτερικών), αλλά και τα ίδια τα δραματικά γεγονότα, χωρίς να συμπαθεί τον Γρίβα (κάθε άλλο!), στο βιβλίο του *The Impartial Soldier*, γράφει:

«Το μέτρο στο οποίο η Κυπριακή Κυβέρνηση ευθύνεται για τα γεγονότα εκείνης της μέρας του Νοεμβρίου, θα αξιολογηθή κάποτε, αλλά ο ισχυρισμός ότι ο Γρίβας ήταν ο αποδιοπομπαίος τράγος, είναι δύσκολο να γίνει αποδεκτός. Υπήρχαν πληροφορίες ότι ο Γρίβας είχε συμβουλευσει ότι δεν έπρεπε να αναληφθή μια τόσο δυναμική επιχείρηση τιμωρίας κατά του Αγίου Θεοδώρου και της Κοφίνου, παρ' όλο που υπάρχει κάθε λόγος να αποδεχθεί κανείς ότι η επιχείρηση έγινε με την απόλυτη συμφωνία και ευλογία των ανωτέρων του».

Οι τουρκικές αντιδράσεις

Οι αντιδράσεις της Τουρκίας για τα γεγονότα της Κοφίνου ήταν άμεσες και έντονες και δεν περιορίζονταν, βέβαια, στα διπλωματικά διαβήματα. Η Τουρκία έστειλε πολεμικό τελεσίγραφο στην Ελλάδα, απέκλεισε την Κύπρο από αέρα και θάλασσα και απειλούσε με απόβαση αν δεν γίνονταν αποδεκτοί οι όροι της που διαβίβασε, με άκαμπτη αδιαλλαξία, μέσω του Βανς. Κυρίως ζητούσε απομάκρυνση του Ελληνικού Στρατού από την Κύπρο, ανάκληση του Στρατηγού Γρίβα και διάλυση της Εθνικής Φρουράς. Διάφορα άλλα που συζητούνταν και τελικά συμφωνήθηκαν (με τις αναγκαίες απατηλές συγκαλύψεις και εξιδανικεύσεις του ΟΗΕ και των ΗΠΑ) ήταν μόνο η γαρνιτούρα. Η ουσία ήταν ότι η Κύπρος θα έχανε την προστατευτική ασπίδα της Ελληνικής Μεραρχίας.

Κατά το δεκαπενθήμερο που ακολούθησε τις επιχειρήσεις, οι Τούρκοι ήσαν πραγματικά έτοιμοι για εισβολή. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι δεν διέθεταν δυνάμεις, εκτός της ΤΟΥΡΔΥΚ, και παρά το ότι βρισκόταν στην Κύπρο η Ελληνική Μεραρχία. Τα αεροπλάνα της πετούσαν απειλητικά πάνω από την Λευκωσία και τα αντιτορπιλικά της έζωναν τα κυπριακά παράλια. Όπως έγραφε ο ξένος Τύπος, ο Αμερικανός μεσολαβητής Βανς **«πηγαινοερχόταν μεταξύ Αθηνών και Αγκύρας πετυχαίνοντας τον διακανονισμό ενός ζητήματος και εύρισκε να εγείρονται εν τω μεταξύ άλλα»** (*Sandiego Union*, 29.11.1967). Αλλού γράφτηκε: **«Η υποχωρητικότητα των Ελλήνων αύξησε την όρεξη των Τούρκων. Σε κάθε επίσκεψη του κ. Βανς παρουσιάζονταν αυξημένες οι επιθυμίες του Τούρκου πρωθυπουργού»** (*Der Spiegel*, 4.12.1967).

Στην Μερσίνα οι Τούρκοι προετοίμαζαν τις δυνάμεις για την απόβαση. Η τουρκική κυβέρνηση συσκεπτόταν συνεχώς με την στρατιωτική ηγεσία. Στις μεγάλες πόλεις γίνονταν ογκώδη ανθελληνικά συλλαλητήρια. Ο τουρκικός Τύπος αδημονούσε για την εισβολή στην Κύπρο.

Μετά την πολιτικοστρατιωτική σύσκεψη της 16ης Νοεμβρίου στην Άγκυρα, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου, στρατηγός Τουράλ, ρωτήθηκε αν στην Κύπρο η κατάσταση επανήλθε στην παλιά της μορφή, απάντησε **«Ναι»** και πρόσθεσε: **«Μη μιλάτε σε μένα. Θα έλθω ο καιρός που θα μιλήσω κι εγώ»**. Σ' ερώτηση, αν το τελεσίγραφο δεν γίνει αποδεκτό, αν θα γίνει απόβαση, κίνησε καταφατικά το κεφάλι.

Παράλληλες στρατιωτικές προετοιμασίες γίνονταν και στην ανατολική Θράκη. Όπως έγραψαν οι τουρκικές εφημερίδες, στην μεθόριο της Θράκης όλες οι μονάδες **«τέθηκαν σε τάξη πολέμου, σ' όλο το μήκος των συνόρων»**. Στην Αδριανούπολη **«σχηματίσθηκε, για πρώτη φορά από τον Βαλκανικό Πόλεμο, επιθετική γραμμή»**, έγραφαν. Ανώτερος Τούρκος αξιωματικός δήλωσε στην ανατολική Θράκη: **«Ατενίζουμε προς τα εμπρός από τα διαβατά σημεία του Έβρου. Και περιμένουμε»**.

Θύελλα ανθελληνισμού και φιλοπόλεμης λύσσας ήσαν τα συλλαλητήρια στις διάφορες τουρκικές πόλεις. Στο συλλαλητήριο της 20ής Νοεμβρίου στην Σμύρνη, με το οποίο ζητείτο άμεση απόβαση στην Κύπρο, οι διαδηλωτές έφεραν επιγραφές όπως αυτές: **«Θα κάμουμε στην Αθήνα το ναμάζι του Μπαϊραμιού»**, **«Το Έθνος στην Αθήνα»**, **«Μια Φατμά αξίζει χίλιους Γιώργηδες»**, **«Θέλετε να σας ξαναρίξουμε στην θάλασσα;»**, **«Δεν μάθατε ακόμα ποιοι είμαστε, βρε σκύλοι;»** και άλλα ανάλογα.

Υπήρχε και έντονος αντιαμερικανισμός. Στις 23.11.1967 Τούρκοι φοιτητές υποδέχονταν, στο αεροδρόμιο της Αγκύρας, τον Σάιρους Βανς με έντονες αποδοκimasίες και ύβρεις. Ακούστηκαν φωνές **«Καλώς ήρθες, θείε των Ελλήνων, αρκούδα του Τέξας»** (τουρκική ομοιοκαταληξία: Yunan dayisi, Teksasin ayisi). Έφεραν πινακίδες **«Αμερικανέ σκύλε, φύγε πια»** (στα τούρκικα έχει ομοιοκαταληξία: Amerikali it, artik git)!

Μετά την πολιτικοστρατιωτική σύσκεψη της 21ης Νοεμβρίου στην Άγκυρα, ο Στρατηγός Τουράλ δήλωσε στους δημοσιογράφους που περίμεναν: **«Να μη αμφιβάλλει κανένας ότι θα κάνουμε απόβαση»**. Οι δημοσιογράφοι τον ρώτησαν: **«Πότε θα βγείτε στην Κύπρο, πασά μου;»**. Κι εκείνος απάντησε με βεβαιότητα: **«Βγαίνουμε, ζάνουμ! Να μη αμφιβάλλει κανείς»...**

Σε μια συνέντευξή του («Αγών», 27.1.1982) ο τότε πρωθυπουργός της Τουρκίας Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ τόνισε:

«Εμείς όταν το 1965 αναλάβαμε την διακυβέρνηση της Τουρκίας, τότε στην Κύπρο υπήρχαν πάνω από 80.000 πρόσφυγες (Τουρκοκύπριοι) και καθημερινώς σκοτώνονταν γυναίκες, παιδιά και γέροντες. Κανένας στον κόσμο δεν έβγαζε μιλιά γι' αυτό. Ένα κύμα δολοφονιών και αγριοτήτων συνεχιζόταν και όλα αυτά ήταν δημιουργήματα του κυπριακού κράτους.

»Κατά συνέπεια, αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν να πάρουμε, το 1967, την απόφαση για απόβαση στην Κύπρο. Την εποχή εκείνη στην Κύπρο υπήρχε μια δύναμη ελληνικού στρατού από 15 χιλιάδες άνδρες, που ήσαν οπλισμένοι με αμερικανικά όπλα και αυτό βέβαια ήταν αντίθετο με τις υπάρχουσες συμφωνίες των Διεθνών Συνθηκών.

»Την απόφασή μας για απόβαση στην Κύπρο, την ενέκρινε τότε η τουρκική Βουλή και με αυτή την απόφαση, αργότερα, έγινε και η απόβαση των τουρκικών δυνάμεων στην Κύπρο το 1974.

»Όταν κοινοποιήσαμε την απόφασή μας για απόβαση, ερωτηθήκαμε τι ζητάμε και απαντήσαμε: Να αποσυρθούν τα ελληνικά στρατεύματα, με όλον τον εξοπλισμό τους, και να μας γίνουν επίσημες διαβεβαιώσεις. Να αποσυρθεί από το νησί ο Γρίβας. Να ξανακτίσουν τα χωριά που κάηκαν και να αποζημιώσουν τους συγγενείς όσων σκοτώθηκαν.

»"Αν πραγματοποιήσουμε αυτά που ζητάτε, μας είπαν, υπάρχει λόγος για επέμβαση;"

»Και πράγματι, όλα αυτά τα έκαναν και έτσι και εμείς ματαιώσαμε την επέμβαση».

Γιατί να επενέβαιναν αφού αμαχητί πετύχαιναν εκείνο που θα κατόρθωναν με μια ολοκληρωτική στρατιωτική νίκη;

Το γενικότερο κλίμα στην Κύπρο

Ενδιαφέρει οπωσδήποτε κάτι να ειπωθεί για το κλίμα που επικρατούσε στην Κύπρο λίγο πριν από τις ολέθριες επιχειρήσεις Κοφίνου.

Οι προσπάθειες για λύση του Κυπριακού με βάση την Ένωση προσέκρουαν σε αντικειμενικές και υποκειμενικές δυσχέρειες. Αλλά δεν υπήρχε τότε άλλη, διακηρυγμένη τουλάχιστον, πολιτική. Η Κυπριακή Κυβέρνηση, από τον Σεπτέμβριο 1967, είχε φαίνεται στραφεί σε μια αναθεώρηση και επανατοποθέτηση τόσο των στόχων όσο και των χειρισμών της. Τον ίδιο μήνα είχαν αποτύχει —κάτω από συνθήκες αληθινά ιλαροτραγικές— οι ελληνοτουρκικές συνομιλίες του Έβρου.

Υπήρχε ένα πολιτικό και διαπραγματευτικό κενό. Αλλά στην Κύπρο επικρατούσε εσωτερική ηρεμία. Οι Τουρκοκύπριοι δεν προκαλούσαν ιδιαίτερα σοβαρά επεισόδια. Και, πέρα απ' όλα, υπήρχε το μέγα και ρυθμιστικό γεγονός: **Η Κύπρος θωρακιζόταν από μια Μεραρχία Ελληνικού Στρατού.** (Για το πώς ήρθε και πώς διαβίωσε, για τρία και περισσότερα χρόνια, αυτή η Μεραρχία, μιλούν μερικές εκατοντάδες απόρρητα έγγραφα των κυβερνήσεων Γ. Παπανδρέου και Στ. Στεφανοπούλου, του Στρατηγού Γρίβα, του Μακαρίου, του Γιωρκάτζη, πρεσβειών κλπ.).

Σημειωνόταν, λοιπόν, μια στασιμότητα και ένα κενό τότε. Αλλά αυτή η απραξία εργαζόταν υπέρ των ελληνικών απόψεων. Όταν, στις 31.10.1967, δηλαδή μισό μήνα πριν από την μοιραία σύγκρουση, συλλαμβανόταν σε μια ακτή της Καρπασίας ο Ραούφ Ντενκτάς, θα ήταν ιδιαίτερα αποκαλυπτικός στους ανακριτές του. Μιλούσε χωρίς πιέσεις και αβίαστα, χωρίς καν να ερωτάται. Μιλούσε στα ελληνικά. Όσα είπε δημοσιεύθηκαν κατά καιρούς, χωρίς ποτέ ο Τουρκοκύπριος ηγέτης να αμφισβητήσει την εγκυρότητά τους, λέγοντας —για παράδειγμα— ότι όσα έλεγε ήσαν προϊόν καταναγκασμού ή ότι ήσαν σκόπιμος δικός του ελιγμός. Τα δέχτηκε όπως ήταν και όπως αποδόθηκαν. Τα κύρια συμπεράσματα της καταθέσεως Ντενκτάς, η οποία υπήρξε ένας αφηγηματικός χείμαρρος, μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

Πρώτον: Η Τουρκία ήταν εντελώς απρόθυμη να αποδουθεί σε πολεμική περιπέτεια για χάρη των Τουρκοκυπρίων. Μάλιστα τους προειδοποιούσε ότι αν προκαλούσαν ανωμαλία, θα υπέφεραν αβοήθητοι όλα τα δεινά που θα ακολουθούσαν. Ο Ντενκτάς εκφραζόταν με αγανάκτηση για την στάση αυτή της Αγκύρας.

Δεύτερον: Στην σκέψη πολλών Τούρκων, αλλά και του ιδίου του Ντενκτάς, είχε δημιουργηθεί η επίμονη σκέψη ότι η «Ένωση ήταν πραγματικότητα», αφού η Ελλάς με χιλιάδες στρατού κατείχε στρατιωτικά την Κύπρο.

Τρίτον: Οι Τουρκοκύπριοι, στο αδιέξοδο και στην απελπισία που βρίσκονταν, ήσαν διατεθειμένοι να συζητήσουν το θέμα αποζημιώσεώς τους και μεταναστεύσεως στην Τουρκία. Το έλεγε καθαρά ο Ντενκτάς. Δεν είχαν άλλη εκλογή.

Τέταρτον: Την τουρκοκυπριακή ηγεσία έφθειραν, και έκαναν ανίσχυρη, σοβαρές εσωτερικές διαμάχες. Στις σχέσεις Ντενκτάς και Κιουτσούκ υπήρχε αγεφύρωτο χάσμα.

Αυτό ήταν το κλίμα, όπως το περιέγραψε ο Ντενκτάς. Αυτό ήταν το κλίμα, μέσα στο οποίο νομίσαμε οι Έλληνες ότι μας ήταν ανυπόφορος βραχνάς οι φράχτες της Κοφίνου!...

Πανικός στην Αθήνα

Δεν είχαν περάσει ούτε δώδεκα ώρες από την εκκαθαριστική επιχείρηση, οι φωτιές καταύγαζαν ακόμη τους νυκτερινούς αιθέρες, όταν η Άγκυρα άρχισε να διαβιβάζει τηλεσιγραφικά τις αξιώσεις της. Το διπλωματικό παρασκήνιο δραστηριοποιήθηκε. Άρχισαν να λειτουργούν οι ενδοσυμμαχικοί μηχανισμοί.

Η στάση της στρατιωτικής κυβερνήσεως των Αθηνών μπορούσε να χαρακτηριστεί με αυτά: **Πανικός, αβουλία, προσπάθεια αποσείσεως κάθε ευθύνης.** Υπάρχουν μαρτυρίες, που δεν έχουν αντικρουσθεί, ότι η στρατιωτική κυβέρνηση δεν έβλεπε με καλό μάτι την παρουσία της Ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο. Ότι αναζητούσε ευκαιρία να την αποσύρει. Πρόκειται για σοβαρότατη μομφή.

Ο Πρόεδρος κ. Σπ. Κυπριανού, στις 3 Αυγούστου 1978, είπε αυτά τα βαρυσήμαντα και κατηγορηματικά:

«Για πρώτη φορά το λέγω αυτό, απόψε: Συζητώντας το Κυπριακό με τον Παπαδόπουλο, τον δικτάτορα, μετά τον Έβρο, ο Παπαδόπουλος μου είπε πως το μεγαλύτερο σφάλμα που διέπραξε ποτέ η Ελλάς, ήταν όταν ο Παπανδρέου απέστειλε την Μεραρχία στην Κύπρο και ότι θα έπρεπε να βρεθεί τρόπος να φύγει η Μεραρχία αυτή από την Κύπρο.

»Και ο τρόπος βρέθηκε στα γεγονότα της Κοφίνου. που δεν ήταν καθόλου τυχαία. Διότι εντολή για τα γεγονότα εκείνα, τα ασήμαντα εκ πρώτης όψεως, για να επεκταθεί η επιχείρηση σε τέτοιο βαθμό και να απειληθεί εισβολή από την Τουρκία, ήταν από την Αθήνα η οδηγία. Και ξέρω ότι ο Στρατηγός Γρίβας είχε πάρει οδηγίες από την Αθήνα, τόσο για την μορφή όσο και την έκταση της επιχειρήσεως».

Αν ισχύουν αυτά που δηλώνει ο κ. Κυπριανού, τότε διαψεύδονται και ο Σπαντιδάκης και ο Μακάριος που επέμεναν ότι ο Γρίβας ήταν υπεύθυνος για την έκταση που πήραν οι επιχειρήσεις Κοφίνου. Πολύ περισσότερο διαψεύδονται μερικοί «ιστορικοί» της Κύπρου που γράφουν ότι ο Γρίβας ήθελε και ο Γρίβας πίεζε για τις επιχειρήσεις.

Μια προειδοποίηση

Το παγερό —από πάσης απόψεως— βράδυ της 25ης Νοεμβρίου 1967 ο πρέσβυς της Κύπρου στην Αθήνα Νίκος Κρανιδιώτης καθόταν στον προθάλαμο του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών και περίμενε να βγει ο Βανς από το γραφείο του Π. Πιτινέλη, για να μπει ο ίδιος. Ήξερε, όπως δήλωσε («Αγών», 20.2.1979) ότι οι Αμερικανοί υποστήριζαν το αίτημα των Τούρκων να φύγει η Μεραρχία από την Κύπρο. Όταν μπήκε, ειπώθηκαν —κατά την αφήγησή του— τα ακόλουθα μεταξύ αυτού και του Πιτινέλη :

— Κύριε υπουργέ, ελπίζω να μην έχετε ενδώσει. Αντιλαμβάνεσθε ότι αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων, σημαίνει εγκατάλειψη της Κύπρου στην τύχη της, σημαίνει ουσιαστικά παράδοση του νησιού.

Ο Πιτινέλης απάντησε με αυτά τα λόγια:

— Κύριε Κρανιδιώτη, η τύχη της Ελλάδος είναι συνυφασμένη με την τύχη των συμμάχων της. Δεν είναι δυνατόν να ενεργούμε εναντίον των συμφερόντων του ΝΑΤΟ. Οι σχέσεις μας με την Τουρκία πρέπει να αποκατασταθούν, για να εξασφαλισθεί ειρήνη και γαλήνη στην περιοχή. Είμαι βέβαιος ότι τα συμφέροντά μας θα προστατευθούν πλήρως από τους συμμάχους μας.

Έλεγε συνειδητά ψέματα ο εσχατόγερος εκείνος κήρυκας της εθνικής μειοδοσίας. Έλεγε ψέματα με ασυνειδησία κοινού απατεώνους. Ο καλός ψεύτης πρέπει τουλάχιστον να έχει καλή μνήμη. Αλλά τέτοια μνήμη δεν είχε ο Πιτινέλης. Έτσι αποδεικνύεται, με δικά του λόγια, ότι η κατάσταση, ακριβώς τις μέρες της κρίσεως ήταν αντίθετη από αυτήν που περιέγραφε στον Νίκο Κρανιδιώτη.

Οι Η.Π.Α. ουδέτερες...

Υπάρχει μια απόρρητη Έκθεση Πιπινέλη, που αφήνει το συμπέρασμα, ότι οι Αμερικανοί, τηρώντας τότε μια επιφανειακή ουδετερότητα, ευνοούσαν τους Τούρκους. Και, βέβαια, ούτε λέξη για προστατευτική παρέμβαση στην Κύπρο και στην Ελλάδα σε περίπτωση απειλής από την Τουρκία. Να τα γεγονότα και τα κείμενα:

Στις 26 Αυγούστου 1969, ο Π. Πιπινέλης, υπουργός Εξωτερικών πάντοτε, κάλεσε όλους τους πρεσβευτές της Ελλάδας, που υπηρετούσαν στην Δυτική Ευρώπη, σε σύσκεψη στο Μπαντ Σίναχ της Ελβετίας. Έκαμε μια εισαγωγική ομιλία, κρατήθηκαν πρακτικά και ύστερα το κείμενο κυκλοφόρησε σαν εμπιστευτικό έγγραφο. Αναφέρθηκε ο Πιπινέλης στα γεγονότα της Κοφίνου και στο τουρκικό τελεσίγραφο. Και συνέχισε:

«Εις μίαν σύσκεψιν, της οποίας προϊστάτο ο Βασιλεύς και μετείχε ο Βανς, ως αντιπρόσωπος του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, ως και ο πρέσβυς της Αμερικής, εθέσαμε το ερώτημα εις τον Βανς, εν η περιπτώσει η Τουρκία ήθελε προβή εις επίθεσιν κατά της Κύπρου και απεβίβαζε εκεί στρατεύματα και ωδηγούμεθα εις πόλεμον, θα τους αφήνατε; Ο κ. Βανς απήντησε: "Δεν μπορούμεν να κάμωμεν τίποτε. Αι Ηνωμένοι Πολιτεΐαι ευρίσκονται αυτήν την στιγμήν εμπλεγμένοι εις μίαν περιπέτειαν εις το Βιετνάμ και είναι αδύνατον να αναλάβουν οιαδήποτε άλλην περιπέτειαν εν Ευρώπη είτε οπουδήποτε αλλού. Μην υπολογίζετε εις τοιαύτην βοήθειαν". Αυτή υπήρξεν η κατηγορηματική απάντησις του κ. Βανς».

Αυτά γράφει ο Πιπινέλης. Η συνέχεια, όμως, του κειμένου του είναι ακόμη περισσότερο αποκαλυπτική. Ο ίδιος ο Βασιλεύς θα έθετε στον Βανς ένα άλλο ερώτημα. Και θα υπήρχε μια ακόμα απάντηση...

Το εμπιστευτικό έγγραφο του Π. Πιπινέλη, στην αναφορά του στα γεγονότα της Κοφίνου, μεταφέρει την απάντηση του Βανς ότι η Αμερική δεν θα μπορούσε τίποτε να κάμει για να αποτρέψει τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Έτσι, για άλλη μια φορά, ναυαγούσε η εθνικά μειωτική ελλαδική άποψη, ότι «δεν βαριέστε, θα πέσουν δυο-τρεις πυροβολισμοί, θα επέμβει η Αμερική και όλα θα τελειώσουν»! (Μπορούσε με αυτές τις ανανδρες αυταπάτες να γίνει εθνική πολιτική;).

Αλλά, κατά την σύσκεψη εκείνη στην οποία αναφέρεται ο Πιπινέλης, και μόλις ο Βανς διατύπωσε την αρνητική απάντηση του, επενέβη ο Βασιλεύς. Αλλά, να το σχετικό απόσπασμα από το εμπιστευτικό έγγραφο του τότε υπουργού Εξωτερικών:

«...Τότε ο Βασιλεύς τον ηρώτησε: "Εν η περιπτώσει, όμως, κατά την διάρκεια της ρήξεως με την Τουρκίαν, μας επιτεθούν οι βόρειοι γείτονες, Βούλγαροι ή Σέρβοι, τι θα κάμετε; Θα τους αφήσετε να κατεβούν εις την θάλασσαν;". Ο κ. Βανς απήντησε: "Δεν μπορούμε να σας πούμε τίποτε. Θέλουμε να έχωμεν πλήρη ελευθερίαν ενεργείας αναλόγως των περιστάσεων". Αυτή ήτο η θέσις των πραγμάτων».

Αποδεικνύεται ότι οι Αμερικανοί ούτε την απόβαση είχαν διάθεση να εμποδίσουν, αλλά ούτε και να προστατέψουν δεσμεύονταν την σύμμαχό τους Ελλάδα από τυχόν επίθεση των βορείων γειτόνων της. Συνεπώς, ο Πιπινέλης εν γνώσει του έλεγε ψέματα στον Νίκο Κρανιδιώτη όταν του δήλωνε, στις 25 Νοεμβρίου 1967, ότι... τα συμφέροντα της Ελλάδος «**θα προστατευθούν πλήρως από τους συμμάχους της**».

Υπάρχει και μια αποκαλυπτική συνομιλία του Π. Πιπινέλη με τον άλλοτε πρωθυπουργό Στ. Στεφανόπουλο, η οποία έγινε στις αρχές του 1968. Την αφηγήθη (σ' αυτόν που γράφει τις γραμμές

αυτές) ο ίδιος ο Στ. Στεφανόπουλος. Μεταξύ τους έγινε ο ακόλουθος διάλογος:

—Τι είν' αυτά, κύριε υπουργέ, πώς θα διαπραγματευθείτε χωρίς την ισχύ που σας έδινε η παρουσία του Ελληνικού Στρατού στην Κύπρο;

—Κύριε Πρόεδρε, απάντησε ο Πιπινέλης, τώρα θα είμαστε καλύτερα. Η παρουσία του Στρατού μας εκεί, ήταν μια επιπλοκή και ένας κίνδυνος.

—Πώς αυτό; ρώτησε κατάπληκτος ο Στ. Στεφανόπουλος.

—Κοιτάξτε, με τις Ελληνικές Δυνάμεις στην Κύπρο, υπήρχε πάντοτε ο κίνδυνος, ή ο Παπάς ή ο Καπετάνιος να μας εμπλέξουν σε ιστορίες. Δεν υπάρχει καμιά ανησυχία. Έχουμε τα σχέδιά μας.

Ποια σχέδια είχαν δεν φάνηκε ποτέ. Φάνηκε μόνο ότι μετά την αποδοχή του τελεσιγράφου της Τουρκίας και την επαίσχυντη απομάκρυνση της Ελληνικής Μεραρχίας, ο Γ. Παπαδόπουλος έπαθε... γλωσσοδέτη για το Κυπριακό. Επέβαλε σιωπή και αδράνεια και στους άλλους. Και όταν, προκαλούμενος από Τούρκους δημοσιογράφους, αναγκαζόταν να μιλήσει για την Κύπρο, η αχαλίνωτη και νοσηρή φαντασία του συλλάμβανε το νησί μας υπό διάστροφη σεξουαλική μορφή! Φανταζόταν την Κύπρο σαν παλλακίδα, που θα μπορούσαν να την απολαμβάνουν, σε κοινό χαρέμι, Ελλάδα και Τουρκία! Τα δήλωσε αυτά σε τούρκικη εφημερίδα, ο ακαταλόγιστος! Κι ακόμα ανέπτυσσε το όραμα μιας άλλης τώρα ενώσεως (όχι της Ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα, για την οποία μιλούσε τον Αύγουστο 1967 και την υπέγραφε πιο ύστερα στο βιβλίο επισκεπτών του Κυπριακού Περιπτέρου της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης), αλλά για την... ένωση Ελλάδας και Τουρκίας! Αλλά, ο τουρκικός «Αττίλας» ευφραινόταν βέβαια με αυτά τα τερπνά που άκουε να έρχονται από την χώρα «που ανθεί φαιδρά πορτοκαλέα», αλλά δεν αποπροσανατολιζόταν από τα σχέδιά του...

Ευτελή ψέματα των ενόχων

Στις 27 Νοεμβρίου 1967, την ώρα που η στρατιωτική κυβέρνηση δεχόταν ταπεινωτικά τους όρους του τουρκικού τελεσίγραφου, ο Ραδιοσταθμός των Αθηνών μετέδιδε ένα σχόλιο, κατάπτυστου αποπροσανατολισμού και παραπληροφόρησης. Επειδή ο Γ.Γ. του ΟΗΕ Ου Θαντ, ύστερα από παράκληση των ΗΠΑ, είχε αναλάβει να θέσει υπό την αιγίδα του τον συμβιβασμό, για να «πέσει στα μαλακά» η ελληνική υποχώρηση, ο Ραδιοσταθμός έπλεκε το εγκώμιό του και αυτοσχεδίαζε —με άθλια φιλοσοφική διάθεση— περί διεθνούς ειρήνης! Είχε κάμει έκκληση ο Ου Θαντ για ειρήνευση και αποχώρηση των ξένων δυνάμεων από την Κύπρο, αλλά μόνο αφού στο παρασκήνιο η Ελλάς είχε κιόλας συμφωνήσει να αποσύρει την Μεραρχία.

Και ποια αποχώρηση; Ποιών δυνάμεων; Οι Άγγλοι απείραχτοι θα έμεναν στις κυρίαρχες βάσεις τους, έδαφος «αγγλικό» όσο και το κέντρο του Λονδίνου! Η «Τουρδύκ» θα έμενε απείραχτη, αφού ίσχυαν οι Συμφωνίες της Ζυρίχης. Άρα, θα έφευγαν οι «**υπεράριθμοι**» και «**παράνομοι**» της Ελληνικής Μεραρχίας. Το σχόλιο εκείνο έλεγε πολλά, αλλά για την... ταμπακιέρα τίποτε. Κάπου, μεταξύ της περί ειρήνης αμπελοφιλοσοφίας, έλεγε και τα εξής:

«Η Ελλάς, έχει αποδείξει ότι γνωρίζει να υπεραμύνεται της εθνικής μας τιμής, αλλά και του εθνικού της συμφέροντος, το οποίο είναι ταυτισμένον με την ύπαρξιν του Έθνους. Γνωρίζει όμως η Ελλάς επίσης τας τραγικές συνεπείας ενός πολέμου έστω και νικηφόρου».

Βέβαια! Απέκαμε και διελύθη ο Ατατούρκ από τις «τραγικές συνέπειες» του νικηφόρου πολέμου του! Βέβαια, και ο Αττίλας ζητά την βοήθειά μας, μέσα από την τραγικότητα όπου τον βύθισε η νίκη του!

Αντανακλούσε μια πολιτική ευτελούς απάτης και εθνικής εξαχρείωσης το σχόλιο εκείνο, που τέλειωνε με τα ακόλουθα:

«Δεν περιορίσθη ο κ. Θαντ μόνον εις εκκλήσεις δραματικές και ευλόγους υπέρ της ειρήνης. Υπέδειξε συγκεκριμένην λύσιν. Λύσιν η οποία ορθώς πρέπει να εξετασθή από τα ενδιαφερόμενα μέρη ως ρεαλιστική, αξιοπρεπής και συμφέρουσα εις όλους.

»Υπό την έννοιαν αυτήν, η Ελλάς υποχρεούται και δικαιούται, με πλήρες το αίσθημα της ευθύνης της, να μελετήσει την πρότασιν του ηγέτου του ΟΗΕ. Ούτω θα είναι συνεπής προς την ιστορίαν και την παράδοσίν της, και τας μέχρι σήμερον προσπαθείας της, δια την περιφρούρησιν της εθνικής αξιοπρεπείας της, εις τα πλαίσια της διατηρήσεως της παγκοσμίου ειρήνης. Η διεθνής κοινή γνώμη έχει ήδη διαπιστώσει την καλήν πίστιν της Ελλάδος».

Μόνο που δεν πρότειναν τον Γ. Παπαδόπουλο και τον Π. Πιπινέλη για το Νόμπελ Ειρήνης! Δέχτηκαν το τελεσίγραφο και έψαχναν να βρουν τρόπους για να μεταφέρουν, κρυφά αν ήταν δυνατόν, την Μεραρχία από την Κύπρο στην Ελλάδα. Αποτάθηκαν στον εφοπλιστή Α. Ποταμιάνο και του ζήτησαν να διαθέσει καράβια, αλλά πήραν την απάντηση που τους άξιζε: «Όχι, τα καράβια μου τα διαθέτω δωρεάν, όπως το 1964, για την μεταφορά στρατού από εδώ προς την Κύπρο. Με κανένα αντίτιμο δεν δέχομαι να τα διαθέσω για την απομάκρυνση του στρατού από εκεί». Και έστειλαν αντιτορπιλλικά...

Τον Απρίλιο 1968 ο Π. Πιπινέλης έκαμε δηλώσεις για την εξωτερική πολιτική. Και φυσικά δεν μπορούσε να μην αναφερθεί στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και στο Κυπριακό. Αλλά τι είπε; Αηδιαστικά ψέματα και γελοίες γενικεύσεις. Είπε ότι κανένας δεν έδινε ιδιαίτερη προσοχή στην στρατιωτική επάρκεια και ετοιμότητα. Μίλησε για «συμφωνία» και «**ρύθμιση**» με την Τουρκία, ενώ

επρόκειτο για αποδοχή άνευ όρων του πολεμικού τελεσιγράφου της Άγκυρας! Ισχυρίστηκε ότι «**συνεφωνήθη τελικός αφοπλισμός της Κύπρου**», ενώ εμείς αποσύραμε μια Μεραρχία και οι Τούρκοι ούτε ένα στρατιώτη!...

«Να φύγει ο Μακάριος»

Είχε, όμως, και μια... προωθημένη έμπνευση ο Π. Πιτινέλης. Λίγο μετά τις επιχειρήσεις της Κοφίνου έθεσε, ξεκάθαρα και ωμά, στον κ. Γλ. Κληρίδη, θέμα παραμερισμού του Μακαρίου. Το στρατιωτικό καθεστώς πίστευε ότι ο Μακάριος ήταν αίτιος των αδιεξόδων, γιατί δεν ήθελε λύση του Κυπριακού. **«Αν συνεχίση την ιδίαν τακτικήν, είμεθα υποχρεωμένοι να τον παραμερίσωμεν»**, είπε ο Πιτινέλης στον κ. Κληρίδη.

Μόλις γύρισε στην Κύπρο, ο κ. Κληρίδης κοινοποίησε στον Μακάριο όσα άκουσε. Του ανέφερε:

—Μακαριώτατε, για να σας διευκολύνω, νομίζω πως θα ήταν καλό να παραιτηθώ από Πρόεδρος της Βουλής ώστε να προκληθεί πρόβλημα διαδοχής και να δυσκολευτούν στην πραγματοποίηση των σχεδίων τους...

Ο Μακάριος αρνήθηκε να δεχθεί την πρόταση Κληρίδη και του απάντησε:

—Όχι, Γλαύκο. Θα μείνεις. Σου έχω εμπιστοσύνη. Άλλωστε, ποιος ξέρει... ο άλλος που θα έλθει στην θέση σου μπορεί να είναι φιλόδοξος.

Αλλά, μέσα στην «αναμπουμπούλα» που έφερε η Κοφίνου, χαιρόταν κάποιος λύκος που ενέδρευε στις λόγχες του δάσους της Βουλώνης. Ήταν ο Καραμανλής. Κάτι έλεγε, κάτι σχεδίαζε, αλλά τι ακριβώς;

Στην τραγωδία της Κοφίνου, οι ενδείξεις και τα γεγονότα μπλέκουν κάπως τον Βασιλιά και τον Καραμανλή. Όταν πια η κρίση έφθασε στο αποκορύφωμά της και η Ελλάδα δέχτηκε το τουρκικό τελεσίγραφο, ο συνήθως αδρανής και σιωπηρός Καραμανλής, έκαμε μακρές δηλώσεις («Λε Μοντ», 29.11.1967), στις οποίες —μετά πολλά και διάφορα— έφθανε στο «ψητό»: Να φύγει η Χούντα και να έρθουν οι πολιτικοί. Πώς, όμως, έλυσε τόσο απροσδόκητα την γλώσσα του ο αυτοεξόριστος των Παρισίων;

Ας μην απαντήσουμε εμείς στο ερώτημα, μη τυχόν («παθιασμένοι», και «μεροληπτικοί», και «ακραίοι» πάντα και «ανοικονόμητοι») και τον αδικήσουμε. Ας αφήσουμε να μιλήσει μια κατ' εξοχήν φιλική του εφημερίδα, η «Ακρόπολη» (2.12.1976), όπου σχετικά με τις δηλώσεις του εκείνες προς την «Μοντ», γράφτηκαν τα εξής:

«Οι δηλώσεις Καραμανλή αποτελούσαν την πρώτη φάση ενός σχεδίου για την ανατροπή της δικτατορίας... Σε μια κατάλληλη ευκαιρία —κι αυτή θα ήταν μια επιδείνωση της καταστάσεως, μια νέα αναπόφευκτη κρίσις, ιδιαίτερα στο Κυπριακό— ο κ. Καραμανλής θα προέβαινε στις δηλώσεις του, ο πρωθυπουργός Κόλιας θα υπέβαλλε την παραίτηση της κυβερνήσεως και ο Κωνσταντίνος θα καλούσε αυτοστιγμεί τον πολιτικό κόσμο και θα του ανέθετε να σχηματίση κυβέρνηση «Εθνικής Ενότητας». Οι δικτάτορες δεν θα μπορούσαν να αντέξουν και η "λύσις" (που επρόκειτο να πραγματοποιηθή πέντε χρόνια αργότερα, τον Ιούλιο 1974) θα επραγματοποιείτο τότε».

Δηλαδή, αναμενόταν από το 1967 ένας «Απίλλας», αλλά —για να μιλήσουμε στην λαϊκή γλώσσα— στους μαγείρους των παρασκηνίων, κάπου τους... έκοψε η μαγιονέζα! Και έτσι χρειάστηκε —οι ταλαίπωροι!— να περιμένουν άλλα εφτά χρόνια για να παλινорθωθούν.

Γράφτηκαν και άλλα σχετικά που ποτέ δεν διαψεύστηκαν και άρα μπορούμε να τα θεωρούμε έγκυρα. Σύμφωνα με άλλο αποκαλυπτικό δημοσίευμα («Ακρόπολις», 13.1.1980), το φθινόπωρο του 1967, ο έμπιστος γραμματέας του Βασιλέως, ταγματάρχης Μιχ. Αρναούτης, πήγε στο Παρίσι και

συνάντησε τον Καραμανλή. Του μετέφερε την επιθυμία του Κωνσταντίνου να ανατρέψει τους Συνταγματάρχες. Του ζήτησε να βοηθήσει. Ο Καραμανλής συνέστησε προσοχή και υπομονή. Είπε στον συνομιλητή του:

—Θα σου υποδείξω άλλον δρόμον, πιο ασφαλή, πιο ομαλό και πιο αποτελεσματικό. Εντός ολίγου θα διέλθω κάποια σοβαρή δοκιμασία το καθεστώς των Αθηνών, που θα οφείλεται σε εθνική περιπέτεια. Εγώ δεν είμαι εις θέσιν να αποτρέψω αυτή την περιπέτεια. Αλλά τότε θα είναι η κατάλληλη στιγμή για να ενεργήσει ο Βασιλεύς.

Κι ακόμα (σύμφωνα με την ίδια αδιάψευστη μαρτυρία) ο Καραμανλής έδωσε στον Αρναούτη αυτή την υπόσχεση:

—Θα διευκολύνω εγώ την κατάστασιν από εδώ. Όταν θα έλθη η εθνική περιπέτεια, τότε θα υψώσω την φωνή μου. Θα κατηγορήσω ευθέως τους Συνταγματάρχες, θα καλέσω αυτούς να υποχωρήσουν και τους αξιωματικούς γενικά να τους ανατρέψουν αν δεν θελήσουν εκουσίως να παραχωρήσουν την εξουσία.

Ταχυδρόμος από τον Βασιλέα

Πρέπει, και από άλλων πλευρών, να θεμελιώσουμε αυτά τα πολύ σοβαρά γεγονότα των παρασκηνίων, που διαδραματίζονταν στις παραμονές των επιχειρήσεων Κοφίνου. Στις 30 Οκτωβρίου 1967, δηλαδή δεκαπέντε μέρες πριν από την τραγωδία, μουσικός ταχυδρόμος του Βασιλέως έφθανε, από την Αθήνα στο Παρίσι, για να συναντήσει τον Καραμανλή. Τα κατέκαστα γράφει (αδιάψευστος και αυτός) ο φίλος του Καραμανλή, Αμερικανός δημοσιογράφος Σάουρς Σουλτσμπέργκερ («An Age of Mediocrity. - Memoirs and Diaries»), ο οποίος αναφέρει και τα ακόλουθα βαρυσήμαντα:

«ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 12 Δεκεμβρίου 1967: Γεύμα με τον Κώστα Καραμανλή. Την 30ήν Οκτωβρίου, έμπιστος ταχυδρόμος του Βασιλέως αφίχθη να τον συναντήσει εις Παρισίους και τον ηρώτησεν εάν ηδύνατο να κάμει κάτι δια να βοηθήση τον Βασιλέα εις αυτήν την δύσκολον περίστασιν. Ο Καραμανλής επεβεβαίωσε την υποστήριξίν του προς τον Βασιλέα, εν όσω υπήρχεν ακόμη η δυνατότης να περισώσει κάτι...».

Το κίνημα του Βασιλέως επρόκειτο να γίνει όχι στις 13 Δεκεμβρίου 1967, όπως έγινε, αλλά στις 26 Οκτωβρίου. Αλλά και η Κοφίνου —όπως είδαμε από ποικίλα και ατράνταχτα έγγραφα— ήταν προγραμματισμένη, με πολλή σπουδή και αδημονία, να γίνει πολύ πιο νωρίς απ' ό,τι έγινε... Το κίνημα, λοιπόν, θα γινόταν στην Θεσσαλονίκη, στην παρέλαση για την επέτειο απελευθέρωσης της πόλεως. Μυημένα τμήματα, θα έστρεφαν τα όπλα προς τους Συνταγματάρχες και θα τους συλλάμβαναν. Το σχέδιο, όμως, ματαιώθηκε. Τι είχε συμβεί; Σχετικά η «Ακρόπολις» έγραψε τα ακόλουθα:

«Τι είχε συμβεί; Απλούστατο, ο Βασιλεύς είχε λάβει, λίγες ημέρες πριν, το μήνυμα Αρναούτη με τις υποδείξεις του Καραμανλή. Τις έδειξε στον στρατηγό Κ. Δόβα. Τις ενέκριναν και οι δυο. Και ο Κωνσταντίνος αποφάσισε την αναβολή του κινήματος, ή ακριβέστερα την αποδοχή του σχεδίου Κ. Καραμανλή. Έτσι ειδοποιήθηκαν οι μυημένοι για την αναβολή και ο Κωνσταντίνος, γυρίζοντας στην Αθήνα, ανέμενε τα γεγονότα: Την "εθνική περιπέτεια" και την "εκδήλωσι" του Καραμανλή.

»Σε λίγο η εθνική περιπέτεια ήλθε. Ήταν η κρίση με την Τουρκία, η ελληνική υποχώρηση, η αποχώρηση της Μεραρχίας από την Κύπρο. Και τέλος η φωνή του Καραμανλή υψώθηκε από το Παρίσι. Όλα γίνονταν σύμφωνα με το πλάνο».

Σύμφωνα με το «πλάνο», λοιπόν! Πλάνο συμφοράς και εθνικής ατιμίας! Κι εμείς στην Κύπρο ανυποψίαστοι! Κι εμείς «χρήσιμοι ηλίθιοι» για όλες τις περιστάσεις! (Κύπριοι! Δεν έμεινε παγίδα που να μη μας την έστησαν και δεν έμεινε παγίδα στην οποία... ηρωικότατα να μην πέσαμε!).

«Έχω και άλλα μέσα επικοινωνίας»

Αλλά, ας πάμε και στα ημερολόγια του Σουλτσμπέργκερ —έμπιστου πάντα των Βασιλέων και ομοτράπεζου του Καραμανλή. Λιγότερο από ένα μήνα μετά τις επιχειρήσεις Κοφίνου και αφού πια η Μεραρχία φορτωνόταν στα καράβια της καταισχύνης, δηλαδή στις 13 Δεκεμβρίου 1967, ο Βασιλεύς επιχειρεί το αποτυχημένο κίνημά του. Αυθημερόν (και τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία) ο Σουλτσμπέργκερ γράφει στο ημερολόγιό του:

«ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 13 Δεκεμβρίου 1967: Νέον πραξικόπημα εις την Ελλάδα. Κατά τα φαινόμενα, ο Βασιλεύς ηθέλησε να ανατρέψει την Χούνταν δυναμικώς. Εκάλεσα αμέσως τον Καραμανλήν εις το τηλέφωνον. Μου εφάνη νευρικός και παραπονούμενος: "Δεν ξέρω τι γίνεται! Προσπάθησα να επικοινωνήσω με τον Βασιλέα, αλλά δεν είχα απάντησιν". Του παρετήρησα ότι αι επικοινωνίαι είχαν διακοπή. "Έχω άλλα μέσα επικοινωνίας", μου απήντησε...».

Την ώρα, λοιπόν, που η Αθήνα είχε αποκοπεί τηλεπικοινωνιακά από τον υπόλοιπο κόσμο, ο Καραμανλής έλεγε ότι είχε άλλους τρόπους να επικοινωνεί, από το Παρίσι με την Ελλάδα! Ποιοι ήταν αυτοί οι τρόποι; Μήπως ο ασύρματος κάποιας πρεσβείας; Και ποια ήταν η πρεσβεία αυτή;

Παρενθετικά: το 1974, πριν από τον «Αττίλα», ο Αβέρωφ επικοινωνούσε —όπως δήλωσε ύστερα— συχνά με τον Καραμανλή, από την Αθήνα στο Παρίσι, μέσω φιλικής πρεσβείας, όπως δήλωνε. Και ο Αβέρωφ ήταν βέβαιος. **«Μόνο μια εθνική συμφορά θα ρίξει τους Συνταγματάρχες»**, του έγραφε το 1974... (Βάστα Αττίλα! Κατά το «βάστα Ρόμμελ», των μαυραγοριτών της Αθήνας κατά την Κατοχή...).

Ας πάμε και στον Βασιλέα. Λίγες μέρες μετά την αποτυχία του κινήματός του έκαμνε δηλώσεις («Τάιμς Ν. Υόρκης», 14.1.1968 και «Ελευθερία» της Λευκωσίας, 20.1.1968), σύμφωνα με τις οποίες, η κίνησή του στηρίχτηκε στην κρίση της Κοφίνου. Ο Σουλτσμπέργκερ είχε ρωτήσει τον Κωνσταντίνο, αν επέλεξε την 13η Δεκεμβρίου σαν μέρα ενεργείας επειδή αναμενόταν η αποστράτευση εμπιστων αξιωματικών του και, συνεπώς, ήταν η τελευταία ευκαιρία που του δινόταν. Και ο Κωνσταντίνος απάντησε:

«Τούτο ήτο εις των κυρίων λόγων. Εγνώριζα ότι επέκειτο η αποστράτευσις των αξιωματικών τούτων, αλλά υπήρχε και έτερος σπουδαίος λόγος. Κατά την διάρκειαν της κυπριακής κρίσεως η Ελλάς μετεκίνησε τα πλείστα των στρατευμάτων της προς τα τουρκικά σύνορα. Ο σκοπός μας θα έπρεπε να ήτο η κατάληψις της Θεσσαλονίκης την 11 π.μ. της ημέρας κατά την οποίαν επλήξαμεν. Τα πράγματα όμως εξειλίχθησαν κατά διάφορον τρόπον».

Ούτε ο Βασιλιάς, ούτε ο Καραμανλής μπόρεσαν τελικά να εξαργυρώσουν την υπόθεση της Κοφίνου. Τα σπασμένα τα πλήρωσε (όπως πριν, όπως και μετά, όπως και πάντα...) η Κύπρος, που πολλοί την είδαν (μήπως την βλέπουν και σήμερα;) σαν αποσταθεροποιητικό μοχλό στις αδίστακτες πολιτικές διαμάχες τους.

Και έφυγε η Μεραρχία. Και οι πύλες έμειναν αφρούρητες. Με ένα ακόμα «πλάνο», ο εχθρός θα ήταν μέσα...

Επαινέθηκε, από τους υποστηρικτές του, ο Μακάριος ότι έσωσε την τιμή του Ελληνισμού, γιατί την ώρα που η Χούντα υποχωρούσε επαίσχυντα, αυτός απέρριπτε το μέρος του τελεσιγράφου που τον αφορούσε και δεν δεχόταν την διάλυση της Εθνικής Φρουράς. Θα το μετάνιωνε όμως. Πιο ύστερα θα δήλωνε στον Αθηναίο δημοσιογράφο Β. Βασιλείου («Βραδυνή», 9.10.1975) ότι είχε διαπράξει λάθος **«να μην απαλλαγή από την εθνοφρουρά, το 1967, όταν η Χούντα του το είχε ζητήσει καθώς "φυγαδεύτηκε" στ' άγρια μεσάνυχτα ο εκεί Ελληνικός Στρατός»...**

Μακάριος και Γιωρκάτζης αποχαιρετούσαν με συγκινητικά λόγια τους αξιωματικούς και άνδρες της Μεραρχίας, που έφευγαν. Σε μήνυμά του (6.12.1967) ο Μακάριος τόνιζε και τα εξής:

«Μετ' αισθημάτων βαθείας συγκινήσεως απευθύνομαι σήμερα προς τους αξιωματικούς και τους οπλίτας των εξ Ελλάδος ενόπλων δυνάμεων, δια να διερμηνεύσω εις αποχαιρετιστήριο μήνυμα την αγάπην και ευγνωμοσύνην της Ελληνικής Κύπρου.

»Ήλθετε εις την Κύπρον φέροντες τους παλμούς της αιωνίου Ελλάδος. Επί μίαν και πλέον τριετίαν κατέστητε φύλακες και φρουροί της νήσου αυτής κατά πάσης απειλής και μετεβάλατε τον Κυπριακόν χώρον εις Ελληνικόν θυσιαστήριον, επί του οποίου προσεφέρατε αίμα εν τη ιερά σπονδή μετά Κυπρίων αδελφών σας».

Τον Ιούλιο 1984 ο «Κήρυκας» δημοσίευσε συνέντευξη με τον έμπιστο και ευνοούμενο της κυπριακής κυβερνήσεως συγγραφέα Κρίστοφερ Χίτσενς. Να μια ερωταπόκριση:

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποια είναι η εκτίμησή σας για την πολιτική του Μακαρίου σαν πολιτικού ηγέτη;

ΧΙΤΣΕΝΣ: Κάποτε ρώτησα τον Μακάριο, ποιο κατά τη γνώμη του ήταν το πιο σοβαρό λάθος της πολιτικής του. Εξεπλάγη από την ερώτηση, αλλά μου είπε: Το ότι δέχτηκα να έλθει η Ελληνική Μεραρχία στην Κύπρο...

Μακρηγόρησα όμως. Ίσως και να μη χρειάζονταν τόσα...

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Μια επιλογή πολιτικών άρθρων, από την εφημερίδα «Πατρίς» Λευκωσίας, που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις Κοφίνου και την απομάκρυνση του Ελληνικού Στρατού από την Κύπρο (αρχισυντάκτης - αρθρογράφος ο Σπ. Παπαγεωργίου).

ΖΗΤΩ Η ΕΝΩΣΙΣ

Η λόγχη θα αποσυνδεθή από τας κάννας των όπλων. Ο δείκτης της χειρός θα παύση να ψαύη το κοίλον της σκανδάλης. Το βλέμμα θα παύση να πυρπολή τον στόχον μέσω του οφθαλμιδίου και του στοχάστρου του όπλου. Οι μυς θα χαλαρωθούν και η λεβέντικη στάσις της εφορμήσεως κατά του εχθρού θα γίνη μια παθητική στάσις αναπαύσεως. Το μέτωπον θα παύση να προκαλή δια της ακτινοβολίας του τον ήλιον.

Φεύγει, λοιπόν, ο Ελληνικός Στρατός από την Κύπρον, εις την οποίαν εστάλη με την ιστορικήν αποστολήν να την ενώση μετά της Μητρός Ελλάδος. Και δεν είναι ούτε νικητής ή νικημένος εις το πεδιον της τιμής. Τα όπλα ουδέ άπαξ εξεπυρσοκρότησαν. Αι κάνναι των δεν εμελανώθησαν από την καύσιν της πυρίτιδος.

Διαλύεται και η Εθνική Φρουρά. Τα όπλα που εστιλβώθησαν και συνετηρήθησαν δια τον πόλεμον θα συλλεγούν και θα τεθούν υπό την κηδεμονίαν των κυανοκράνων. Τα όπλα που έκαναν τον εχθρόν να ριγήση με την παγεράν λάμψιν της λόγχης των θα γνωρίσουν τώρα το γλοιώδες «γράφσο» της συντηρήσεως και θα εναποτεθούν εις κιβώτια.

Αλλ' ημείς, αθεράπευτοι λάτρεις της Ελλάδος και μανιώδεις ερευνηταί της Εθνικής Ιστορίας, δεν ευρίσκομεν ανάλογον προηγούμενον. Προηγούμενον εξαθλιώσεως εις τόσην έκτασιν. Και με ποίον τρόπον! Με ένα φύσημά της η Τουρκία κυριολεκτικώς μας εξεπουπούλιασε. Χωρίς στρατόν, χωρίς όπλα, χωρίς Διγενή, χωρίς εθνικόν εγωισμόν και γόητρον κατηντήσαμεν!

Και χειροκροτούν: Τούρκοι, Κυπριακή Κυβέρνησις, ΑΚΕΛ, Ρώσοι και ποικίλοι ανά τον κόσμον ανθέλληνες. Πανηγυρίζουν δια την ανέλπιστον νίκην των. Δια τον θρίαμβόν των που εξησφαλίσθη χωρίς ουδέ πυροβολισμός να ριφθή.

Τα φερέφωνα των εκμαυλιστών ας προσπαθούν να μας πείσουν ότι τάχα ουδέν εχάθη. Ημείς, και μαζί μας πλέον και η πλειονότης του λαού, αντιλαμβανόμεθα ότι η ατιμωτική συνθηκολόγησις και παράδοσις προδικάζουν από τούδε και την πολιτικήν λύσιν του Κυπριακού. Την λύσιν την οποίαν δια φιρμανίου θα προσπαθήση να επιβάλη εις τους ραγιαδες η Άγκυρα.

Προς τα γενναία τέκνα της Μητρός Ελλάδος, των οποίων αντιλαμβανόμεθα το απύθμενον ψυχικόν χάσμα επί τη ακουσία αποχωρήσει των, οφείλομεν τους υστάτους ύμνους. Ομιλεί τώρα η αδελφική καρδιά προς αδελφούς απαγομένους κυριολεκτικώς. Ομιλεί η καρδιά και ανοίγουν οι κρουνοί των οφθαλμών: «Αδέλφια, στο καλό. Υπήρξατε άριστοι. Επί τετραετίαν εζήσαμεν μαζί αξέχαστες στιγμές και υφάναμεν όνειρα που τα ηφάνισεν η αναξιότης και μηδαμινότης άλλων. Δεχθήτε τους τελευταίους ασπασμούς και τας ευγνώμονας ευχαριστίας μας. Μας αφήνετε αναμνήσεις και δύναμιν σωμάτων και χαρακτήρων. Μας αφήνετε και κάτι πλέον πολύτιμον: κάποιους τάφους. Διότι ευτυχώς το τουρκικόν φιρμάνι ουδέν (εξ όσων τουλάχιστον μέχρι τούδε γνωρίζομεν) προνοεί δια την ανασκαφήν των τάφων και μετακομιδήν των οστών του Πουλίου, του Καποτά και του Παπαγεωργίου που έγιναν διάτρητοι από τας τουρκικάς σφαίρας και των άλλων Ελλαδιτών που παρεμόρφωσαν αι βόμβαι ναπάλμ εις την Τηλλυρίαν και που ετάφησαν εις κοινούς τάφους. Αυτοί θα μείνουν αιωνίως εδώ. Έπεσαν δι' ημάς αυτοί. Είναι ιδικοί μας. Θα κρατήσωμεν τουλάχιστον αυτούς. Μας χρειάζονται αυτοί οι τάφοι δια να εξαποστέλλουν εσαεί ουρανομήκη την κραυγήν: Ζήτω η Ένωσις!».

Ζήτω η Ένωσις!

Ο αγών τώρα αρχίζει...

(1 Δεκεμβρίου 1967)

Η ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ

Ήρκεσεν η απειλή της Τουρκίας δι' εισβολήν εις την Κύπρον ώστε η γενναία Ελληνική Κυβέρνησις των γενναίων Συνταγματαρχών να υποχωρήση ολοταχώς μέχρι σημείου κατεξευτελισμού της Ελλάδος και καταρρακώσεως της εθνικής αξιοπρεπείας.

Και θα διερωτάται πας Έλλην, οπουδήποτε ευρισκόμενος ελεύθερος ή δούλος ή ξενητεμένος: Προς τι η οργάνωσις τόσον αξιομάχου κυπριακού στρατού; Προς τι η αποστολή τόσων Ελλήνων αξιωματικών και Ελληνικού Στρατού εν Κύπρω; Προς τι η αποστολή τόσον σημαντικής ποσότητος πολεμικού υλικού, το οποίον μετράται με εκατοντάδας χιλιάδων τόννων; Προς τι αι τόσαι δαπάναι αι οποίαι βαρύνουν τον Έλληνα και Ελληνοκύπριον φορολογούμενον; Προς τι όλα αυτά αφού δεν είμεθα διατεθειμένοι να πολεμήσωμεν;

Ετονίσαμεν και άλλοτε ότι το Κυπριακόν δεν πρόκειται να το λύσωμεν υπέρ ημών δια μόνης της διπλωματικής οδού των διαπραγματεύσεων, εφόσον αύτη δεν συνοδεύεται και υποστηρίζεται δια της ισχύος, όπως ακριβώς κάμνει η Τουρκία σήμερον έναντί μας.

Και εδώ ακριβώς έγκεινται αι ευθύναι της σημερινής Ελληνικής Κυβερνήσεως, η οποία ουδεμίαν πολιτικήν έχει δια την Κύπρον ή μάλλον έχει μίαν και μόνην, ως απέδειξε δι' έργων από των πρώτων ημερών της καταλήψεως της εξουσίας δια των κωμικών εκείνων περιπάτων υπουργών της εις Κύπρον και του μεγάλου «φιάσκου» των συνομιλιών της Κεσσάνης: Να κλείση το Κυπριακόν οπωσδήποτε, θεωρούσα τούτο ως μίαν πληγήν. Υπό οιασδήποτε συνθήκας και με οιασδήποτε θυσίας. Ο Ελληνικός Λαός ήρχισε να το αντιλαμβάνεται και να την κρίνη όπως και εν καιρώ θα την δικάση.

Αλλά και η Κυπριακή Κυβέρνησις δεν είναι άμοιρος ευθυνών. Πού είναι αι μεγαλόστομοι διακηρύξεις του Μακαρίου εις τα διάφορα οργανωμένα πανηγύρια του ότι **«Θα πολεμήσωμεν»** και **«Θα πέσωμεν»** και... και... όταν ήλθε η ώρα **να πολεμήσωμεν** και **θυσιασθώμεν** δια την Κύπρον ο Αρχιεπίσκοπος Αρχηγός του Κράτους που εδημιούργησεν η «μεγαλοφυΐα» του, συνήνεσεν, αν μη ο ίδιος το επρότεινε, να αποχωρήση εκ Κύπρου η δύναμις εκείνη η οποία θα επολέμα υπέρ της Κύπρου!

Οποία αναισχυντία αλλά και προδοσία του Λαού μας. Ουδέποτε εις την Ιστορίαν του Έθνους παρουσιάσθη τοιαύτη ΦΥΓΗ και αναξιοπρέπεια δι' εθνικάς διεκδικήσεις και προ συντριπτικώς υπερτέρου αντιπάλου και εις αναλογίαν μεγαλυτέραν εκείνης η οποία υφίσταται σήμερον μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Οι σοφοί στρατιωτικοπολιτικοί εγκέφαλοι παίρνουν το μολύβι και κάμνουν προσθαφαιρέσεις να βγάλουν το πολεμικόν δυναμικόν εκάστου Κράτους, λησμονούν όμως τον σημαντικότερον παράγοντα δια τους Έλληνας όστις ενίκησε πάντοτε τον αριθμόν: ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ!

Πέραν των ανωτέρω και δια να καταδειχθή η συνενοχή αμφοτέρων των Κυβερνήσεων Κυπριακής και Ελληνικής, αμφότεροι ηθέλησαν να ευνουχίσουν τον Κυπριακόν Λαόν, αφού εις τας ιδίας έλειπε το θάρρος. Ούτω επαγίδευσαν δια μίαν ακόμη φοράν τον Αρχηγόν των ενόπλων δυνάμεων της Κύπρου, τον ΔΙΓΕΝΗ, ο οποίος επί 3 1/2 έτη ωργάνωσεν, εξεπαίδευσεν και προπαρασκεύασεν τον Στρατόν αυτόν δια την εθνικήν αποστολήν του, ακριβώς δια να μη έχη η Κύπρος τον Στρατιωτικόν Αρχηγόν ο οποίος να την ηλεκτρίση, την συνεγείρη και την οδηγήση εις τον εθνικόν δρόμον όπως το 1955-1959.

Είναι και αυτό εν έγκλημα το οποίον ο λαός μας δεν θα λησμονήση.

Ήδη εις Κύπρον ακούεται στεντορεία η φωνή του ΕΛΛΗΝΟΣ: ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ!

(3 Δεκεμβρίου 1967)

ΟΧΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΠΡΟΣΚΥΝΗΜΕΝΟΥΣ

Επέπρωτο να γίνη και τούτο. Επέπρωτο να εξευτελισθή ο ένδοξος Ελληνικός Στρατός, ο στρατός του Έθνους, από τους συνταγματάρχας των Αθηνών, οι οποίοι αφού κατέλαβον την εξουσίαν κατά τον γνωστόν τρόπον και αφού ήγαγον την Ελλάδα εις διεθνή ανυποληψίαν, εζήλωσαν τώρα και τον τίτλον των Τουρκοπροσκυνημένων.

Δια μέσου των αιώνων, η Ελληνική Ιστορία, δεν έχει να παρουσιάση παρομοίαν περίπτωσιν. Διότι ο Ελληνικός Στρατός, ουδέποτε εγκατέλειψε το πεδίο της τιμής αμαχητί. Ο Ελληνικός Στρατός είναι στρατός με μακραίωνα παράδοσιν αγώνων και θυσιών.

Εάν επί τέλους, εγίνετο ο πόλεμος και εάν η Ελλάς έχανε τον πόλεμον (πράγμα βεβαίως που δεν θα συνέβαινεν), ο στρατός μας θα απεχώρει κατά τρόπον πλέον τιμητικόν. Αλλά τώρα, κηλιδώνεται η τιμή και η παράδοσις του Έλληνος στρατιώτου, κηλιδώνεται η εθνική αξιοπρέπεια, κηλιδώνεται η Ελληνική Ιστορία, χωρίς να πολεμήσωμεν.

Τώρα, οι συνταγματάρχαι των Αθηνών, χωρίς περίσκεψιν, χωρίς αιδώ, υπέκυψαν εις το ιταμόν τουρκικόν τελεσίγραφον και δίδουν την εντύπωσιν ατάκτων παιδων που με ένα τράβηγμα του αυτιού των, επανέρχονται εις την τάξιν.

Η ευθύνη των έναντι της Ιστορίας, η ευθύνη των έναντι των παρελθουσών και των επερχομένων γενεών, η ευθύνη των έναντι του απροσώπου Ελληνισμού αιώνων, δεν θα αποπληρωθή τόσον ευκόλως όσον ίσως να φαντάζονται. Τι θα είπουν προς τον φιμωμένον Ελληνικόν λαόν; Ποίαν δικαιολογίαν θα προβάλουν δια την εθνικήν μειοδοσίαν των; Πώς θα τολμήσουν να ομιλήσουν οι προδόται της Ενώσεως, οι προδόται της εντολής του Έθνους, δια να δικαιολογηθούν;

Ή μήπως θα είπουν, ότι ο Γεώργιος Παπανδρέου και η Κυβέρνησις της Ενώσεως Κέντρου, έστειλαν εδώ τον Ελληνικόν Στρατόν, φρουρόν και προασπιστήν του Ελληνικού Νότου και αυτοί τον ανεκάλεσαν δια να... τον προστατεύσουν από την... οργήν των Τούρκων; Ή μήπως θα είπουν ότι αι πολιτικά Κυβερνήσεις της Μητρός Πατρίδος, εκράτησαν εις την νήσον τον στρατόν ως εγγυητήν της Ενώσεως, και αυτοί, στρατιωτικοί όντες, τον ανακαλούν δια να διευκολύνουν τους Τούρκους εις τα σχέδιά των δια διαμελισμόν;

Πρέπει να το είπωμεν καθαρά: Οι συνταγματάρχαι των Αθηνών, επρόδωσαν το Έθνος, επρόδωσαν την Κύπρο και εξηυτέλισαν διεθνώς την Ελλάδα. Ως να μη τους ήρκει ο τίτλος των δικτατόρων που κατέπνιξαν και τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα του Ελληνικού Λαού, εζήλωσαν και τον τίτλον των εθνικών μειοδοτών.

Η οργή του προδομένου Ελληνικού Λαού και η Νέμεσις της Ιστορίας θα τους καταδιώκουν συνεχώς. Η τύχη των ήδη προδιεγράφη. Θα παραμείνουν εις την Ελληνικήν Ιστορίαν, εις τον αιώνα τον άπαντα, ως τα ανθρωπάκια που έταξαν ως σκοπόν της ζωής των να κυβερνήσουν την

Ελλάδα έστω και ακρωτηριασμένη. Να κυβερνήσουν την Ελλάδα έστω και με σύνορα την Λαμίαν. Να παραδώσουν εις τους Τούρκους ό,τι τους ζητήσουν, αρκεί να μη τους ξεφύγει η εξουσία. Δια την ώραν (και δεν θα αργήσει), η οργή του λαού, θα τους σύρει ενώπιον λαϊκών δικαστηρίων δια να λογοδοτήσουν δια το Τουρκοπροσκύνημά των.

Δι' ένα πράγμα ας είναι βέβαιοι οι συνταγματάρχαι των Αθηνών: Ο Θεός της Ελλάδος, δεν θα αφήσει να χαθή ο Ελληνισμός. Η Ελλάς θα ζήσει εις πείσμα των. Και η Ένωσις θα γίνη όσα ΝΑΙ κι αν ειπουν εις την Τουρκίαν. Το εγγυάται ο πατριωτισμός του Ελληνικού Λαού και η παράδοσις του Έλληνος στρατιώτου, των οποίων ακούεται ήδη στεντορεία η φωνή: ΟΧΙ, ΟΧΙ εις τους Τουρκοπροσκυνημένους.

(6 Δεκεμβρίου 1967)

ΤΟ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΟΝ

Οι Κύπριοι κατά την περιπετειώδη ιστορικήν διέλευσίν μας μέσω των αιώνων εγνωρίσαμεν και υπέστημεν πολλά. Με αίμα και ιδρώτα εποτίσαμεν αυτήν την γην, της οποίας εις ολίγας μόνον περιπτώσεις είχομεν την ευτυχίαν να ήμεθα κύριοι. Οι ουρανοί είναι μάρτυρες του πάθους μας ως αποδέχεται των οιμωγών και των παιάνων μας. Πολλά εχάσαμεν. Εις τα έσχατα επίπεδα της πνευματικής και της υλικής ενδείας κατηντήσαμεν πολλάκις. Εν πράγμα ουδέποτε μας απέλυτε: Η συνείδησις της Ελληνικότητός μας και η πίστις εις την Ελλάδα. Με αυτά συνετηρήθημεν ως λαός.

Και τώρα μέσα από την κάμινον της σημερινής δεινής εθνικής μας δοκιμασίας οφείλομεν να φέρωμεν εις την επιφάνειαν τας καταπιεσθείσας εθνικάς αρετάς μας. Μόνο έτσι θα επιβιώσωμεν. Και εθνικώς αλλά και βιολογικώς. Ας ακουσθή και ακούγεται ατελείωτον και δια του στόματος προφερόμενον αλλά και δια των πράξεων υλοποιούμενον το σύνθημα «Ζήτω η Ελλάς»!

(7 Δεκεμβρίου 1967)

Ο ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Για να γίνουν κατανοητές οι σελίδες που ακολουθούν, πρέπει ο αναγνώστης να μελετήσει εδώ και να εμβαθύνει σ' ένα γράμμα Έλληνα στρατιώτη που εστάλη τότε στις κυπριακές εφημερίδες και δημοσιεύθη σαν αποχαιρετισμός. Έφερε την ένδειξη «**Κάπου στην Κύπρο, 5.12.1967**» και απευθυνόταν προς όλες τις εφημερίδες του νησιού, με την πιο κάτω εισαγωγή:

«Τούτο το γράμμα που σας στέλνω, το έγραψα προχτές τη νύχτα μέσα σ' ένα χαράκωμα με μια λάμπα πετρελαίου. Μη παραξενευτείτε πού 'ναι δακτυλογραφημένο. Με βοήθησε σ' αυτό ένας συνάδελφος που είναι στο Γραφείο, αλλιώς θα ήταν δύσκολο να διαβάσετε τα γράμματά μου.

»Τούτο το γράμμα μου, γραμμένο με σπαραγμό ψυχής, το απευθύνω πρώτα σ' όλα τα στρατευμένα κι αστράτευτα νιάτα της ΚΥΠΡΟΥ μας κι ύστερα σ' όλους τους άλλους, σ' όλο το Λαό. Αν θέλετε το δημοσιεύετε για να το διαβάσουν όλοι.

Με εκτίμηση
Στρατιώτης Νίκος Έλληνας (Ελλαδίτης)

(Συγγνώμη που δεν γράφω και την διεύθυνσί μου, αλλά απαγορεύεται από τον Κανονισμό)»

Ολόκληρο το συγκλονιστικό κείμενο της επιστολής του Έλληνα στρατιώτη ήταν το ακόλουθο:

Έλληνες Κύπριοι αδέρφια,

Είμαι ένας Ελλαδίτης στρατιώτης που βρίσκομαι στην ΚΥΠΡΟ εδώ και δεκατέσσερις μήνες. Και τώρα που φεύγω θέλω να σας στείλω ένα γράμμα. Θέλω να σας μιλήσω. Θέλω να μάθετε όλοι με πόσο ραγισμένη και ματωμένη την καρδιά μου φεύγω.

Πρώτα όμως θα σας πω ποιος είμαι και πώς ήλθα εδώ. Το σημείο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία διότι μπορούσα μια και η υπηρεσία, αν και ήμουν στρατιώτης τον βαθμόν, μου έδιδε το δικαίωμα της εκλογής.

Ονομάζομαι Νίκος Έλληνας (δεν είναι ψευδώνυμο) και κατάγομαι από την Βόρειο Ήπειρο. Ο πατέρας μου σκοτώθηκε πολεμώντας στον Γράμμο το 1949. Σε κάποιο χωριό, εκεί κοντά στην Κόνιτσα, έχω αφήσει την μάνα μου και τρεις μικρότερες αδελφές, μ' ένα μικρό χωραφάκι και λίγες προβατίνες για να ζήσουν.

Όταν ο λοχαγός μου μου είπε ότι με διάλεξε για να έρθω στην ΚΥΠΡΟ, η ψυχή μου φτερούγισε στα ουράνια. Εκείνο το Αχ πούνιωθα στην ψυχή μου για την Ελλάδα μας, την Ελλάδα μας την Παγκόσμια και όχι μόνον το ελεύθερο Κράτος, έκανε το αίμα μου να φλογίζει το κορμί, τα μάτια μου να βουρκώσουν και την λαχτάρα μου να θεριέψη σε μια ανυπέρβλητη δύναμη που γιγάντωνε την θέλησή μου και την έκανε ατσάλινη, αλύγιστη. Αλλά η οικογένειά μου; Πώς θα έμενε μόνη; Ήμουν ο μοναδικός της προστάτης και να πάω τόσο μακριά; Μ' αυτές τις σκέψεις κοιμήθηκα το βράδυ. Ένα όνειρο όμως με ξύπνησε ταραγμένο. Είδα τον πατέρα μου που με μορφή βλοσυρή μου έλεγε: «Ο παππούς σου και η γιαγιά σου στην Κλεισούρα περιμένουν να πας να τους ξεπλακώσης. Γιατί αργείς;». Δεν κοιμήθηκα μέχρι το πρωί.

Το απόγευμα της άλλης μέρας ζήτησα άδεια. Πέρασα από την αγορά. Πήρα κάτι για την μάνα μου και τις μεγαλύτερες αδελφές μου, δυο τετράδια και δυο μολύβια για την μικρή που πάει στο Σχολείο και κατά το βράδυ ήμουν στο χωριό. Έλαμψαν τα πρόσωπα των τεσσάρων γυναικών μόλις με είδαν και συναγωνίζοντο ποια να με περιποιηθή περισσότερο. Φαίνεται πως αυτή η σκηνή με επηρέασε. Ίσως και να δάκρυσα. Δεν ξέρω. Πάντως η μάνα μου κάτι κατάλαβε και αφού έδιωξε με τρόπο τις αδελφές μου με ρώτησε τι μου συμβαίνει. Της είπα για την τιμή που μου έκανε ο λοχαγός μου. Με κοίταξε λίγο παράξενα, σκούπισε ένα δάκρυ και έμεινε αμίλητη να με κοιτάζει. Ύστερα με φωνή σιγανή αλλά σταθερή μου είπε: «Δεν με νοιάζει για μένα, παιδί μου, αλλά για τις αδελφές σου. Πώς θα τις αφήσης;». «Μάνα», της απάντησα, «έχει κι εκεί κάτω Ελληνοπούλες απροστάτευτες και μάλιστα εκείνες έχουν τον Τούρκο κοντά τους». Κατόπιν της μίλησα και για το όνειρο. Τότε σπόγγισε άλλο ένα δάκρυ και μου είπε: «Καλά, παιδί μου, αφού το θέλεις να πας. Αλλά πριν φύγης να ρωτήσης και τον πατέρα σου». Σηκώθηκα και πήρα τον δρόμο για το νεκροταφείο. Πήγα στον τάφο του πατέρα μου, του άναψα το καντήλι και γονάτισα. Ήλθε στην φαντασία μου η μορφή του, η μορφή του ονείρου, η μορφή του, η πραγματική, σοβαρή αλλά και γελαστή, η μορφή που πριν λίγα χρόνια —μικρός τότε— τον έβλεπα να σελαγίζει στα βουνά και στα φαράγγια με το ντουφέκι στο χέρι. Τα μάτια μου είχαν βουρκώσει. Και τότε, μέσα στο σύθαμπο της αστροφεγγιάς, μου φάνηκε πως στεκόταν μπροστά μου, σωστός γίγαντας με το ντουφέκι στο χέρι, λέγοντάς μου: «Σήκω επάνω. Οι άνδρες δεν κλαίνε. Πήγαινε ν' αποχαιρετήσης την μάνα σου και τις αδελφές σου και να πας εκεί που σε καλεί η φωνή της Πατρίδος. Εις οιωνός άριστος αμύνεσθαι περί πάτρης, μας δίδαξαν οι πατεράδες μας και συ είσαι ακόμη εδώ;». Στην στιγμή σηκώθηκα όρθιος. Ένοιωθα φωτιά στα στήθη μου και φτερά στα πόδια. Έτρεξα σπίτι μου. Χαιρέτησα τους δικούς μου και αμέσως έφυγα για την Μονάδα μου. Την άλλη μέρα ξεκίνησα για την ΚΥΠΡΟ μας.

Να πώς ήλθα, αδέλφια, εδώ. Ήλθα εδώ γιατί με διέταξε ο λοχαγός μου, με διέταξε η Πατρίδα. Ήλθα εδώ διότι το ενέκρινε η ψυχή του πατέρα μου και όλες οι ψυχές των ηρώων νεκρών της φυλής μας. Και ήλθα εδώ με την ευχή της μάνας μου για να νικήσω.

Μα αν δεν μου δόθηκε η ευκαιρία ν' αποδείξω και με το όπλο μου πόσο πίστεψα στην αποστολή μου, πόσο σας αγαπώ, φταίω εγώ; Φταίει μήπως ο Διοικητής μου που τον βλέπω από χθες αμίλητο και γερασμένο κατά 10 τουλάχιστον χρόνια; Μέχρι χθες που τ' αεροπλάνα των Νεοσουλτάνων πέταγαν ξεδιάντροπα πάνω από τα κεφάλια μας, τα μάτια του πέταγαν σπίθες και τα λόγια του ράγιζαν πέτρες και φλόγιζαν τις καρδιές. «Έστ' αν ο ήλιος την αυτήν οδόν ίη τήπερ και νυν έρχεται, μήκοτε ομολόγησαν ημέας βαρβάρων»... «Νυν υπέρ πάντων ο αγών»... «Επικρατέειν ή απόλλυσθαι». Μ' αυτά τα λόγια έκλεινε κάθε του ομιλία τον τελευταίο τούτον καιρό. Αλλά μήπως όταν πρωτοήλθε;

«Αξιωματικοί, Υπαξ/κοί και Στρατιώται, »Παρουσιαζόμενος σήμερα ενώπιόν σας αισθάνομαι μίαν βαθυτάτην συγκίνησιν διότι πατούμε μαζί τα χώματα τούτης της αιματοβαμμένης, αγίας Ελληνικής γης, της ΚΥΠΡΟΥ μας. Της ΚΥΠΡΟΥ μας, που μόλις τώρα αρχίζει να συνέρχεται από τον λήθαργο στον οποίον την είχαν βυθίσει τ' απάνθρωπα, τα θανατηφόρα τραύματα του τυράννου.

»Γεννήθηκε Ελληνοπούλα πριν τόσες χιλιάδες χρόνια. Μεγάλωσε βυζαίνοντας το ζωφόρο γάλα της αντρεωσύνης που στοργικά της έδινε η Μεγάλη Μάνα της Ελλάδας.

»Μετέπειτα σαν η μάνα αρρώστησε, έμεινε μόνη της, απροστάτευτη ανάμεσα στους βαρβάρους. Αγwonίστηκε, πάλαιψε μόνη και έρημη στο διάβα των αιώνων. Τραυματίστηκε θανάσιμα. Τ' άρπαγα χέρια του τυράννου της ξέσκισαν τα στολίδια και το κορμί της και την έδεσαν με τις ασήκωτες αλυσίδες της σκλαβιάς. Μα αυτή όμως δεν λύγισε. Δεν ατίμασε το όνομά της, ούτε την γενιά της. Η ψυχή της έμεινε αγνή, αμόλυντη στο πέρασμα του χρόνου. Έμεινε ψυχή υπερήφανης Ελληνοπούλας

προσηλωμένης στα υψηλά και ακατάλυτα ιδανικά των πατέρων της.

»Τώρα όμως άρχισε να συνέρχεται. Λίγος καιρός ακόμη θα χρειασθή για την πλήρη ανάρρωσή της. Και σ' όλο αυτό το διάστημα εμείς πρέπει να της παρασταθούμε. Να γιατί ήρθαμε εδώ. Ήρθαμε εδώ για να βοηθήσουμε την λατρευτή μας τούτη αδελφή μέχρις ότου σηκωθεί με το καλό και φορέσει τα γαλανόλευκα γιορτινά της για να κάνει το πολυπόθητο ταξίδι του προσκυνήματος στην ΜΑΝΑ.

»Κάπου εκεί κάτω από την σκιά του ιερού βράχου της Ακροπόλεως θα συναντηθούν Μάνα και Κόρη.

»Μυριάδες μυριάδων μάτια θα κλαίνε από χαρά σαν η λυγρόκορμη τούτη ΑΦΡΟΔΙΤΗ ασπασθή τα χέρια της Μάνας και ριχτή με λυγμούς στην αγκαλιά της.

»Δεν ξέρουμε αν ο κόσμος ακούση τον διάλογο Μάνας και Κόρης..., μα νομίζω πως κάπως έτσι θα είναι: "Κόρη μου αγαπημένη ήρθες επί τέλους! Είμαι γερή τώρα πια, παιδί μου και δεν θα αφήσω να σε πάρουν από την αγκαλιά μου, ποτέ, ποτέ πια". Και η Κόρη: "Ναι, Μάνα, θα μείνω για πάντα κοντά σου. Και θα σε βοηθήσω, μάνα μου, για να λευτερώσουμε από τις αλυσίδες του πόνου και την αδελφούλα μου του Βορρά, την ΗΠΕΙΡΟ".

»Τι υπέροχο όνειρο! Μήπως, παιδιά μου, ονειρεύομαι; Όχι. Αλλά βλέπω όραμα που θα το κάνει πραγματικότητα η αναβαπτισμένη στο αίμα του ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ δική σας θέληση και αγάπη προς την Πατρίδα, την αθάνατη Ελλάδα μας».

Να τι μας έλεγε ένα χρόνο. Και εμείς περιμέναμε την στιγμή που θα τραβούσαμε μαζί προς την δόξα.

Αλλά τώρα; Εκείνος στέκεται σκυφτός και εμείς άφωνοι. Τώρα φεύγουμε, αδελφια. Και σας αφήνουμε μόνους. Δεν θέλαμε εμείς να φύγουμε. Θέλαμε να μείνουμε εδώ όπως ο ΠΟΥΛΙΟΣ και ο ΚΑΠΟΤΑΣ «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Δεν μπορούμε όμως να κάνουμε αλλιώς. Οι ισχυροί της γης που επί τόσα χρόνια σας αρνούνται το δικαίωμα να ζήσετε ελεύθεροι μας το επιβάλλουν. Θεωρούν δίκαιο να ρυθμίζη τας τύχας μισού εκατομμυρίου Ευρωπαίων ανθρώπων, μια μειοψηφία 17% Ασιατών, καθ' ην στιγμήν αποδίδουν ελευθερίαν και εις τους πλέον καθυστερημένους Αφρικανούς.

Μη φοβάστε όμως αδελφια. Όποιος και να μας διώχνη απ' εδώ, μόνο το κορμί μας μπορεί να διώξη. Γιατί η ψυχή μας, η καρδιά μας, η πνοή μας θα μείνουν εδώ κοντά μας. Θα μείνουν εδώ για να σας συντροφεύουν στις δοκιμασίες σας. Ευχόμεθα να μην μας ξαναχρειαστήτε. Ευχόμεθα σεις να έλθετε κοντά μας. Αλλά εάν μας ξαναχρειαστήτε θα ξανάλθωμε, θα ξανάλθωμε και δεν θα φύγουμε ποτέ πια.

Τούτες τις πικρές ώρες, που ένας κόμπος μας σφίγγει τον λαιμό και τα μάτια βουρκώνουν, θέλω να σας πω και κάτι άλλο ακόμη.

Θέλω να σας μιλήσω για την ζωή μου εδώ. Δεν θέλω να σας στενοχωρήσω αλλά μια και αποφάσισα να εξομολογηθώ, πρέπει να είμαι ειλικρινής.

Αδελφια, ΔΕΝ πέρασα καλά. Όπου κι αν πήγα έξω απ' την Μονάδα μου, ενώ νόμιζα πως βρισκόμουν σ' Ελλάδα, σ' ελληνικό περιβάλλον, εν τούτοις ένιωθα πλήξη, ένιωθα μοναξιά ανάμεσα στο

πλήθος. Το γέλιο χάθηκε από το πρόσωπό μου και η ψυχή μου είχε σκοτεινιά. Πολλές φορές διερωτήθηκα γιατί. Δοκίμασα να πλησιάσω ανθρώπους. Στην καλή μέρα μου όμως δεν απάντησαν. Με κοίταξαν λοξά, σαν να ήμουν κανένα σιχαμερό πράγμα και τράβηξαν τον δρόμο τους μουρμουρίζοντας κάτι που δεν καταλάβαινα. Κατάλαβα μόνο την τελευταία λέξη: «Καλαμαράς». Δεν ήξερα την σημασία και την επομένη ρώτησα τον Λοχαγό μου μπροστά στον Λόχο. «Δεν είναι τίποτα», μου απάντησε, «έχει την έννοια του γραμματισμένου ανθρώπου». «Μα», παρετήρησα εγώ, «μου την είπαν σαν βρισιά». «Όχι, όχι», μου απήντησεν ο Λοχαγός. «Μην δίδετε σημασία όταν την ακούτε. Να κάνετε ότι δεν καταλαβαίνετε». Αργότερα σαν έμαθα την σημασία της, δεν βαρυγκόμησα, δεν αγανάκτησα, αλλά στενοχωρήθηκα και πικράθηκα, πικράθηκα πάρα πολύ.

Μια Κυριακή πρωί πηγαίναμε στην εκκλησιά, συντεταγμένοι. Όταν φθάσαμε, κάμποσοι νεαροί, που ήσαν απ' έξω στα πεζοδρόμια, πέταξαν κάτι βρισιές που ντρέπομαι να τις γράψω. Έγινε προς στιγμήν κάποια αναταραχή. Αλλά οι αξιωματικοί παρήγγειλαν «μεταβολή» και μας γύρισαν στο στρατώνα.

Αλλού πάλιν, πολλοί περνούσαν μπροστά στην πύλη του στρατοπέδου με αυτοκίνητο ή μοτοσασκό και εξεστόμιζαν απρεπείς και προκλητικές φράσεις σαν αυτή: «Παλιοκαλαμαράδες που ήλθατε να χορτάσετε ψωμί» κ.ά.

Αργότερα, έμαθα ακόμη πως σε άλλες φρουρές πολλοί συνάδελφοί μου είχαν την ατυχία να ξυλοκοπηθούν από πολίτες και αστυνομικούς μαζί.

Έτσι πολλοί συνάδελφοί μου τιμωρήθηκαν αυστηρά διότι δεν απέφυγαν επεισόδια. Ευτυχώς όμως ότι μπήκε τέρμα σ' αυτά, όχι διότι άλλαξε η νοοτροπία εκείνων που μας έβριζαν, αλλά επειδή πληροφορήθηκαν ότι είχαμε διαταγή, να μην απαντούμε στις προκλήσεις αλλά, αν οποιοδήποτε χέρι ακουμπούσε επάνω μας, έπρεπε να κοπή.

Όταν τα έμαθα πλέον όλα αυτά, ξαναπήγα στον λοχαγό μου. Του είπα την λύπη μου γι' αυτά, τον πόνο τον εθνικό, τις απορίες μου. Με καθησύχασε. «Δεν είναι τίποτα, παιδί μου». «Και αυτοί ακόμη που τα λένε δεν τα πιστεύουν κατά βάθος, αλλά την στιγμή εκείνη φαίνεται ότι είναι μεθυσμένοι από κάποιο ύπουλα ξενοδοσμένο αφιόνι. Μην στενοχωρήσαι. Εμείς το καθήκον μας. Την αποστολή μας. Η ΚΥΠΡΟΣ είναι και πρέπει να μείνη Ελληνική». Ησύχασα. Οι τελευταίες ιδίως λέξεις του μούδωσαν θάρρος να συνεχίσω την αποστολή μου. Και θα την έφερνα εις πέρας και με την ζωή μου ακόμη αν... Τώρα όμως που φεύγω και θα μέινετε μόνοι σας, προσέχετε. Προσέχετε διότι ο Ελληνισμός της ΚΥΠΡΟΥ διατελεί σε κίνδυνο. Έχω ξεκαθαρισμένες πια αντιλήψεις, ότι ο Ελληνισμός εδώ έχει πολλούς εχθρούς, εχθρούς ύπουλους, καταχθόνιους. Πρώτοι βέβαια είναι οι Τούρκοι, αλλά και οι άλλοι δεν πάνε πίσω. Μην πλανιέσθε ότι άλλοι σας αγαπούν πιο πολύ από εμάς. Κανείς δεν σας αγαπά γιατί μόνο εμείς σας έχουμε αδέρφια, είσαστε αίμα μας. Αν σκέπτεσθε αλλιώς παίζετε το παιχνίδι του εχθρού εις βάρος σας.

Μην μαλώνετε μεταξύ σας, αδέρφια. Να είστε αγαπημένοι. Σ' όλες τις εκκλησίες, στο εικονοστάσι του σπιτιού σας να βάλετε την εικόνα της Ελλάδος και να την προσκυνάτε με ευλάβεια, όπως και εμείς σας υποσχόμεθα ότι θα βάλωμε την εικόνα της ΚΥΠΡΟΥ για τον ίδιο σκοπό.

Αδέρφια, έχετε γεια.

ΑΔΕΛΦΕ, ΣΤΟ ΚΑΛΟ...

Λατρευτέ, άγνωστε αδελφέ μας,

Το γράμμα σου που δημοσιεύτηκε χτες στις κυπριακές εφημερίδες έκανε τα μάτια όλων των τίμιων Ελλήνων της Κύπρου να δακρύσουν. Ήταν συγκλονιστικά αυτά που με τόση απλότητα και ειλικρίνεια —σαν αδελφός σε αδελφό— μας έγραψες μέσα από το χαράκωμά σου λίγο πριν από την ακούσια φυγή σου.

Αδελφέ, τούτη την ώρα που σου γράφουμε και μεις το δικό μας γράμμα (κι εμείς, πίστεψε, με πόνο και δάκρυα) εσύ ίσως θά 'χεις κιάλας μπη στα γλαυκά νερά του ελληνικού αρχιτελάγου. Έσβησε πια για σένα πίσω η Κύπρος, που αγάπησες. Η ανάμνησή της έγινε πια για σένα ένα γλυκό και πονεμένο μαζί συντρόφιασμα της ζωής σου. Τώρα ξεκρίνεις μπροστά σου το σχήμα των γλυκών νησιών της Μάνας Ελλάδας και τις κορυφογραμμές της ποθητής Πατρίδας. Σου γράφουμε αυτό το γράμμα με την ελπίδα ότι θα το βρης και θα το διαβάσης. Κι αν δεν γίνη αυτό, το γράφουμε αυτό το γράμμα έτσι σαν ξέσπασμα της οργής και της πικρίας μας, έτσι σαν μια ασυγκράτητη διαμαρτυρία.

Μας γράφεις, αδελφέ, για την προσωπική σου περίπτωση και το δικό σου δράμα. Βέβαια αυτά εμείς δεν τα γνωρίζαμε στις λεπτομέρειές τους. Όμως φανταζόμαστε ότι κάθε παλληκάρι της Ελλάδας που ήρθε εδώ, είχε αφήσει πίσω του μια όμορφη ζωή και λατρευτά του πρόσωπα. Εκτιμήσαμε σε όλο της το μέγεθος και την δική σου αλλά και των άλλων παλληκαριών την προσφορά. Δεν μας συγκινεί μόνο ο αθέλητος μισेमός σας. Εμείς σ' όλη την διάρκεια της εδώ παραμονής σας νοιώθαμε μια εθνική ευφροσύνη. Αντιπροσωπεύατε εδώ την Μάνα Ελλάδα. Είσαστε η γέφυρα για την Ελλάδα. Σταθήκαμε, όσο μπορέσαμε, κοντά σας καλά αδέρφια και φίλοι.

Τώρα φεύγετε. Σας παίρνουν. Σπάει η γέφυρα που πυργώθηκε με τόσους πόνους και θυσίες. Φαίνεται για μια στιγμή σα να ξεθωιάζει το μεγάλο όραμα που μας πήρε και μας ξεσήκωσε σε τούτο τον αγώνα.

Αδελφέ, που μισεύεις για την Μεγάλη Μάνα.

Μας συγκλόνισε το δίκαιο παράπονό σου ότι εδώ στην Κύπρο δεν πέρασες καθόλου καλά. Ότι υπήρξε μια οργανωμένη πολεμική και έχθρα εναντίον σου. Τα ξέραμε αυτά. Όπως και ξέραμε ποιοι και με ποιους σκοπούς ήταν αυτοί που κρύβονταν πίσω από το όργιο του μίσους κατά του Ελληνικού Στρατού. Έτσι σαν ένα μικρό άλλοθι, έτσι σαν μια προσπάθεια απολογίας και εξιλέωσης να μας επιτρέψης, αδελφέ μας Νίκο (να ζης, προχτές ήταν η γιορτή σου) να σου θυμίσουμε, και μαζί να θυμίσουμε σ' όλους τους Έλληνες κάποια γραφτά μας που εδώ και περισσότερο από δυο χρόνια εξωτερίκευαν όλη την αγανάκτησή μας για την μεταχείριση του Στρατού μας εδώ στην Κύπρο. Καταγγέλλαμε και μεις όπως και συ την επίσημη συμμετοχή και ευθύνη για την παλιανθρωπιά και την αναξιοτήτα που έδειξαν πολλοί Κύπριοι. Το 1965 ο πρόεδρος της Κυπριακής «Βουλής» μιλώντας σε συνεδρία του Σώματος χαρακτήριζε τους Ελλαδίτες αξιωματικούς σαν «παρανόμους». Κι έπαιρνε η «Χαραυγή» τον χαρακτηρισμό για να κτίση την αντεθνική προπαγάνδα της. Τότε, λοιπόν, να τι γράφαμε μεις:

«Είναι επίκαιρον να υπομνήσωμεν —προς απάντησαν του κ. Γλαύκου και της "Χαραυγής"— ένα συνταρακτικόν γεγονός, το οποίον ή δεν γνωρίζουν, ή, εάν γνωρίζουν, εσκεμμένος υποτιμούν. Ακριβώς προ ενός έτους εις το ύψωμα του Λωροβούνου άφησε την υστάτην του πνοήν ο λοχαγός του Ελληνικού Στρατού Παπαγεωργίου Νικόλαος, 29 ετών. Αι συνθήκαι υπό τας οποίας εφονεύθη ο ηρωικός λοχαγός είναι λίαν συγκινητικοί: Ούτος ευρίσκετο επί κεφαλής δυο λόχων Κυπρίων

«Αι ευθύνοι δια την απρεπή και εγκληματικήν συμπεριφοράν Κυπρίων εναντίον Ελλαδιτών αξιωματικών και στρατιωτών βαρύνουν κατά κύριον λόγον την Κυπριακήν Κυβέρνησιν και τους συμμάχους της κομμουνιστάς. Ανέχεται η Κυβέρνησις τα επεισόδια, τα ενθαρρύνει με την απάθειαν και την πολιτικήν της. Οφείλει όμως να γνωρίζη ο Πρόεδρος Μακάριος, ότι ούτε μισθοφόροι του είναι οι εν Κύπρω Ελλαδίται στρατιώται, ούτε ιδιωτικός στρατός κανενός εμπίστου του είναι ούτοι. Ο κάθε Ελλαδίτης στρατιώτης είναι φορέυς και σύμβολον της ιδέας της Ελλάδος και της Ενώσεως. Και αυτάς τας ιδέας πλήττει η εδω Κυβέρνησις όταν επιτρέπη, αν μη και ενθαρρύνη, τα επεισόδια. Δεν είναι μοναχικόν τάγμα οι αδελφοί στρατιώται. Είναι ο στρατός της Ελλάδος, ο φύλαξ της Ενώσεως, ο σωτήρ της Κύπρου. Δικαία είναι η αξίωσις να τυγχάνουν παντός σεβασμού.

»Ας μη νομίζη ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ότι δύναται να εξιλεωθή, ότι δύναται να αποσείση τας προσωπικάς του ευθύνas, με τας δεξιώσεις τας οποίας δίδει δια τους Έλληνας αξιωματικούς ή με τας δηλώσεις τας οποίας κάμνει κατά τρίμηνον, περίπου, ενθυμούμενος με "ευγνωμοσύνην" την προσφοράν των αδελφών Ελλήνων αξιωματικών. Δεν νομίζομεν ότι έχουν πηγαιότητα και αλήθειαν αι τοιαύται εκδηλώσεις του Προέδρου. Διότι τα γεγονότα πείθουν περί του αντιθέτου. Και διότι συμβαίνει να γνωρίζωμεν ποία σχόλια ακούονται εις το προεδρικόν μέγαρον και ποίοι χαρακτηρισμοί εκφράζονται δια τους Έλληνας αξιωματικούς.

»Θέλομεν και αυτήν την εικόνα να δώσωμεν: Να επανέρχεται μετά τινας μήνας εις Ελλάδα παραμορφωμένος ο στρατιώτης, δια τον οποίον ωμιλήσαμεν. Να πηγαίνη εις το σπίτι του εις κάποιο χωριό της Μακεδονίας, να τρέχη η μάνα του συγκινημένη με δάκρυα, να του φιλά το παραμορφωμένον πρόσωπον και τις πληγές διότι θα νομίζη ότι είναι τραύματα τιμής, ότι είναι αποτελέσματα της τουρκικής βαρβαρότητος. Και (τι αίσχος!) να πληροφορήται η καημένη η μάνα, και το χωριό της Μακεδονίας, και ολόκληρος η Ελλάς, ότι δεν είναι Τούρκοι που παρεμόρφωσαν τον εικοσαετή νέον, αλλ' είναι οι "Έλληνες" της Κύπρου, δια τους οποίους έσπευσεν από το κέντρον περίπου της Βαλκανικής δια να κατέλθη εις τας ακτάς, σχεδόν, της Αφρικής. Είναι αποτροπαία, είναι φρικτή η εικών».

Αδέλφι μας ακριβό,

Δεν βρίσκουμε τώρα τα όμορφα ή τα φαρμακερά λόγια γιατί έτσι το θέλει η περίσταση. Στην ώρα τους και με όλο το πάθος είπαμε όσα είχαμε καθήκον να πούμε. Εκείνοι που είχαν χρέος να τεντώσουν τ' αυτιά τους και να τ' ακούσουν έδειξαν δυστυχώς αδιαφορία.

Θα επαναλάβουμε εδώ το πώς συνοψίζαμε τις ευθύνες της κυπριακής ηγεσίας. Πριν από ένα ακριβώς χρόνο γράφαμε:

«Οι ανιστόρητοι και πεπορωμένοι εθνικώς "πολιτικοί ηγέται" αυτού του τόπου διέπραξαν εν σφάλμα άνευ προηγουμένου εις την Ελληνικήν Ιστορίαν. Εν γνώσει των ότι ψεύδονται, εν γνώσει των ότι διαστρέφουν την άμεμπτον εθνικώς πραγματικότητα, μετέστρεψαν μέγα μέρος αυτού του μη αναρρώσαντος από την δουλείαν λαού εις ό,τι αφορά τον Ελληνικόν Στρατόν. Και αντί αυτός ο λαός να γίνη όλος μια καρδιά που να πάλλη εις τους παλμούς των στρατευμένων Ελλήνων αδελφών μας, απελιθώθη ή έγινεν εχθρός. Αντί να γίνη μία ανοικτή αγκάλη έγινεν απειλητικός κλοιός. Αντί να γίνη η μυροδόχη του "καλώς ήλθατε, αδέλφια μας", έγινε βυτιοφόρον λάσπης. Αντί να γίνη δάκρυ και γλυκύ χαμόγελον, έγινεν οικτρά σύσπασις έχθρας και υποψίας».

Φίλε Νίκο,

Η Κύπρος, η πραγματική Κύπρος, δεν είναι αυτή που γνωρίσατε. Το πρόσωπο που είδατε ήταν απατηλό. Είχε μια πρόσκαιρη έκφραση παγερότητας και έχθρας. Είχε ένα τόνο ξέφρενου πάθους. Ήταν η εξωτερίκευση της αρρώστιας που μπόλιασαν τούτο το αγνό ελληνικό κορμί οι διαφθορείς του. Η Κύπρος, η αληθινή Κύπρος, είναι εκείνη της Ιστορίας τριάντα αιώνων. Τριάντα αιώνων ελληνικότητας, αγώνων και αιμάτων. Η αληθινή Κύπρος είναι αυτή που εξαγνισμένη από το αφιόνι των πολιτικών προαγωγών θα ριφθή στις μητρικές αγκάλες.

Να πας στο καλό, αδελφέ, και να θυμάσαι και συ και τα άλλα αδέλφια μας την Κύπρο, όπως και μεις

Θα θυμόμαστε την Ελλάδα. Την Ελλάδα που τίποτε δεν θα την πνίξη μέσα στην ψυχή μας, όσο κι αν περάσαμε φοβερές τρικυμίες. Η Ελλάδα είμαστε μεις, όλοι οι Έλληνες. Αν η Ελλάδα είναι δυνατή και τιμημένη μαζί μ' αυτήν είμαστε και μεις ισχυροί και περήφανοι. Αν η Ελλάδα, πάλι, είναι ανίσχυρη και ταπεινωμένη, μαζί μ' αυτήν όμοια και μεις είμαστε.

Θα θυμόμαστε πάντα ότι αυτά τα τρία χρόνια από την Κύπρο δεν πέρασαν μερικοί «παλιοκαλαμαράδες», αλλά τα στρατευμένα αδέλφια μας που κάνανε το καθήκον τους μέχρι την ώρα που οι πανικόβλητοι και κακή τη μοίρα «ηγήτορες» διάταξαν την αποχώρησή τους.

Πάνω από τα χώματα της Κύπρου που τα πότισαν αδελφωμένα τα αίματα Ελλαδιτών και Κυπρίων, πάνω από τις ελληνικές τις θάλασσες, απλώνουμε το μαντήλι και χαιρετούμε. Απλώνουμε το χέρι και κάνουμε χειραψία. Σκύβουμε και φιλούμε τους εκλεκτούς. Και στρέφουμε το πρόσωπο μη δουν οι άλλοι τους κρουνοὺς των δακρύων...

*Με αισθήματα αιωνίας αγάπης
η ΠΑΤΡΙΣ»*

(9 Δεκεμβρίου 1967)

Αλλ' έχει «ο καιρός γυρίσματα», όπως λένουν και οι «Καλαμαράδες»! Και πολύ φοβούμεθα ότι ο Μακάριος θα ευρεθή και πάλιν εις την ανάγκην, όπως και κατά τον Μάιον του 1964, να σπεύση περιδεής εις τας Αθήνας δια να ανέλθη στηριζόμενος επί της ποιμαντορικής του βακτηρίας, ασθμαίνων και απηλπισμένος, τας βαθμίδας της εν Χαλανδρίω οικίας του Διγενή. Είναι πολύ πιθανόν ότι χωρίς την παρουσίαν του Διγενή και του Ελληνικού Στρατού, τα πράγματα θα εκφύγουν

των ορίων τα οποία έθεσαν εις τα σχέδιά των οι κ.κ. Γ. Παπαδόπουλος και Μακάριος. Θα υπάρξη και πάλιν το ολέθριον θαλάσσωμα. Και θα χρειασθῇ πάλιν ἡ τιμία και ανιδιοτελής παλληκαριά του μεγάλου εξορίστου του Χαλανδρίου. Θα εἶναι ὅμως ἴσως αργά. Και διότι αἱ καταστάσεις εἶναι κάτι το οποίον δεν δύναται να υπακούσῃ και να τιθασευθῇ μέσα εις τα ἐν ψυχρῷ καταρτιζόμενα σχέδιά μας, και διότι νομίζομεν ὅτι ὁ Διγενής ἔχει πλέον οριστικῶς υποταχθῇ εις τὴν μοῖραν του, τῆς συνεχούς προσφοράς και τῆς συνεχούς καταπροδώσεώς του ἐκ μέρους των ἄλλων.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν εις τὴν Κύπρον ἐπετελέσθη ἓνα πραγματικόν θαῦμα. Ἡ ἐπίσημος Ἑλλάς ὀρθῶς διείδε τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῆς ὁργανώσεως τῆς Κύπρου και κατὰ τρόπον θαρραλέον ἔθεσεν εις ἐφαρμογὴν τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις. Ὅλαι αἱ Ἑλληνικοὶ Κυβερνήσεις, ἄλλαι ἰσχυραί, ἄλλαι εὐθραυστοὶ και παρεξηγημένοι, ἤρθησαν εις τὸ ὕψος των περιστάσεων και τοῦ χρέους των. Ἐνέμειναν χωρὶς παρέκκλισιν εις τὸ ἱερὸν αἶτημα τῆς Ἐνώσεως και παρέσχον εις τὸν Διγενὴ πάσαν βοήθειαν και συμπαραστάσιν. Και ταῦτα μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν οποίαν εἰσέβαλεν εις τὸν ἐθνικὸν στίβον ὡς μετεωρόλιθος ὁ «ἐπαναστάτης» κ. Γ. Παπαδόπουλος, ἀνὴρ ἀπεριορίστου προσωπικῆς φιλοδοξίας και πρωτοφανοῦς ἐνδοτικότητος εις τὰ ἐθνικά θέματα, χάριν ἀκριβῶς τῆς δικῆς του ἐξουσίας και προβολῆς. Και ἐντὸς ὀλίγων εικοσιτετραῶρων διελύθη τὸ θαῦμα και ἡ Ἑλλάς ἀπεξενώθη ἀπὸ τὴν Κύπρον, ἴσως δια νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ συμφωνηθέν εις Λευκωσίαν κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ λήγοντος ἔτους μεταξύ Μακαρίου και Γ. Παπαδοπούλου: «Ἐσύ εις τὴν Κύπρον και ἐγὼ εις τὴν Ἑλλάδα...»!

Ἡ дуὰς των ολετήρων θα πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι αἱ ἀντεθνικοὶ συμφωνίαι, τὰς ὁποίας συνυπέγραψε, δεν θα ἀφανίσουν τὴν Ἑλλάδα, δεν θα δεσμεύσουν τὸ ἔθνος και τὸν ἐνδοξὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Ἡ Ἑλλάς δεν ἐχάθη οὔτε ὅταν ἐμάχετο με τὰς υπερτέρας εις κτηνώδη υλικὴν ἰσχύν ὀρδὰς των βαρβάρων, ἀλλ' οὔτε και ὅταν δορυάλωτος και αἰμάσσουσα υπέκυπτε προσκαίρως εις τὴν βίαν. Οὔτε ὁ Ἑρξῆς, οὔτε ὁ Κρούμος, οὔτε ὁ Μῶαμεθ ὁ Πορθητής, οὔτε ὁ Ἰμπραήμ, οὔτε ὁ Μουσσολίνι, οὔτε ὁ Χίτλερ ἠδυνήθησαν νὰ φέρουν τὴν Ἑλλάδα εις ἠθικὴν ἐξουθένωσιν. Το ἐπιχειροῦν τώρα, και φαίνεται ὅτι εις μέγα βαθμόν το ἐπιτυγχάνουν, οἱ κύριοι Παπαδόπουλος - Μακάριος. Ὅλοι οἱ ἀγνοοί Ἕλληνες, ὁλόκληρον τὸ Στράτευμα, αἰσθάνονται ὅτι εἰσερχόμεθα υπαιτιότητι των ἐν λόγῳ κυρίων εις περίοδον πρωτοφανοῦς ἐθνικῆς ταπεινώσεως.

Πάνω ἀπὸ τὰ αἰματοβαμμένα χῶματα τῆς Ἑλλάδος και τῆς Κύπρου με βάρβαρον ὁρμὴν διήλθον και ξένοι ἐπίβουλοι ἐχθροὶ ἀλλὰ και ἐγχώριοι προδόται και ἀσυνείδητοι καταστροφεῖς. Διήλθον μόνον, δεν παρέμειναν! Διήλθον δια νὰ καταλήξουν ταχέως και ἀφανισθοῦν εις τὰ σκότη τοῦ παρελθόντος ἀπὸ ὅπου μόνον ὡς παγεροῦς βρυκόλακας τοὺς ἀνασύρουν τῆς ἱστορίας τὰ ἀναθέματα και των ἐπιζώντων και ἐπιγιγνομένων αἱ ἀραὶ. Και κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν στιγμὴν τρίζουν ἀπὸ ἀγανάκτησιν οἱ σοροὶ των ἱερῶν ὀστέων των Ἑλλήνων ἐπὶ των ὁποίων ἐπυργώθη ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἐλευθερία και ἡ ἐθνικὴ μας ἀξιοπρέπεια. Ἀκούεται συγκλονιστικόν τὸ βουητό που ἐξαποστέλλουν οἱ ποταμοὶ των χυθέντων αἱμάτων, των αἱμάτων που θα παρασύρουν και θα ἀφανίσουν τοὺς προδότας. Ἡ ἑλληνικὴ γῆ, οἱ τάφοι, τὰ αἵματα, ἡ ἱστορία και οἱ σήμερον ἀρνούμενοι νὰ δεχθοῦν τὴν ἀτίμωσιν, οὐρανομήκη ἀφήνουν τὴν κραυγὴν: «Ἡ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ»...!

(13 Δεκεμβρίου 1967)

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ «ΑΛΛΟΘΙ»

Προσποιείται τον οργισμένον και τον αποφασιστικόν ο βάρβαρος Τούρκος. Προσποιείται τον πυρέσσοντα από πολεμικόν μένος. Ως απεχθής πειρατής κρατεί την μάχαιραν εις το στόμα. Γουρλώνει τα μάτια και μας επιθεωρεί. Παρακολουθεί εάν εκτελούμεν όσα περιδεείς εδέχθημεν μετά το τελεσίγραφόν του. Περίπου ως φιλήδονος και προγάστρω αφέντης παρακολουθεί με ικανοποίησιν το εθνικόν μας «στηρηπ-τηζ», ως να είμεθα οδαλίσκai του!

Υπό τον αδιαπέραστον και παγερόν πέπλον της ψεσινής νυκτός οι «γενναίοι» συνταγματάρχαι των Αθηνών απήγαγαν εκ Κύπρου ετέρους 2.000 στρατιώτας, εξ εκείνων που ο «φαυλοκράτης» Γεώργιος Παπανδρέου απέστειλεν εις Κύπρον με την υψηλήν αποστολήν πραγματοποίησης της Ενώσεως με την Ελλάδα και που οι διάδοχοί του, της «συναλλαγής, της ρεμούλας, της οπισθοδρομήσεως», εκράτησαν εις την Κύπρον χάριν της Ενώσεως και της εθνικής αξιοπρεπείας της Ελλάδος. Άλλαι δύο χιλιάδες όπλα γνωρίζουν από χθες το γλοιώδες «γράφσο» της συντηρήσεως, αδόξως τοποθετηθέντα εις τα κιβώτια. Εάν ήτο δυνατόν, εάν υπήρχε τρόπος, να επληροφορείτο το Πανελλήνιον τας λεπτομερείας και την όλην έκτασιν του αίσχους!...

Σκεπτόμεθα το ενδεχόμενον να απεφάσιζεν ο Γ. Παπανδρέου ή οιοσδήποτε άλλος «φαυλοκράτης» του «αμαρτωλού παρελθόντος», την κατόπιν τουρκικού τελεσιγράφου εγκατάλειψιν της Κύπρου και καταπρόδωσιν της Ενώσεως. Σκεπτόμεθα και την υποθετικήν περίπτωσην να ήσαν οι σημερινοί «γενναίοι» συνταγματάρχαι κριταί των διαπραξάντων την μειοδοσίαν. Αναλογιζόμεθα την τύχην εκείνων που θα εκρίνοντο. Πέραν της φραστικής και δημοσίας διαπομπεύσεως των «δεχθέντων» την ατίμωσιν, ποίον άραγε είδος θανάτου θα τους ανέμενε!

Ο ασυντάκτως λεξιθιρών κ. Γ. Παπαδόπουλος ματαιώς θα ερευνήση δια να εύρη ελαφρυντικά και «άλλοθι». Ουδέν θα ευρεθή που να δύναται να μετριάση την ενοχήν του. Μετά την θλιβεράν άνοδόν του εις τον Έβρον τον παρελθόντα Σεπτέμβριον και την ακόμη πλέον θλιβεράν κάθοδόν του εκείθεν, θα έπρεπε να προβλέψη ότι η Τουρκία θα ανεζήτει ευκαιρίαν δια να πείση. Και αντί να σημάνη σιωπητήριον έπρεπε να «βαρέση συναγερμόν» ο κ. Γ. Παπαδόπουλος. Να διατηρήση ακέραιον και αξιόμαχον τον Ελληνικόν Στρατόν. Να πληροφορήση τον Ελληνικόν λαόν περί της επερχομένης θυέλλης. Δεν το έπραξε. Και όταν ήλθεν η τεχνητώς ετοιμασθείσα θύελλα, η Ελλάς ευρέθη τραγικώς ανέτοιμη και εκτεθειμένη.

Οι ολίγοι ματαιόδοξοι κύριοι των Αθηνών αντί να έχουν τον Στρατόν πανέτοιμον δια την ασφάλειαν και την τιμήν της Ελλάδος, τον κατήντησαν χωροφύλακα και κουστωδιαν της προσωπικής ασφαλείας των.

Εισήλθεν ήδη εις την Ιστορίαν ως απαρχή των δεινών μας η Κοφίνου. Πολλά και αντικρουόμενα θρυλούνται δια το θέμα. Όμως, χάριν έστω της Ιστορίας, πρέπει να εκκαθαρισθή τούτο. Εθνική επιτροπή, αδιάβλητος, πρέπει να αναλάβη την σχετικήν έρευναν. Δια να απαντηθούν και τα ερωτήματα: Διατί επιμόνως η Λευκωσία εζήτησε την επιχείρησιν; Διατί αι Αθήναι συνεφώνησαν; Διατί παρεγνώρισθησαν αι προειδοποιήσεις του Διγενή δια τας επιπτώσεις, αναπτυχθείσαι και δια ζώσης αλλά και εγγράφως;

Η Ιστορία αλλά και οι Έλληνες αναμένουν καθαράς απαντήσεις...

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟΝ: Λυπούμεθα πολύ δια την δριμύτητα του ελέγχου που είμεθα υπόχρεοι να ασκήσωμεν επί των συνταγματαρχών. Λυπούμεθα επίσης διότι εμείναμεν μόνοι δια να ασκήσωμεν αυτόν τον έλεγχον. Οι κομμουνισταί και ανθέλληνες, πρώην πολέμιοι της Χούντας, την χειροκροτούν

τώρα μανιωδώς. Ειργάσθη δια λογαριασμόν των. Την γραμμήν μας καθορίζει η συναίσθησις του εθνικού μας χρέους. Αυτήν την αποστολήν μας αναγνωρίσαντες οι συνταγματάρχαι των Αθηνών, μας έκαμαν «Πανελλήνιον εφημερίδα». Φύλλα, καθημερινώς περισσότερα φύλλα μας εξητούντο. Εκατοντάδες φύλλων δι' Αθήνας, Λονδίνον, Παρισίους... Και το ΕΙΡ κυριολεκτικώς ανεστάτωνε τα προγράμματά του χάριν των δημοσιευμάτων της «Πατρίδος». Τώρα, επιτελούντες με χαλυβδίνην συνέπειαν το χρέος μας, γινόμεθα πολέμιοι και αποδιοπομπαίοι. Τούτο ουδόλως βαρύνει ημάς και ούτε δύναται να αποτελέση αιτίαν αναθεωρήσεως των απόψεών μας.

(20 Δεκεμβρίου 1967)

ΜΕΙΟΔΟΤΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ

Η «ΕΘΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ» μέσα εις τας πρώτας εξαγγελίας και υποσχέσεις της περιέλαβε και το Κυπριακόν. Απεριφράστως ήλθε να διακηρύξη ότι μοναδική επιδίωξις της θα ήτο η Ένωσις της Κύπρου μετά της Ελλάδος. Εις πολλές ευκαιρίας, και εν Κύπρω και εν Ελλάδι, επανήλθεν επί του θέματος κατά τρόπον που να μη αφήνη οιασδήποτε αμφιβολίας περί των προθέσεών της. Πέραν, μάλιστα, των γενικοτήτων οι «Επαναστάται» επροχώρησαν και εις λεπτομερείας. Προειδοποίησαν τους εν Κύπρω υπονομεύοντας τον εθνικόν αγώνα ότι αι πράξεις των δεν θα λησμονηθούν όταν θα έλθη η ιερά στιγμή της πραγματοποιήσεως των εθνικών πόθων. Η γραμμή εσυνεχίζετο συνεπής (φραστικώς τουλάχιστον) μέχρι της κατά τον παρελθόντα Αύγουστον επισκέψεως εις Κύπρον του κ. Γεωργίου Παπαδοπούλου, τότε υπουργού Προεδρίας και νυν Πρωθυπουργού, και της απροσδοκίτου δηλώσεως ότι «εν Κύπρω δεν υπάρχουν ανθενωτικοί». Από της ημέρας εκείνης έγινε φανερόν ότι εσημειούτο κάποια στροφή. Στροφή 180 μοιρών. Ενώ η «Επανάστασις» έβλεπε ανθενωτικούς και τους προειδοποιεί δια τας κυρώσεις τας οποίας θα επέφερον εναντίον των αι πράξεις των, μέσα εις ολίγας ημέρας η ίδια δια του ηγέτου της διεκήρυττεν ότι ουδείς ανθενωτικός υπάρχει.

Αι ανησυχίαι των ενωτικών αγωνιστών ήρχισαν από τότε να ογκούνται. Ήτο φανερόν και πάλιν ότι η Ένωσις εχρησιμοποιείτο ως μέσον δημαγωγίας και μάλιστα κατά τρόπον πλέον επικίνδυνον απ' ό,τι εις το παρελθόν.

Επηκολούθησαν τα γεγονότα της Κοφίνου, δια τα οποία άμεσοι και τεράστιοι είναι αι ευθύνη των «Επαναστατών», διότι παρά το γεγονός ότι προειδοποιήθησαν κατ' επανάληψιν και διαφοροτρόπως υπό του Διγενή δια τας πιθανάς επιπτώσεις μιας εμπλοκής του Στρατού εις τας επιχειρήσεις της Κοφίνου, ενέδωσαν εις την πιεστικήν και εσκεμμένην απαίτησιν του Μακαρίου να εκκαθαρισθί ο θύλακας. Ήλθε μετά το τελεσίγραφον της Αγκύρας και η πρωτοφανής δια την Ιστορίαν του Έθνους μετά πανικού αποχώρησις εκ Κύπρου. Όχι μόνον η αποχώρησις του Στρατού αμαχητί και υπό το άγρυπνον βλέμμα του Τούρκου, ο οποίος και έθεσε σχετικήν ημερομηνίαν δια την εκπλήρωσιν των συμφωνηθέντων, αλλά και η άρσις εν τη πραγματικότητι της ελληνικής παρουσίας εν Κύπρω. Διότι από τότε οι... γενναίοι συνταγματάρχαι, οι θιασώται της «Μεγάλης Ελλάδος» και της «Ελλάδος Ελλήνων Χριστιανών» (ο κ. Γ. Παπανδρέου έδωσε πραγματικόν νόημα εις το απόφθεγμα δια μιας προσφυστάτης προσθήκης του: «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών καθολικώς διαμαρτυρομένων»!) ελησμόνησαν και απλώς ότι υπάρχει Κύπρος. Εχώθησαν εις το καβούκι των. Έδωσαν εντολάς εις τον ελλαδικόν τύπον όπως ουδέν δημοσιεύη περί Κύπρου, αφού ολίγον μετά την κρίσιν του Νοεμβρίου προς παραπλάνησαν των Ελλήνων προσεπάθησαν να εμφανίσουν την δεινήν ταπείνωσαν ως εξασφάλισιν «ειρήνης μετ' αξιοπρεπείας», δημοσιεύσαντες μάλιστα εις τον Τύπον ότι κατόπιν της επελεύσεως συμφωνίας «αποχωρούν εκ Κύπρου όλαι αι υπεράριθμοι στρατιωτικοί δυνάμεις της Τουρκίας και της Ελλάδος»! Βεβαίως με το να θέσουν την Τουρκίαν προ της Ελλάδος εις ουδέν ηδυνήθησαν να αλλοιώσουν τα πράγματα. Διότι αι μεν Ελληνικοί Δυνάμεις έφυγαν, ενώ ουδείς, απολύτως ΟΥΔΕΙΣ, Τούρκος στρατιωτικός απεχώρησε. Διότι δεν υπήρξε συμφωνία. Υπήρξε μόνον άνευ όρων αποδοχή του τουρκικού τελεσιγράφου εκ μέρους της στρατιωτικής κυβερνήσεως των Αθηνών.

Ημείς, υποστηρίζαντες εν αρχή την εν Ελλάδι μεταβολήν, διότι ενωτικοί υπήρξαν αι διακηρύξεις της, δεν εύρομεν δυσκολίαν να καταδικάσωμεν τους ολετήρας και μειοδότας ευθύς ως τους είδομεν οδηγούντας την Ελλάδα και την Κύπρον εις την εθνικήν ταπείνωσαν. Ήλλαξεν η αντιστοιχία δυνάμεων. Με το μέρος των «Επαναστατών» ευρέθησαν δια της ευμενούς σιωπής των από του παρελθόντος Δεκεμβρίου οι εν Κύπρω κυβερνητικοί, οι ανθενωτικοί και οι κομμουνισταί. Δηλαδή όλοι εκείνοι τους οποίους το ΕΙΡ κατεκεραύνωσε δια των εκπομπών του!

Βλέπομεν τώρα την «Επανάστασιν» να προσπαθή να εμφανίση ως επιτυχίαν της το σημερινόν

κατάστημα του Κυπριακού. Το πράττει κυρίως δια τον απληροφόρητον (μέχρι τότε;) Ελληνικόν λαόν. Διότι εν Κύπρω γνωρίζομεν καλώς την βαρύτητα αυτού το οποίον συνετελέσθη. Πρωταγωνιστής εις αυτήν την προσπάθειαν είναι ο υπουργός Εξωτερικών κ. Π. Πιπινέλης. Εις προσφάτους δηλώσεις του προς τον Τύπον επί της εξωτερικής πολιτικής ωμίλησε και δια το Κυπριακόν. Δια να δυνηθώμεν να σχολιάσωμεν τα όσα είπε παραθέτομεν εδώ ολόκληρον το σχετικόν απόσπασμα:

«Το Κυπριακόν πρόβλημα πράγματι εχώριζε δύο μέλη του NATO δια μιας διαρκώς αυξανομένης διαμάχης. Γνωρίζετε ότι κατόπιν μιας ματαίας και αχρήστου ρητορικής διαδικασίας εντός των Ηνωμένων Εθνών η Ελλάς και η Τουρκία είχαν φθάσει εκ καθαράς πλέον κοπώσεως, εις μίαν μακράν διμερή διαπραγμάτευσιν κατά το έτος 1966, η οποία είχε τερματισθή εντός του έτους εκείνου άνευ αποτελέσματος. Αι εκατέρωθεν θέσεις, εν τω μεταξύ, εσκληρύνοντο. Εκ τουρκικής πλευράς ωμίλουν ολοέν και περισσότερον περί διχοτομήσεως, ενώ εκ της ελληνοκυπριακής, το αίτημα άμέσου ενώσεως άνευ εδαφικής αντιπαροχής εξεδηλούτο ακαταπαύστως.

»Η διαπραγμάτευσης επ' αυτών των βάσεων είχε φθάσει εις αδιέξοδον. Εζούσαμεν εις ένα κόσμον φανταστικόν, εφ' όσον εγένετο συνεχώς εμφανέστερον ότι η πραγματοποίησις του ενός εκ των δυο αιτημάτων, υπό τας παρούσας συνθήκας, προϋπέθετε στρατιωτικήν σύρραξιν, γεγονός το οποίον όλοι συνεφώνουν ότι έδει να αποφευχθή. Εχρειάσθη θάρρος δια να επανέλθωμεν εις την πραγματικότητα. Και όπως συμβαίνει συχνά εις την ζωήν —δημοσίαν ή ιδιωτικήν— το θάρρος, όπως εξ άλλου και η δειλία, δεν είναι αναγκαστικώς προϊόν μιας φυσικής ροπής του ατόμου, αλλά κράμα ωρισμένων περιστάσεων αι οποίαι εις μίαν δεδομένην στιγμήν υπαγορεύουν την ενέργειάν του. Η κρίσις ήτις επηκολούθησε τα γεγονότα της Κοφίνου και Αγίων Θεοδώρων τον Νοέμβριον του παρελθόντος έτους και η οποία ωδήγησε Τουρκίαν, Ελλάδα και Κύπρον εις το χείλος αιματηρός συρράξεως, εσημείωσεν από της απόψεως αυτής μίαν αποφασιστικήν στροφήν εις το μακρόν χρονικόν του Κυπριακού προβλήματος, αφού ηνάγκασεν όλας τας ενδιαφερομένας κυβερνήσεις να εξεύρουν άνευ χρονοτριβής την οδόν του συμβιβασμού. Η ρύθμισις της 4ης Δεκεμβρίου 1967, χάρις εις τας καλās υπηρεσίας του αντιπροσώπου του Προέδρου Τζόνσον, του αντιπροσώπου του κ. Θαντ και του γενικού γραμματέως του NATO είχεν αυτόν τον χαρακτήρα. Βασιζομένη εις τας εκκλήσεις του Γεν. Γραμματέως των Η. Ε. 22ας και 24ης Νοεμβρίου, ως και της 3ης Δεκεμβρίου, η ρύθμισις αυτή προβλέπει τον σεβασμόν της κυπριακής ανεξαρτησίας, την ανάκλησιν των καταπιεστικών μέτρων εναντίον της και τον τελικόν αφοπλισμόν της νήσου.

»Η Ελλάς απεδέχθη εντός του πλαισίου τούτου την ανάκλησιν του στρατιωτικού της τμήματος, σταλέντος εις Κύπρον το 1964 εις στιγμήν καθ' ην η νεαρά Κυπριακή Δημοκρατία ήτο τελείως αφωπλισμένη, η περαιτέρω δε παρουσία του οποίου συνίστα μίαν ανωμαλίαν τόσο από απόψεως καλής γειτονίας, όσον και από της πλευράς μιας ορθολογιστικής κατανομής των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων.

»Όπως και να έχη το θέμα, η εν λόγω συμφωνία επέτρεψεν εις μεν τα τρία άμέσως ενδιαφερόμενα κράτη να αποφύγουν την καταστροφήν μιας ενόπλου συρράξεως, εις δε τον δυτικόν κόσμον την γελοιοποίησαν εκ μιας συγκρούσεως μεταξύ των συμμάχων. Μόνον μία άγνοια των γεγονότων θα ηδύνατο να αμφισβητήση την πραγματικήν ύπαρξιν τοιούτου κινδύνου. Ευρίσκομεν την σχετικήν επιβεβαίωσιν σήμερον, πέραν όσων ήδη εγνωρίζομεν κατά Νοέμβριον 1967 και εις την από 25 Μαρτίου 1968 έκθεσιν του Γενικού Γραμματέως των Η. Ε., η οποία σαφώς ομιλεί περί αυτού. Πόλεμος, άλλωστε, έστω και νικηφόρος, δεν λύει, όπως έχει αποδειχθή τόσο συχνά, τα προβλήματα άτινα έχει σκοπόν να επιλύση. Δεν επιτυγχάνει ειμή την αύξησιν των υπαρχουσών εντάσεων και καθιστά έτι περισσότερον εύθραυστον την ειρηνικήν συνύπαρξιν μεταξύ γειτόνων. Εκείνο όπερ προέχει τόσο δια την Τουρκίαν, όσον και δια την Ελλάδα, είναι ακριβώς η

1. Ο κ. Πιπινέλης τοποθετεί το εθνικόν θέμα της Κύπρου εις ήσσονα μοίραν από τα συμφέροντα της συμμαχίας του NATO και τον αγώνα δια την Ένωση βλέπει απλώς ως μίαν λυπηράν διαμάχην.
2. Αποδίδει εις την ελληνοκυπριακήν πλευράν εμμονήν εις την γνησίαν Ένωση, ενώ εμμέσως εις την επίσημον Ελλάδα προσάπτει την μομφήν διαθέσεως δι' «εδαφικήν αντιπαροχήν».
3. Παραγνωρίζει εντελώς τον ρόλον τον οποίον θα διεδραμάτιζεν η στρατιωτική επάρκεια και

ετοιμότης και λέγει ότι ουδείς έδιδε σημασίαν εις αυτόν. Ο Διγενής όμως επισήμως και κατ' επανάληψιν, ενδελεχέστατα δε, ετόνισεν ότι η πολεμική αρτιότης θα ήτο το Α και το Ω της επιτυχίας του αγώνος.

4. Προσπαθεί να αποδράση από τον χώρον της αμειλίκτου πραγματικότητος με περιέργους θεωρίας περί θάρρους, ενώ η συμπεριφορά της «Εθνικής Κυβερνήσεως» μόνον ως προελθούσα από κατάπτυστον δειλίαν δύναται να χαρακτηρισθή.
5. Ομιλεί δια «συμφωνίαν» και «ρύθμισιν», ενώ πρόκειται, επαναλαμβάνομεν, δι' αποδοχόν άνευ όρων του τελεσιγράφου της Αγκύρας. Προκαλούμεν τον κ. Πιπινέλην να δώση εις την δημοσιότητα το κείμενον της «συμφωνίας» δια να πληροφορηθή και το Πανελλήνιον περί τίνος ακριβώς πρόκειται.
6. Ισχυρίζεται ότι «συνεφωνήθη» τελικός αφοπλισμός της Κύπρου, ενώ τα πράγματα μέχρι τούδε αποδεικνύουν ότι μόνον η ιδική μας πλευρά ξεβρακώνεται, αφού οι Τούρκοι ουδέ ένα στρατιωτικόν ανεκάλεσαν και εις ουδεμίαν υποχώρησαν στρατιωτικής φύσεως προέβησαν. Αντιθέτως ανασυντάσσονται, ενισχύονται και προωθούνται καθ' άπασαν την Κύπρον εκμεταλλευόμενοι την πλήρη ελευθερίαν την οποίαν τους παρεχώρησεν η Κυπριακή Κυβέρνησις.
7. Προβάλλει ο κ. Πιπινέλης ως επιτυχίαν την αποτροπήν γελοιοποιήσεως του δυτικού κόσμου ως εκ μιας πιθανής συρράξεως Ελλάδος και Τουρκίας, ενώ παραγνωρίζει την ιδικήν μας ουσιαστικήν γελοιοποίησιν εκ της ατάκτου υποχωρήσεως.
8. Τοποθετεί τον δυτικόν κόσμον, το ΝΑΤΟ και την συμμαχίαν μετά της Τουρκίας εις μείζονα θέσιν από ό,τι την διεκδίκησιν των δικαίων του Ελληνισμού.
9. Εξαίρει τας αναμενομένας ενδοκυπριακάς επαφάς, πανηγυρίζει σχεδόν δι' αυτάς, ενώ ο από ελληνοκυπριακής πλευράς συνομιλητής θα είναι ο κ. Γλ. Κληρίδης, κατά του οποίου κυρίως εστρέφοντο οι μύδροι του Ε.Ι.Ρ. και δια τον οποίαν υπήρξεν αξίωσις της «Επαναστάσεως» δι' εκκαθάρισιν εκ του περιβάλλοντος του Μακαρίου!
10. Αναφέρει ότι «εν νέον πολιτικόν καθεστώς πρέπει να εγκαθιδρυθή». Και ακριβώς το στοιχείον του «νέου» πείθει ότι εγκαταλείπομεν τι το παλαιόν. Αλλά τι το παλαιόν υπήρχεν ως αξίωσις; Μήπως δεν είναι η Ένωσις;
11. Προσπαθεί ο κ. Πιπινέλης να δώση την εντύπωσιν ότι η σημερινή θέσις του Κυπριακού είναι τι το ελπιδοφόρον, τι το ορθώς επιδιωχθέν υπό της Χούντας, ενώ η πραγματικότης δεικνύει πόσον απατηλή είναι η εντύπωσις αυτή και πόσον διάφορος είναι η τραγική ουσία των πραγμάτων.

Αλλά η προσπάθεια εξαπατήσεως δεν εξάγεται ως αυθαίρετον συμπέρασμα από όσα εδήλωσεν ο Έλλην Υπουργός των Εξωτερικών, αλλά γοεράν περί τούτου απόδειξιν αποτελεί και η δοθείσα απάντησίς του εις ερώτησιν εάν εγκατελείφθη ή όχι η Ένωσις.

Ιδού:

ΕΡΩΤΗΣΙΣ: Προκειμένου να επιτευχθή η Ένωσις μόνον δια στρατιωτικής διαμάχης και δεδομένου ότι η Ελλάς έχει απαρνηθή την στρατιωτικήν λύσιν, σημαίνει τούτο ότι η Ελλάς έχει απαρνηθή συνεπώς και την Ένωσιν;

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ: Η Ελλάς ουδέν απηρνήθη, διότι απλώς συγκεντρούμεν την προσοχήν μας επί της συζητήσεως των ζητημάτων αυτών τα οποία εξελίσσονται εις την Κύπρον. Ούτω, βεβαίως, ουδείς απηρνήθη ο,τιδήποτε. Απλώς συζητούμεν το όλον πρόβλημα και ευρισκόμεθα πολύ μακράν της στιγμής καθ' ην θα δυνηθώμεν να προβώμεν εις απολογισμόν.

Εάν όμως όλα τα ανωτέρω δεν αποτελούν εμπαιγμόν (και μάλιστα της πλέον ατέχνου μορφής) τι

είναι ο εμπαιγμός;

Επί τη προσφάτω συμπληρώσει έτους από της αναλήψεως της εξουσίας υπό του κ. Γ. Παπαδοπούλου (ουχί υπό του στρατού!), η κυβέρνησίς του έδωσεν εις την δημοσιότητα (υποχρεωτικήν) ένα απολογισμόν του έργου της. Απηρίθμησεν εις έκτασιν δύο πυκνών σελίδων εφημερίδος πεπραγμένα, επιτυχίας, παρέθεσεν αριθμούς, καθώρισε προοπτικές. Διατηρούμεν πλήρη την επιφύλαξιν μας δια πάντα ταύτα, δεν είναι όμως της αρμοδιότητός μας και ούτε ευρίσκονται εντός του πλαισίου του υπό ανάπτυξιν θέματος δια να παρατεθούν εδώ. Μας ενδιαφέρει το κεφάλαιον της «Εξωτερικής Πολιτικής», εις το οποίον αναφέρεται και το Κυπριακόν. Το κεφάλαιον τούτο παρατίθεται τελευταίον και εις τον πυθμένα της σελίδος οιονεί συμβολίζουν το εν προκειμένω κατάντημα!

Παραθέτομεν το σχετικόν απόσπασμα:

«Ιδιαίτερος πρέπει επίσης να σημειωθή, ότι το Κυπριακόν εξακολουθεί να συγκεντρώνη το πρώτιστον ενδιαφέρον της Εθνικής Επαναστατικής Κυβερνήσεως και να μη παραλειφθή το γεγονός ότι κατά το διαρρέυσαν έτος το εθνικόν τούτο θέμα έφθασεν εις τοιαύτην κρίσιμον αιχμήν, ώστε να δημιουργηθή άμεσος κίνδυνος εκρήξεως πολέμου μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Η κινητοποίησις του μηχανισμού, τόσο των Ηνωμένων Εθνών όσον και του ΝΑΤΟ, ιδιαίτατα δε η φιλική παρέμβασις της Κυβερνήσεως των Ηνωμ. Πολιτειών, απέτρεψε τότε τον πόλεμον δια μιας συμφωνίας. Και η συμφωνία αύτη απετέλεσε την απαρχήν νέου κεφαλαίου εις την εξέλιξιν τόσο του Κυπριακού ζητήματος, όσον και των σχέσεών μας με την γείτονα Τουρκίαν. Εν συνεχεία εγένετο σύντονος αξιοποίησις του δημιουργηθέντος δια της συμφωνίας ταύτης κλίματος υφέσεως τόσο προς την κατεύθυνσιν να επιτευχθή εκτόνωσις εις τας καθαρώς διμερείς ελληνοτουρκικάς σχέσεις, όσον και να επιτευχθή μια πρώτη επαφή μεταξύ των κυρίως ενδιαφερομένων εν Κύπρω μερών, ήτοι της Κυπριακής Κυβερνήσεως και των Τουρκοκυπρίων, με σκοπόν όπως εξευρεθή κοινόν έδαφος δια περαιτέρω συνεννοήσεις επί του συνταγματικού θέματος της Κύπρου.

»Δια των ως άνω δύο παραλλήλων εξελίξεων διανοίγεται προοπτική αποκαταστάσεως ειρηνικών συνθηκών εν Κύπρω και βελτιώσις των σχέσεών μας με την Τουρκίαν, επ' ωφελεία όχι μόνον της Ελλάδος, αλλά και ολοκλήρου της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου. Ούτω, το υπουργείον Εξωτερικών επέτυχε την διατήρησιν της ειρήνης, άνευ ουδεμιάς παραχωρήσεως ζημιούσης σημαντικά εθνικά συμφέροντα».

Επισημαίνομεν:

1. Φαιδρότητα εις τον ισχυρισμόν ότι το Κυπριακόν «εξακολουθεί να συγκεντρώνη το πρώτιστον ενδιαφέρον της Εθνικής Επαναστατικής Κυβερνήσεως». Εκτός του ότι πλήρως εγκατελείφθη το Κυπριακόν, θα ηδύνατο ενδεικτικώς να παρατηρήση κανείς, πώς συμβαίνει το «πρώτιστον» να τοποθετήται και εις τον απολογισμόν ακόμη έσχατον;
2. Ανακρίβειαν εις την διατύπωσιν δια «φιλικήν παρέμβασιν» των ΗΠΑ, διότι αυτή δεν υπήρξε. Εξεδηλώθη μόνον πιεστική τοιαύτη υπέρ αποδοχής του τουρκικού τελεσιγράφου.
3. Κατάπληξιν εκ του καινοφανούς όρου «συνταγματικών θέμα» της Κύπρου. Μέχρι τούδε το Κυπριακόν το είχομεν ως εθνικόν θέμα, ως θέμα Ενώσεως. Πώς έγινε τώρα επί της «Εθνικής Κυβερνήσεως» απλούν συνταγματικών θέμα;

(Αλήθεια, οι «Επαναστάται» δεν πληροφορούνται ότι τον τελευταίον καιρόν οι Τούρκοι ηγέται διακηρύττουν εις πάσαν ευκαιρίαν ότι το Κυπριακόν αποτελεί δια την Τουρκίαν εθνικόν θέμα;).

4. Αναισχυντίαν εις τον ισχυρισμόν ότι το «υπουργείον Εξωτερικών επέτυχε την διατήρησαν

της ειρήνης, άνευ ουδεμιάς παραχωρήσεως ζημιούσης σημαντικά εθνικά συμφέροντα». Διότι υπήρξε παραχώρησις. Διότι υπήρξε ζημία. Διότι το Κυπριακόν, όσον και αν δεν το θέλη η Χούντα, είναι σημαντικόν εθνικόν θέμα.

Δεν προέβημεν εις αυθαίρετον ανάλυσιν και δεν εδώσαμεν χαρακτηρισμούς ικανοποιούντας ιδικήν μας ιδιοτέλειαν, εξ ολοκλήρου ανύπαρκτον άλλωστε. Επήραμεν τας σημερινάς διακηρύξεις της «Επαναστάσεως», τας ετοποθετήσαμεν πλησίον εις τας παλαιάς της εξαγγελίας, τας εστήσαμεν κοντά εις την σημερινήν πραγματικότητα ώστε να εφάπτωνται με αυτήν και τας είδομεν να διαλύωνται όπως η πρωινή πάχνη εις τας πρώτας αχτίδας! Ουδέν μένει. Λόγοι μόνον, άνευ αληθείας και περιεχομένου.

Ο κ. Π. Πιπινέλης, ο οποίος αν δεν εμπνέεται την εξωτερικήν πολιτικήν της Ελλάδος, προβάλλει τουλάχιστον ως στυλοβάτης της και απολογητής της, φέρει βαρυτάτας ευθύνας. Διότι βαδίζει εις δρόμους μη επιτετραμμένους από το εθνικόν συμφέρον. Διότι εν γνώσει του διαστρέφει την πραγματικότητα και προσπαθεί να εμφανίση το μαύρον ως άσπρον. Ενθυμούμεθα ότι εις σειράν άρθρων του εις την εφημερίδα «Καθημερινήν» το 1959 με πολλήν αυτοϊκανοποίησιν προέβαλλε την αρχήν ότι οι δημόσιοι άνδρες πρέπει να έχουν το θάρρος υπό οιασδήποτε συνθήκας να διακηρύττουν την αλήθειαν. Αλλά πώς συμβαίνει τώρα να φοβήται τόσο την αλήθειαν και να την κακοποιή τόσο βαναύσως; Ενθυμούμεθα επίσης την κατακλείδα ενός άρθρου του δια την Κύπρον της εποχής εκείνης έχουσαν ούτω:

«Ας τυραννή του λοιπού όλων μας την συνείδησιν το αμείλικτον ερώτημα του πώς συνέβη ώστε δις κατά την ιδίαν μας γενεάν τόσο αυταπάρνησις και τόσο δόξα να καταλήξουν εις πικράς απογοητεύσεις. Όλοι και όλα —άνθρωποι και θεσμοί— ας αναζητήσωμεν με καθαράν την ψυχήν μέσα εις τον λαβύρινθον των γεγονότων της τελευταίας εξαετίας, το μέτρον των ιδίων μας ευθυνών.

»Και τότε η απώλεια της ενώσεως —και αν δεν παύση να πληγώνη ακόμη την καρδίαν μας— θα γίνη τουλάχιστον ευλογία δια το μέλλον του Έθνους».

Πράγματι και του ιδίου και των ομοίων του μειοδοτών πρέπει να κατατυραννή την συνείδησιν η ενοχή δια το κατάντημα του Κυπριακού. Οι πρόσφατοι αγώνες του Κυπριακού λαού και η αναπτυχθείσα κατ' αυτούς δυναμικότης παρέμειναν πλήρως αναξιοποίητοι υπό της διπλωματίας, η οποία αφού εξηνέμισε την τοιαύτην ισχύν υπέκυψεν εις τας αξιώσεις της Τουρκίας. Ας αναζητήση ο κ. Πιπινέλης με «καθαράν ψυχήν» το μέτρον των ιδικών του ευθυνών δια να τρομάξη από το μέγεθός των. Και ας γνωρίζη ότι απώλεια της Ενώσεως δεν γίνεται αποδεκτή από τους τιμίους Έλληνας. Δεν εχάθη η Ένωσις όσον και αν την σταυρώνουν προσκαίρως οι Ιούδαι είτε εν Ελλάδι, είτε εν Κύπρω. Όχι η «απώλειά» της, αλλά και η απλή μετάθεσίς της πληγώνει τας ψυχάς των αγνών Ελλήνων, οι οποίοι δεν δέχονται την πρωτότυπον θεωρίαν του κ. Πιπινέλη περί μετουσιώσεως των εθνικών συμφορών εις ευλογίας!

Αυτός είναι ο κ. Π. Πιπινέλης, ο οποίος θέλει να εμφανίζεται και ως εκπροσωπών (και υπό τας σημερινάς ακόμη συνθήκας) καταστάσεις και παράγοντας απροσβλήτους και αμέμπτους, ενώ είναι πλέον γνωστόν ότι ΟΥΔΕΝΑ εκπροσωπεί και ουδενός αξίου Έλληνος τυγχάνει της εμπιστοσύνης.

Ας μη νομίζη ο κ. Πιπινέλης, ότι με τους φραστικούς του μαιάνδρους, περί θάρρους, δειλίας, ειρήνης και αξιοπρέπειας, δύναται να διαφύγη την επερχομένην με την αμετάκλητον βιαιότητα φυσικού φαινομένου ΝΕΜΕΣΙΝ. Θα λογοδοτήση και αυτός μαζί με τους άλλους ολετήρας. Και θα υπάρξη κολασμός ανάλογος προς την καταστροφήν και την ταπείνωσιν, των οποίων και συνεργός υπήρξεν, αλλά και οικτρός απολογητής!...

η «ΠΑΤΡΙΣ»

(5 Μαΐου 1968)

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΦΟΡΑ ΤΗΣ ΚΟΦΙΝΟΥ

Όσον παρέρχεται ο καιρός τόσο και γίνεται πλέον παραδεκτόν από περισσότερους ότι αι επιχειρήσεις της Κοφίνου υπήρξαν μια παγίς. Κάτω από τα γεγονότα τα οποία κατά τρόπον εντελώς ανεξήγητον απεφασίσθησαν δια να εκτελεσθούν διαφαίνεται, προϊόντος του χρόνου, ότι υπεκρύπτετο μια συγκεκριμένη πρόθεσις, ένας απώτερος στόχος. Αυτή δε η έμπνευσις και επιδίωξις, εις την πατρότητα της οποίας αναποδράστως πρέπει να είχαν μέρος και Έλληνες, υλοποιήθη και εδικαιώθη δια της απομακρύνσεως εκ Κύπρου του Διγενή και του Ελληνικού Στρατού κατά ένα τρόπον πρωτοφανώς μειωτικόν δια το εθνικόν μας γόητρον αλλά και άκρως επικίνδυνον δια το ευρισκόμενον εν εξελίξει εθνικόν θέμα της Κύπρου.

Εάν οι άνθρωποι έχουν τα πάθη των, τας ποικίλας προκαταλήψεις των, εάν καλύπτουν τα σφάλματα και τα εγκλήματά των, εάν αμοιβαίως εθελουφλούν, η Ιστορία έχει πλήρη αίσθησιν της πραγματικότητος την οποίαν και καταγράφει με αμεροληψίαν και δικαιοσύνην. Και θα αποφανθή εν καιρώ η Ιστορία δια τους υπευθύνους της Κοφίνου και τας ανιέρους επιδιώξεις των. Θα αναπτύξη δριμύτατον κατηγορητήριον και θα ζητήση τον φυσικόν ή τον ηθικόν κολασμόν των ενόχων εις οίανδήποτε βαθμίδα και αν ίστανται, όσα ψεύδη και όσας ατιμίας και αν επιστρατεύσουν δια να αποσείσουν τας ευθύνας των.

Το ότι μια σύγκρουσις εις την περιοχήν Κοφίνου - Αγίου Θεοδώρου θα ελάμβανε τον χαρακτήρα μάχης και θα εγίνετο πρόξενος σοβαράς αιματοχυσίας ουδείς ηδύνατο να παραβλέψη. Ήτο εις όλους φανερόν. Διότι και εις τα δύο χωρία αλλά και εις τα μεταξύ αυτών υψώματα, τα οποία είχαν οργανωθή στρατιωτικώς, ευρίσκοντο μερικάι εκατοντάδες Τούρκων ενόπλων. Επίσης θα επρόδιδε πολιτικήν αφέλειαν η άποψις ότι η Τουρκία θα παρέμενεν αδρανής μετά από μίαν πολύνεκρον εκκαθαριστικήν επιχείρησιν εις τα δύο χωρία.

Ο Στρατηγός Γρίβας ετέλει εν πλήρει επιγνώσει και της βεβαιότητος της επεκτάσεως των συγκρούσεων αλλά και των αντιδράσεων αι οποίαι θα επροκαλούντο εκ μέρους της Αγκύρας. Διείδε τας τρομεράς συνεπειάς τας οποίας θα είχαν η εμπλοκή του Στρατού εις μίαν υπόθεσιν καθαρώς αστυνομικής φύσεως. Όταν δε του εζητήθη η συμμετοχή στρατιωτικών δυνάμεων και η υπ' αυτών παροχή καλύψεως εις την Αστυνομίαν, ξεπλάγη και εξήτησε πίστωσιν χρόνου δια συνεννοήσεις μετά της πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας των Αθηνών, προκειμένου να σταθμισθούν επακριβώς αι πιθαναί επιπτώσεις και αι εν προκειμένω δυνατότητές μας. Δια μιας σειράς σημάτων και προσωπικού απεσταλμένου, ανωτάτου στρατιωτικού όστις έχαιρε της πλήρους εμπιστοσύνης της Ελληνικής Κυβερνήσεως, ο Διγενής ανέπτυξε προς τας Αθήνας την έκτασιν την οποίαν θα προσελάμβανε και εις τον στρατιωτικόν και εις τον πολιτικόν τομέα μία επιχείρησις εις την περιοχήν Αγίου Θεοδώρου - Κοφίνου. Επέμεινεν ο Διγενής εις την μη εμπλοκήν του Στρατεύματος εις αυτήν. Τας απόψεις του δεν μετέδωσε μόνον προς την επίσημον Ελλάδα. Κατετόπισε και την Κυπριακήν πολιτικήν ηγεσίαν. Υπεγράμμισε και προς αυτήν τους τεραστίους κινδύνους. Έπραξε το παν δια να πείση και τας Αθήνας και την Λευκωσίαν να αποφύγουν ασυνέτους ενεργείας, αφού άλλωστε καμμία πιεστική ανάγκη δεν υφίστατο σχετικώς, των οποίων αι προεκτάσεις θα ήσαν ζημιογόνοι και δια το Κυπριακόν αλλά και δια την εθνικήν αξιοπρέπειαν της Ελλάδος. Δεν εισηκούσθη, δυστυχώς, εις τας εγκαίρους και σαφείς προειδοποιήσεις του ο Διγενής. Και η διαταγή ήρχετο εκ Λευκωσίας και εξ Αθηνών επείγουσα και άκαμπτos: Επιχειρήσεις!

Ηδύνατο να μη υπακούση ο Διγενής; Ασφαλώς όχι. Ευρίσκετο εν Κύπρω υπό την ιδιότητα του αρχιστρατήγου και τον βαθμόν στρατηγού εν ενεργεία. Ηγείτο ουχί ιδιωτικού ή εθελοντικού στρατού αλλά κανονικού τοιούτου στελεχωμένου από αξιωματικούς του Ελληνικού Στρατού αποσπασθέντας εις Κύπρον. Υπήγετο εις το Γενικόν Επιτελείον Εθνικής Αμύνης διότι ήτο διακεκρυγμένη η θεωρία (και δεν θέλομεν να πιστεύσωμεν ότι έπαυσεν η ισχύς της) ότι ενιαίος είναι ο αμυντικός χώρος Ελλάδος και Κύπρου. Υπέκειτο εις διαταγάς και δεν ηδύνατο να ενεργήση

κατά το δοκούν.

Άλλωστε είχαν ο Διγενής την πικροτάτην πείραν των περιπτώσεων του Άρσους, της Τρυπημένης και του Μαρί, κατά τας οποίας αρνηθείς να εμπλακή εις ανοικτήν πολεμικήν σύγκρουσιν δια να μη δυσχεράνη την πορείαν του Κυπριακού, αντιμετώπισε τας ατίμους επιθέσεις των ανθρώπων της Κυπριακής Κυβερνήσεως και όλων των εν Κύπρω μισελλήνων και ανθενωτικών. Η επίσημος Λευκωσία τον άφησεν εντελώς ακάλυπτον. Δεν είχεν άλλην εκλογήν ο Διγενής. Επροχώρησεν εις την εκτέλεσιν της διαταγής, την οποίαν δεν είχε κατορθώσει να ματαιώση καίτοι επεστράτευσε προς τούτο αδιάσειστα επιχειρήματα. Αι επιχειρήσεις έγιναν. Τα δύο χωρία εξεκαθαρίσθησαν. Οι Τούρκοι ένοπλοι συνελήφθησαν. Όλον το στρατιωτικόν υλικόν περιήλθεν εις χείρας των ημετέρων. Ο διαβόητος «πασάς» της Κοφίνου παρεδόθη και αυτός. Η διαταγή εξετελέσθη με ακρίβειαν και επιτυχίαν.

Αι συνέπειαι είναι γνωσταί. Η Κοφίνου θα παραμείνη εις την Ιστορίαν ως ο πρόλογος της εκδιώξεως εκ Κύπρου του Ελληνικού Στρατού, ο οποίος απετέλει την εγγύησιν και την ελπίδα της Ενώσεως της Κύπρου με την μητέρα Ελλάδα. Κατά συνέπειαν εις την Κοφίνου θα πρέπει να αναζητηθούν και ανευρεθούν οι οιοιδήποτε υπεύθυνοι της μεγάλης αυτής εθνικής συμφοράς. Και εκεί ακριβώς θα τους ανεύρη η Ιστορία και θα τους παραδώση εις την αιωνίαν περιφρόνησιν του Ελληνισμού.

Αι επέτειοι του εθνικού μεγαλείου πρέπει να είναι πηγαί παραδειγματισμού και αμίλλης. Αι επέτειοι των εθνικών συμφορών πρέπει να είναι αφετηρίαι αυτοκριτικής και συνέσεως εις την περαιτέρω πορείαν μας.

(17 Νοεμβρίου 1968)